МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра обліку та оподаткування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему: Внутрішній аудит у системі корпоративного управління АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ЗАКРИТИЙ НЕДИВЕРСИФІКОВАНИЙ ВЕНЧУРНИЙ КОРПОРАТИВНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ФОНД «ЛІБЕРТІ»

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0713-оа
спеціальності 071 Облік і оподаткування
освітньої програми Облік і аудит
І.С. Бут
Керівник: д.е.н., професор Проскуріна Н.М.
Рецензент: д.е.н., професор Варламова І.С.

ЗАПОРІЖЖЯ – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітня програма «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Зав. кафедрою _____ Н.М. Проскуріна
«___»_____ 2024 р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Бут Ірини Сергіївни

1. Тема роботи: Внутрішній аудит у системі корпоративного управління АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ЗАКРИТИЙ НЕДИВЕРСИФІКОВАНИЙ ВЕНЧУРНИЙ КОРПОРАТИВНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ФОНД «ЛІБЕРТІ»
керівник роботи Проскуріна Неля Миколаївна, д.е.н., професор,
затверджені наказом ЗНУ від 29 грудня 2023 року № 2252-с.

2. Строк подання студентом роботи 25 листопада 2024 року

3. Вихідні дані до роботи: спеціальна література, законодавчі та нормативні акти, статистичні дані, дані обліку та фінансової звітності установи.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): розкрити сутність внутрішнього аудиту та корпоративного управління; дослідити організацію і методику проведення внутрішнього аудиту системи корпоративного управління акціонерного товариства; удосконалити процедурний інструментарій самооцінки ризиків і контролю в діяльності служби внутрішнього аудиту, методики проведення оцінки ризиків внутрішнього аудиту та процесу інтеграції внутрішнього аудиту в систему корпоративного управління акціонерного товариства.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 22 рис., 16 табл. і 5 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	Проскуріна Н.М. професор	05.08.2024 р.	05.08.2024 р.
2	Проскуріна Н.М. професор	09.09.2024 р.	09.09.2024 р.
3	Проскуріна Н.М. професор	03.10.2024 р.	03.10.2024 р.

7. Дата видачі завдання: 01 червня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану роботи, підбір літератури	липень 2024	виконано
2.	Написання вступу	липень 2024	виконано
3.	Виконання першого розділу	серпень 2024	виконано
4.	Виконання другого розділу	вересень 2024	виконано
5.	Виконання третього розділу	жовтень 2024	виконано
6.	Написання висновків	листопад 2024	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	листопад 2024	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	листопад 2024	виконано

Студент _____ І.С. Бут
(підпис)

Керівник роботи _____ Н.М. Проскуріна
(підпис)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ В.В. Сьомченко

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 120 с., 3 розділи, 16 табл., 22 рис., 5 формул, 100 літературних джерел.

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ, КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ, АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО, ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ, МОДЕЛЬ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ, РИЗИКИ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ

Об’єкт дослідження – процес організації та функціонування внутрішнього аудиту в у системі корпоративного управління акціонерного товариства.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення функціонування внутрішнього аудиту в системі корпоративного управління на основі розвитку його організаційно-методологічної бази і практичних методик реалізації.

Методи дослідження: системний підхід до вивчення економічних явищ і процесів. Під час виконання дослідження використано загальнонаукові методи пізнання: наукового узагальнення, діалектичний метод, історичний і системний підходи, методи індукції та дедукції, класифікації, порівняння, наукової абстракції, системного та комплексного аналізу, групування, методи причинно-наслідкового зв’язку та абстрактно-логічний метод.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретико-методичному обґрунтуванні та вирішенні комплексу питань, пов’язаних з удосконаленням функціонування внутрішнього аудиту в системі корпоративного управління акціонерного товариства. У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

набули подальшого розвитку:

– тлумачення категорії «внутрішній аудит» та «корпоративне управління»

– процедурний інструментарій самооцінки ризиків і контролю в діяльності служби внутрішнього аудиту;

– методика оцінювання ризиків внутрішнього аудиту;

– процес інтеграції внутрішнього аудиту в систему корпоративного управління акціонерного товариства.

Отримані результати дослідження спрямовані на використання їх в процесі організації і функціонування внутрішнього аудиту в системі корпоративного управління. Результати кваліфікаційної роботи можуть бути використані при створенні підрозділів (служб) внутрішнього аудиту, при виконанні робіт по підвищенню ефективності діючих систем корпоративного управління в акціонерних товариствах.

SUMMARY

Qualifying work contains 120 pp., 3 sections, 16 tab., 22 fig., 5 formulas, 100 references.

INTERNAL AUDIT, CORPORATE GOVERNANCE, JOINT-STOCK COMPANY, MANAGEMENT EFFICIENCY, CORPORATE GOVERNANCE MODEL, INTERNAL AUDIT RISKS

The object of research – is the process of organisation and functioning of internal audit in the corporate governance system of a joint-stock company.

The purpose of the qualification work is to substantiate the theoretical provisions and develop practical recommendations for improving the functioning of internal audit in the corporate governance system based on the development of its organisational and methodological framework and practical implementation methods.

Research methods: systematic approach to the study of economic phenomena and processes. The study used general scientific methods of cognition: scientific generalization, dialectical method, historical and systemic approaches, methods of induction and deduction, classification, comparison, scientific abstraction, systemic and comprehensive analysis, grouping, methods of cause and effect and abstract logical method.

The scientific novelty of the obtained results lies in the theoretical and methodological substantiation and solution of a set of issues related to improving the functioning of internal audit in the corporate governance system of a joint-stock company. In the course of the study, the following scientific results were obtained, which are characterised by scientific novelty:

have been further developed:

– interpretation of the categories «internal audit» and «corporate

governance»;

– procedural tools for self-assessment of risks and control in the activities of the internal audit service;

– methodology of internal audit risk assessment;

– the process of integrating internal audit into the corporate governance system of a joint-stock company.

The results of the study are aimed at using them in the process of organising and functioning of internal audit in the corporate governance system. The results of the qualification work can be used in the creation of internal audit departments (services), in the performance of work to improve the efficiency of existing corporate governance systems in joint-stock companies.

СКОРОЧЕННЯ ТА УМОВНІ ПОЗНАКИ

АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» – АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ЗАКРИТИЙ НЕДИВЕРСИФІКОВАНИЙ ВЕНЧУРНИЙ КОРПОРАТИВНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ФОНД «ЛІБЕРТІ»

Корпорація – підприємства, що входять в корпоративну структуру АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ»

НКЦПФР – Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку

НП(С)БО – Національне Положення (стандарти) бухгалтерського обліку

ПАТ – публічне акціонерне товариство;

ПрАТ – приватне акціонерне товариство;

СВА – служба внутрішнього аудиту;

СВК – система внутрішнього контролю;

тис. грн. – тисяч гривень

і т.д. – і так далі

ін. – інше

% – відсотки

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
РЕФЕРАТ
SUMMARY
СКОРОЧЕННЯ ТА УМОВНІ ПОЗНАКИ
ВСТУП ……. 11
РОЗДІЛ 1 КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В СИСТЕМІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ
1.1 Сутність внутрішнього аудиту та концепції його розвитку ……... 15
1.2 Теоретичні аспекти корпоративного управління в сучасних умовах ... 26
1.3 Нормативно-правове забезпечення діяльності внутрішнього аудиту в системі корпоративного управління …….. 44
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ СИСИЕМИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ»
2.1 Організаційно-економічна характеристика акціонерного товариства 56
2.2 Створення і організація роботи служби внутрішнього аудиту товариства …… 67
2.3 Документальне та методичне забезпечення діяльності служби внутрішнього аудиту в системі корпоративного управліннння ……... 72
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ СИСТЕМИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ»
3.1 Удосконалення процедурного інструментарію самооцінки ризиків і контролю в діяльності служби внутрішнього аудиту ……. 80
3.2 Удосконалення методики проведення якісної і кількісної оцінки ризиків внутрішнього аудиту …… 88

3.3 Удосконалення процесу інтеграції внутрішнього аудиту в систему корпоративного управління ……... 100
ВИСНОВКИ …… 106
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ …….. 109

ВСТУП

Реалізація сучасних управлінських технологій є необхідною умовою для зміцнення конкурентних позицій українських підприємств на світовому ринку. У процесі інтеграції в глобальну економіку особливо важливо мінімізувати ризики, що виникають у процесі діяльності. Одним з ефективних інструментів для досягнення цієї мети є внутрішній аудит.

Внутрішній аудит є невід'ємною частиною системи корпоративного управління. Він дозволяє оцінювати ефективність діяльності підприємства, виявляти потенційні проблеми та розробляти рекомендації щодо їх усунення. Ефективна система внутрішнього аудиту підвищує довіру інвесторів, партнерів та інших зацікавлених сторін до підприємства, що, в свою чергу, сприяє його розвитку.

Багато вчених, таких як Ф. Ф. Бутинець, А.М. Герасимович, М. Т. Білуха та інші, присвятили свої дослідження питанням організації та розвитку внутрішнього аудиту та системи корпоративного управління в цілому. Вони підкреслюють важливість цих інструментів для забезпечення стабільності та ефективності роботи підприємств в умовах кризи.

Оптимізація внутрішнього аудиту та системи корпоративного управління є актуальним завданням сучасності. Ефективність діяльності будь-якого підприємства безпосередньо залежить від якості цих процесів. Незважаючи на значущість даної тематики, теоретична база та практичні методики внутрішнього аудиту в системі корпоративного управління потребують подальшого розвитку. Саме тому вибір цієї теми для магістерської роботи є цілком обґрунтованим.

Мета даного дослідження полягає в тому, щоб розробити теоретичні основи та практичні рекомендації для вдосконалення функціонування внутрішнього аудиту в системі корпоративного управління. Для досягнення цієї мети необхідно провести глибокий аналіз існуючих організаційно-

методологічних підходів та розробити нові, більш ефективні методики реалізації внутрішнього аудиту.

Результати даного дослідження дозволять підвищити ефективність діяльності підприємств, зміцнити їхні конкурентні позиції та забезпечити стійкий розвиток.

Для досягнення поставленої мети в роботі визначені і вирішувалися такі завдання:

– дослідити та внести пропозиції щодо уточнення понять «внутрішній аудит» і «корпоративне управління»;

– виявити та проаналізувати основні етапи становлення внутрішнього аудиту, ключові теоретичні концепції, що домінують на цих етапах;

– оцінити сучасний стан корпоративного управління в акціонерному товаристві та перспективи його розвитку;

– узагальнити проблеми впровадження внутрішнього аудиту в систему корпоративного управління;

– удосконалити процедурний інструментарій самооцінки ризиків і контролю в діяльності служби внутрішнього аудиту;

– удосконалити методику проведення якісної і кількісної оцінки ризиків внутрішнього аудиту;

– удосконалити процес інтеграції внутрішнього аудиту в систему корпоративного управління.

Об’єкт дослідження – процес організації та функціонування внутрішнього аудиту в у системі корпоративного управління акціонерного товариства.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів розвитку внутрішнього аудиту в системі корпоративного управління.

Для досягнення поставленої мети дослідження було використано широкий спектр наукових методів, характерних для вивчення соціально-економічних явищ. Зокрема, застосовувалися методи наукового

узагальнення, діалектичний метод, історичний та системний підходи, індукції та дедукції, класифікації, порівняння, наукової абстракції, системного та комплексного аналізу.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у теоретико-методичному обґрунтуванні та вирішенні комплексу питань, пов'язаних з удосконаленням функціонування внутрішнього аудиту в системі корпоративного управління акціонерного товариства. Зокрема, були отримані наступні наукові результати:

– розширено тлумачення категорій «внутрішній аудит» та «корпоративне управління».

– розроблено процедурний інструментарій для самооцінки ризиків і контролю в діяльності служби внутрішнього аудиту.

– сформовано методику оцінювання ризиків внутрішнього аудиту.

– визначено процес інтеграції внутрішнього аудиту в систему корпоративного управління акціонерного товариства.

Таким чином, проведене дослідження дозволило внести суттєвий вклад у розвиток теорії і практики внутрішнього аудиту та корпоративного управління, сформулювавши нові підходи до організації та функціонування цих процесів. Отримані результати можуть бути використані для підвищення ефективності діяльності підприємств та зміцнення їхніх конкурентних позицій.

Теоретичну і методичну основу дослідження становлять праці вітчизняних та зарубіжних науковців, присвячені організації та розвитку внутрішнього аудиту в системі корпоративного управління. Крім того, було використано законодавчі та нормативні акти, що регулюють питання внутрішнього контролю та аудиту, корпоративного управління, а також відповідні програмні документи та постанови уряду.

Отримані в результаті дослідження висновки мають практичну цінність і можуть бути застосовані для організації та функціонування служб внутрішнього аудиту, а також для підвищення ефективності існуючих систем

корпоративного управління в акціонерних товариствах.

Основні результати дослідження, викладені в кваліфікаційній роботі, пройшли апробацію на міжнародних наукових конференціях «The Future of Scientific Discoveries: New Trends and Technologies» (Марсель, Франція, листопад 2024 р.) та «Interaction of Art and Science: Creative Approaches in Research» (Женева, Швейцарія, листопад 2024 р.) і отримали позитивні відгуки науковців.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 92 сторінки друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В СИСТЕМІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

1.1 Сутність внутрішнього аудиту та концепції його розвитку

Внутрішній аудит є потужним інструментом, який дозволяє виявити резерви для підвищення ефективності бізнесу. З розширенням масштабів виробництва та ускладненням бізнес-процесів, зростає кількість рівнів управління, що призводить до ускладнення комунікацій та координації дій. Це, в свою чергу, підвищує ризик прийняття суперечливих рішень, зниження контролю за їх виконанням, а також можливість зловживань.

Саме в таких умовах служба внутрішнього аудиту стає незамінним помічником для керівництва підприємства. Шляхом ідентифікації потенційних ризиків у системі управління, внутрішній аудит допомагає виявити слабкі місця та розробити рекомендації щодо їх усунення. Таким чином, внутрішній аудит сприяє підвищенню ефективності системи управління та досягненню стратегічних цілей підприємства.

Отже, внутрішній аудит є невід'ємною складовою сучасної системи корпоративного управління. Він дозволяє забезпечити захист від помилок та зловживань, підвищити прозорість бізнес-процесів та сприяти досягненню стійкого розвитку підприємства.

«Внутрішній аудит виник з простого бухгалтерсько орієнтованого ремесла та функціонував як підпорядкований елемент професії незалежного бухгалтера. Першочерговим його завданням було підтвердження точності фінансових операцій. За своєю суттю роль зводилася до виявлення помилок у облікових записах, збереженні активів та викритті шахрайства» [63, 83].

Дуже важливим з погляду теорії і практики внутрішнього аудиту є визначення його сутності, адже від нього залежить правильне розуміння його мети, завдань, суб'єктів, об'єктів, функцій.

У світовій практиці існує багато різних визначень поняття «внутрішній аудит» (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Визначення поняття «внутрішній аудит»

Джерело	Визначення
Робертсон Дж. [58]	Внутрішній аудит – це незалежна діяльність з перевірки і оцінки роботи організації в її інтересах.
PN-EN ISO 19011:2018-08: Настанови щодо аудиту менеджменту [93]	«Внутрішній аудит – це зовнішній аудит, який проводить організація власними силами для власних потреб».
Йовенко І. [19]	«Внутрішній аудит є особливою формою контролю, основою планування обсягу незалежного зовнішнього аудиту та зумовлений внутрішніми проблемами підприємства»
Черниш С.С. [77]	«Внутрішній аудит – це незалежна діяльність уповноваженого структурного підрозділу (або уповноваженої особи) на підприємстві, регламентована відповідними нормативними документами, спрямована на отримання достовірної та повної інформації про всі сфери функціонування з метою контролю та прийняття обґрунтованих управлінських рішень, а також на сприяння досягненню як стратегічних, так і оперативних цілей підприємства».
Гавриличенко Є. В. [9]	Внутрішній аудит – це незалежна оцінка, що проводиться всередині економічного суб'єкта з метою перевірки та визначення ефективності його діяльності.
Міжнародні стандарти професійної практики внутрішнього аудиту (стандарти) [31]	Внутрішній аудит – це незалежна, об'єктивна діяльність з надання впевненості та консультаційних послуг, що має приносити користь організації та покращувати її діяльність.
Філозоп О.В. [72]	Внутрішній аудит – система оцінки, аналізу та контролю діяльності підприємства в цілому та його окремих підрозділів, яка діє в системі управління відповідно до завдань власників для підвищення ефективності використання вкладених ресурсів за рахунок додаткового контролю, що дозволило уточнити його місце в системі управління підприємством.
Утенкова К.О. [70]	Внутрішній аудит – незалежна діяльність суб'єкта господарювання спрямована на перевірку та оцінку його діяльності в інтересах керівництва.

Більш обґрунтованою виглядає, на нашу думку, позиція, Філозоп О.В. В своїй позиції ми хотіли б підкреслити, що з розвитком ринкових відносин в

Україні внутрішній аудит як найбільш розвинена форма внутрішнього контролю набуває важного значення в системі управління підприємством.

До середини XX століття роль внутрішніх аудиторів обмежувалася наданням консультацій компаніям щодо підготовки фінансової звітності для зовнішніх аудиторів. Ця робота мала рутинний характер і не передбачала активної участі в управлінні підприємством.

Американський вчений Брінк В. одним з перших звернув увагу на те, що внутрішній аудит може відігравати значно більш важливу роль у діяльності компанії, якщо тісно співпрацюватиме з менеджментом. Його ідеї знайшли підтвердження у заснуванні в 1941 році Інституту внутрішніх аудиторів, який згодом став провідною організацією, що формує стандарти та напрямки розвитку професії внутрішнього аудитора.

На початковому етапі розвитку внутрішній аудит часто розглядався як допоміжна функція, тісно пов'язана з роботою зовнішніх аудиторів. Внутрішніх аудиторів залучали переважно до перевірки фінансової звітності та виконання рутинних облікових процедур. Проте, завдяки зусиллям Брінка В. та його колег, роль внутрішнього аудиту почала змінюватися. У 1947 році була опублікована «Декларація обов'язків внутрішнього аудитора», в якій було зазначено, що сфера відповідальності внутрішнього аудиту включає не лише фінансові питання, а й операційну діяльність підприємства. Це стало важливим кроком у становленні внутрішнього аудиту як самостійної професії.

До 1957 року Декларація зазнала значних змін і суттєво розширила перелік послуг, які внутрішній аудит міг надавати керівництву компанії. Зокрема, до переліку послуг було включено:

– детальний аналіз, перевірку та підтвердження правильності, адекватності та застосовності всіх систем бухгалтерського, фінансового та операційного контролю, що діють на підприємстві;

– оцінку того, наскільки діяльність компанії відповідає встановленим політикам, планам та процедурам;

– оцінку надійності та достовірності звітних даних та іншої інформації, що формується всередині компанії;

– оцінку якості виконання функціональних обов'язків усіма підрозділами та співробітниками компанії.

Таким чином, до кінця 1950-х років роль внутрішнього аудиту значно розширилася, перетворившись із рутинної перевірки фінансової звітності на комплексний аналіз та оцінку всіх аспектів діяльності компанії. Це свідчило про зростання розуміння важливості внутрішнього аудиту для ефективного управління підприємством [21].

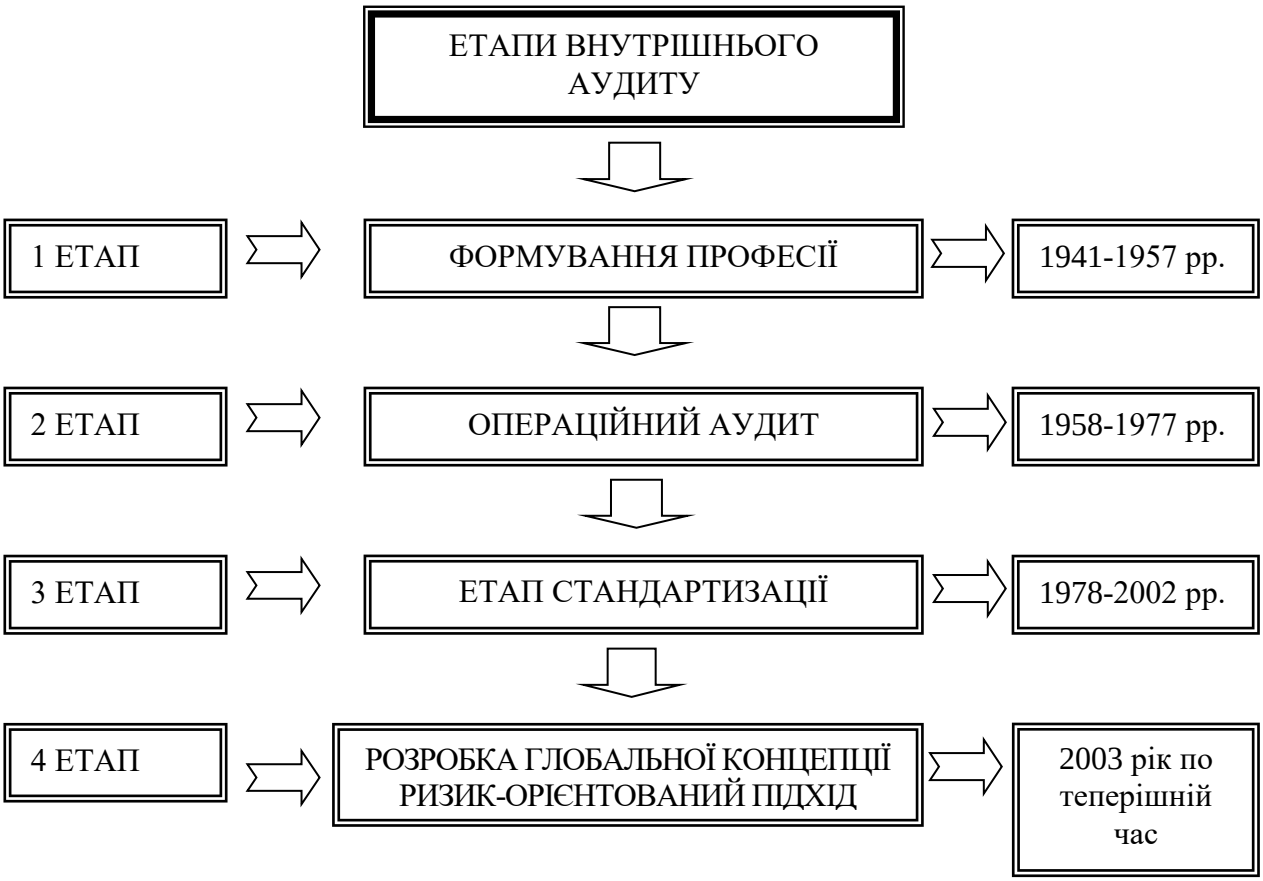

Рисунок 1.1 – Етапи розвитку внутрішнього аудиту

Важливим етапом у розвитку внутрішнього аудиту стало виділення операційного аудиту як окремого напрямку. Це сталося через те, що внутрішній аудит почав все більше нагадувати зовнішній аудит,

зосереджуючись на фінансовому контролі та складанні звітності.

Такий акцент на фінансових аспектах обмежував можливості внутрішнього аудиту. Тому виникла потреба в більш широкому підході, який би дозволив аналізувати не лише фінансову, а й операційну діяльність підприємства. Це дозволило б надавати керівництву більш повну та актуальну інформацію для прийняття управлінських рішень.

Саме тому в 1958 році було сформульовано нове визначення внутрішнього аудиту, яке підкреслювало, що внутрішній аудитор, як співробітник компанії, має бути зацікавлений у вивченні всіх аспектів її діяльності з метою підвищення ефективності та прибутковості. Таким чином, операційний аудит став невід'ємною частиною внутрішнього аудиту, дозволяючи більш глибоко аналізувати бізнес-процеси та виявляти резерви для вдосконалення [9].

З появою терміну «операційний аудит» виникла певна плутанина в розумінні ролі внутрішнього аудитора. Деякі фахівці стали ототожнювати внутрішній аудит виключно з операційною діяльністю компанії, відходячи від традиційного фокусу на фінансових аспектах. Це призвело до ситуації, коли фінансова складова аудиту була практично ігнорована, а увага зосереджувалася виключно на операційних процесах. Такий підхід був помилковим, оскільки виключав важливий аспект внутрішнього аудиту – контроль за фінансовими операціями та достовірністю фінансової звітності.

Незважаючи на такі спроби звузити сферу відповідальності внутрішнього аудитора, його роль в організації залишається багатогранною. Внутрішні аудитори працюють в компаніях різної галузі та розміру, стикаючись з різноманітними завданнями та викликами. Одним з ключових завдань внутрішнього аудитора є задоволення потреб менеджменту компанії. [13].

Визначаючи роль внутрішнього аудитора, можна виділити такі ключові аспекти:

1) Обслуговування потреб підприємства: Внутрішній аудитор працює

на благо компанії, допомагаючи виявляти та усувати недоліки в її діяльності.

2) Фокус на майбутньому: Внутрішній аудит спрямований на оцінку системи контролю, що дозволяє прогнозувати можливі ризики та забезпечувати досягнення цілей компанії.

3) Незалежність: Внутрішній аудитор має бути незалежним від функцій, які він перевіряє, але водночас є частиною системи корпоративного управління.

4) Широкий спектр завдань: Внутрішній аудит охоплює всі сфери діяльності компанії, включаючи фінансову, операційну та інші.

5) Запобігання шахрайству: Внутрішній аудит відіграє важливу роль у виявленні та запобіганні шахрайства в компанії.

6) Постійний аналіз: Внутрішній аудитор постійно досліджує діяльність компанії, її систему корпоративного управління, управління ризиками та систему внутрішнього контролю.

Таким чином, внутрішній аудит є багатогранною функцією, яка охоплює широкий спектр завдань і спрямована на забезпечення ефективної роботи компанії. Незважаючи на деякі спроби звузити його роль, внутрішній аудит залишається важливою складовою системи корпоративного управління [83].

Професія внутрішнього аудитора, враховуючи її суспільну значущість, потребує чіткого визначення принципів, процедур, повноважень та відповідальності. Для цього важливо дотримуватися високих етичних стандартів.

Перші Стандарти професійної діяльності внутрішнього аудитора були розроблені Інститутом внутрішніх аудиторів у 1978 році. Метою цього кроку було об'єднання професійного співтовариства внутрішніх аудиторів у всьому світі. Значний внесок у розробку цих стандартів зробили Брінк В. та Сойєр Л. [64].

Стандарти 1978 року визначали внутрішній аудит як незалежну оцінку, яка проводиться всередині компанії для перевірки ефективності системи

внутрішнього контролю. Метою внутрішнього аудиту було визначено сприяння співробітникам компанії у виконанні їхніх обов'язків шляхом надання об'єктивної інформації про результати аналізу діяльності різних підрозділів [39].

Сьогодні внутрішній аудит став глобальною професією, яка регулюється Інститутом внутрішніх аудиторів. Інститут розробив Міжнародні рамки професійної практики (International Professional Practices Framework, IPPF), які встановлюють базові принципи та процедури внутрішнього аудиту. Мета IPPF – забезпечити єдиний підхід до розуміння сутності та ролі внутрішнього аудиту як особливої, систематичної діяльності [11].

Концептуальні засади професійної діяльності внутрішніх аудиторів базуються на трьох основних елементах: Стандартах професійної діяльності, Кодексі етики та практичних рекомендаціях, розроблених Інститутом внутрішніх аудиторів. Ці документи забезпечують єдиний підхід до виконання професійних обов'язків і сприяють підвищенню якості внутрішнього аудиту. Прийняття Закону Сарбейнса-Окслі в 2002 році стало знаковою подією, яка суттєво вплинула на роль внутрішнього аудиту. Закон посилив вимоги до корпоративного управління і зробив внутрішній аудит обов'язковим для багатьох компаній. Цей закон, а також інші міжнародні нормативні акти, такі як Директива ЄС та Базель II, сприяли глобалізації професії внутрішнього аудитора [23].

Стандарти внутрішнього аудиту є важливим інструментом для забезпечення якості та ефективності аудиторської діяльності. Глобальні Стандарти Внутрішнього аудиту, розроблені Радою Міжнародних стандартів внутрішнього аудиту, базуються на 15 ключових принципах, які забезпечують високий рівень професіоналізму [85].

Внутрішній аудит як систему зазвичай характеризують за такими елементами: мета, завдання, суб'єкти, об'єкти, функції та інструменти. Цей системний підхід дозволяє більш чітко визначити місце і роль внутрішнього

аудиту в організації [7].

Мета і завдання внутрішнього аудиту узагальнені нами в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Мета і задачі внутрішнього аудиту

Мета внутрішнього аудиту	Завдання внутрішнього аудиту
-допомога управлінському персоналу у виконання своїх функцій; -зменшення ризиків в проведенні операцій, пов'язаних з ефективним використанням ресурсів; -виявлення і мобілізація резервів роста виробництва; -удосконалення організації і управління виробництвом; -вивчення стану бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю, їх моніторинг і розробка рекомендацій по удосконаленню цих систем; - укріплення фінансового положення підприємства; - перевірка виконання законодавчо-нормативних актів, вимог облікової політики, інструкцій, рішень і вказівок керівництва чи власників; - перевірка наявності, стану і збереження майна; - складання і подання звітів при проведенні перевірки; - розробка і надання пропозицій по усуненню виявлених недоліків і пропозицій для підвищення ефективності управління.	-проведення поточних перевірок фінансово-господарських операцій та своєчасне виявлення порушень та недоліків у фінансово-господарській діяльності; -об'єктивна оцінка відповідності діяльності підприємства прийнятій їм політиці, положенням і процедурам та перевірка повноти і обґрунтованості ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності; -оцінка якості і економічної ефективності служби внутрішнього контролю та ефективності діяльності підприємства; -взаємодія з фіскальними органами та зовнішніми аудиторами; -узагальнення матеріалів перевірки та надання об'єктивної і прозорої інформації щодо її результатів власнику та вищому апарату управління підприємством; - формування пакету рекомендацій щодо усунення виявлених недоліків і помилок та недопущення їх у майбутньому при сталому функціонуванні та розвитку підприємства.

Функції внутрішнього аудиту визначаються управлінським персоналом або власником підприємства залежно від змісту і специфіки його діяльності, обсягів, показників, системи управління [39].

Окремої уваги заслуговує виділення В. Савченко кількох типових функцій внутрішнього аудиту. Зокрема, він підкреслює важливість зменшення ризиків, пов'язаних з ефективним використанням ресурсів, через проведення внутрішнього аудиту. Також, В. Савченко акцентує увагу на вивченні стану бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю, їх моніторингу та розробленні рекомендацій щодо вдосконалення цих систем. Крім того, дослідження бухгалтерської й оперативної інформації, включаючи

експертизу засобів і способів, що використовуються для визначення, оцінки, класифікації такої інформації, і складання на її основі звітності, а також спеціальне вивчення окремих статей звітності, є важливими функціями внутрішнього аудиту. Перевірка виконання законів та інших нормативних актів, а також вимог облікової політики, інструкцій, рішень і вказівок керівництва або власників; оцінка ефективності механізму внутрішнього контролю, вивчення й оцінка контрольних процедур у структурних підрозділах підприємства; перевірка наявності, стану і забезпечення збереження майна – все це також відноситься до типових функцій внутрішнього аудиту, на думку В. Савченко [62].

Наповнення функцій внутрішнього аудиту конкретним змістом залежить від особливостей діяльності і має здійснюватися тим органом управління, якому підпорядковується служба внутрішнього аудиту [39].

У процесі дослідження визначено основні функції внутрішнього аудиту як: контрольна, захисна, аналітична, координаційна, інформаційна, консультаційна функції (рис. 1.2).

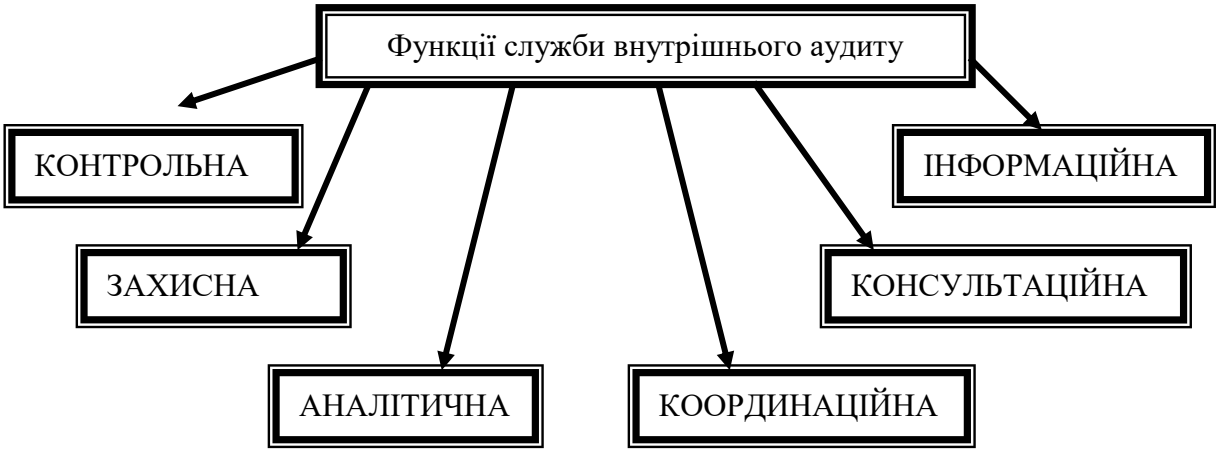

Рисунок 1.2 – Функції служби внутрішнього аудиту

Ми цілком поділяємо думку Р. М. Воронко, що контрольна функція аудиту залишається однією з основних, хоча і не єдиною [8].

Не можна повністю погодитися з В. Ф. Оболенцев [40]., який до основних характеристик внутрішнього аудиту відносить:

– незалежність та об’єктивність;

– удосконалення діяльності підприємства;

– надання гарантій і консультацій.

Поняття незалежності внутрішнього аудитора є відносним і в значній мірі залежить від організаційної структури компанії та рівня підпорядкованості служби внутрішнього аудиту. Незважаючи на те, що внутрішній аудитор є штатним працівником підприємства і діє за дорученням та від імені його керівництва, його функції передбачають певну ступінь незалежності. Однак, ця незалежність обмежується залежністю від управлінського персоналу, який призначає внутрішніх аудиторів. Таким чином, використання терміна «незалежність» щодо внутрішнього аудиту є коректним лише за певних умов. До таких умов, наприклад можна віднести: по-перше, це повне функціональне підпорядкування напряму або власникам товариста, або Спостережній (Наглядовій) Раді, або Аудиторському комітету; по-друге організаційне підпорядкування має залишатися в полі зору керівника товариства.

Сучасні вимоги до системи внутрішнього аудиту вимагають створення нової концепції, яка б визначила нові напрямки функціонування служби внутрішнього аудиту. Нами запропонована класифікація основних видів внутрішнього аудиту, яка детально представлена на рисунку 1.3.

Внутрішній аудит включає наступні основні види:

– традиційний аудит – поточний внутрішній аудит, пов'язаний з перевіркою достовірності бухгалтерського обліку та звітності підприємства;

– аудит обґрунтованості стратегічного розвитку – внутрішній аудит стратегічних цілей і оцінки обґрунтованості вибору самих стратегічних цілей в рамках динамічного розвитку ринкової ситуації;

– аудит корпоративного управління – аудит орієнтований на інвесторів, акціонерів, власників підприємства, полягає у перевірці

дотримання вимог законодавства щодо організації корпоративного управління в підприємстві, а також щодо ефективності функціонування системи внутрішнього контролю, наявність незалежних членів Ради директорів, Комітету з аудиту, служби внутрішнього аудиту;

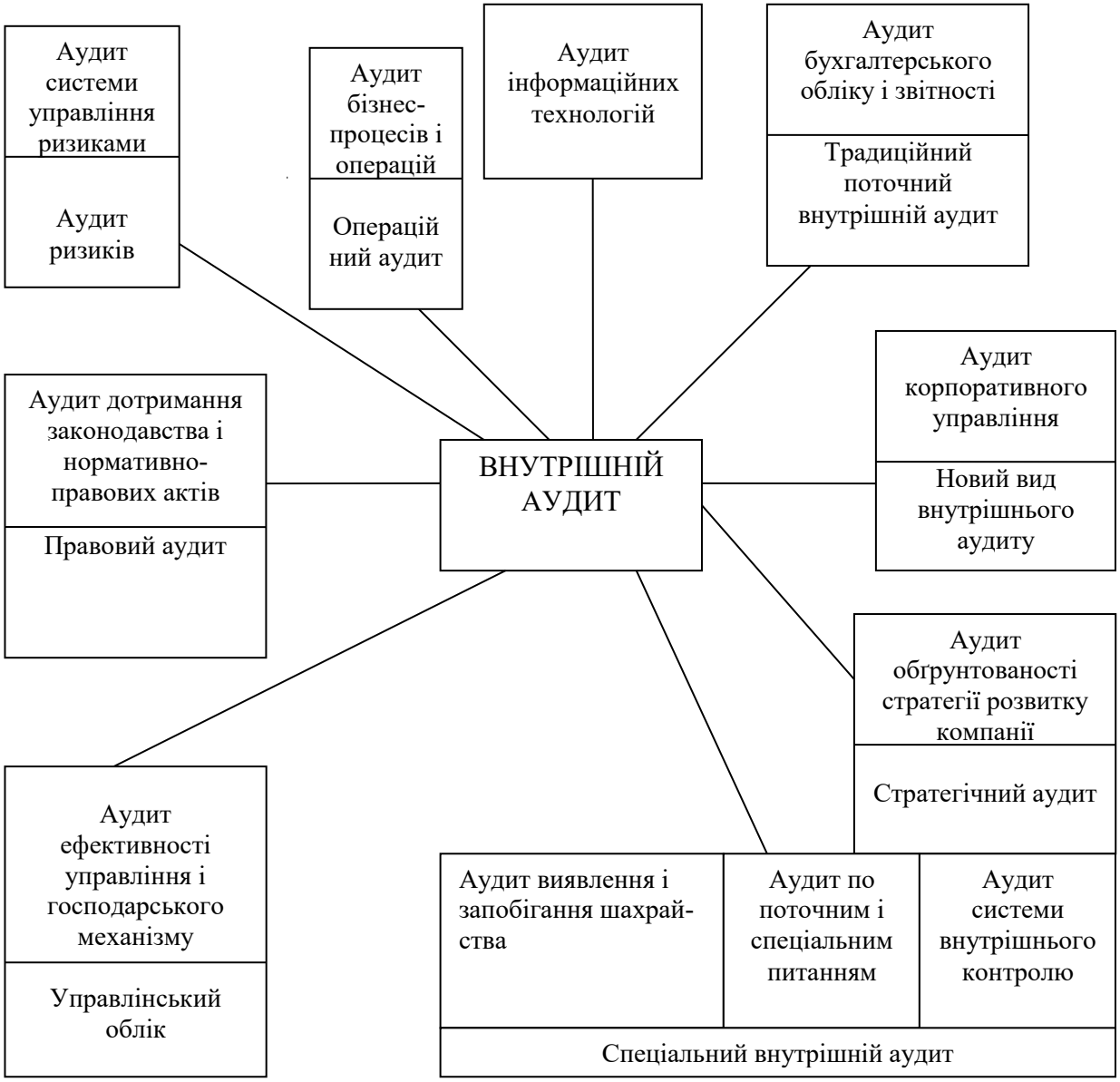

Рисунок 1.3 – Види внутрішнього аудиту

– спеціальний внутрішній аудит – включає аудиторську перевірку для виявлення та попередження шахрайства; аудит по поточним питанням фінансової, виробничої, господарської, юридичної, організаційної та іншої діяльності підприємства;

– управлінський аудит – аудит ефективності управління та діяльності підприємства, а також ефективності фінансово-господарського механізму;

– комплаєнс-аудит – аудит дотримання законодавчих та нормативно-правових актів, положень внутрішніх регламентів підприємства;

– аудит ризиків – аудиторська перевірка системи управління ризиками. Внутрішній аудит, як доречи і вся підприємницька діяльність, базується на ризик-орієнтованому підході;

– операційний аудит – аудиторська перевірка бізнес-процесів і окремих операцій у всіх сферах діяльності підприємства: фінансовій, інвестиційній, виробничо-господарській, соціальній, оперативному плануванні та підготовки управлінської звітності;

– аудит інформаційних систем та технологій – аудиторська перевірка ефективності та безпеки інформаційної системи підприємства.

Сьогодні аудит в точному сенсі слова є тільки однією з послуг внутрішнього аудитора. Тому ці терміни не відображають повною мірою роль внутрішнього аудиту – професійної діяльності зі здійснення незалежного огляду й оцінки всієї діяльності суб’єкта господарювання, а не лише перевірки її фінансових аспектів [83].

Проведене дослідження показало, що усі проаналізовані нами визначення та поняття мають свої певні переваги та недоліки, а наявність різних тлумачень економічної сутності поняття «внутрішній аудит» і його функцій означає, що процес становлення теорії внутрішнього аудиту не завершений, що він постійно перебуває у русі, змінюється і наукове бачення.

1.2 Теоретичні аспекти корпоративного управління в сучасних умовах

Зміни, що відбулися в Україні після реформ, зробили поняття «корпоративне управління» надзвичайно актуальним. Швидкий розвиток

підприємництва, різноманітність форм власності та організації виробництва, а також потенційні переваги корпоративної форми господарювання сприяли цьому. В українській економіці корпорації стали основним інструментом переходу до ринкових відносин, особливо в процесі приватизації державних підприємств, що супроводжувався постійним перерозподілом власності та активів [24].

Водночас можна стверджувати, що позитивний ефект корпоратизації потребує свого доведення з огляду на поглиблення у 90-х та 2000-х рр. кризових соціально-економічних тенденцій в країні, занепад багатьох приватизованих підприємств, неефективну інвестиційну політику та поширення соціальних настроїв неприйняттям результатів приватизації. Сутність проблеми полягає у тому, що приватизація і корпоратизація в цілому (що розуміється автором як зміна характеру корпоративної власності) не стала передумовою для масштабного, усталеного економічного зростання підприємств і галузей народного господарства, тому висвітлення причин цього знаходиться у площині найактуальніших наукових пошуків.

В науковій літературі представлені результати цілого ряду досліджень, пов’язаних з відстеженням специфіки корпоративності в економіці. До таких можна віднести дослідження:

– Д. Баюра, щодо розвитку менеджменту в корпоративних системах на основі інформаційних технологій [3];

– С. Пишпека стосовно формування корпоративних відносин у перехідній економіці [44];

– О. Мороза стосовно організації сільськогосподарського виробництва в корпоративних господарських структурах [34].;

– Н. Фаріон щодо корпоративних механізмів залучення фінансових ресурсів в агропромислове виробництво [71].;

– М. Чечетова стосовно формування корпоративних відносин у системі малого підприємництва [78].

Водночас в цих та цілому ряді інших праць поки що не знайшло

належного відображення дослідження проблеми ефективності корпоративного управління з огляду на цілу низку специфічних аспектів, властивих такому управлінню. Багато науковців дали визначення сутності «корпоративного управління» (табл. 1.3)

Таблиця 1.3 – Визначення поняття «корпоративне управління»

Джерело	Визначення
1	2
Мороз О.В., Карачина Н.П., Халімон Т.М. [34]	корпоративне управління – це регламентований механізм забезпечення захисту і врахування інтересів основних груп соціальних агентів – учасників корпоративних відносин з метою забезпечення максимально можливої соціально – економічної результативності підприємства
Н. Р. Мерфі [88]	корпоративне управління – це концепція, що включає в себе структуру управління і контролю компанії, а також правила розподілу повноважень між власниками компанії, її радою директорів, виконавчим органом і співробітниками, постачальниками, замовниками і суспільством в цілому.
Д. Коссе, С. Лемма [89, с. 29].	корпоративне управління – це механізми, за допомогою яких акціонери компанії здійснюють контроль над робітниками компанії і всім управлінським апаратом в інтересах свого захисту.
Пишпек С. [44]	корпоративне управління у вузькому *змісті* – *це* забезпечення діяльності менеджерів по управлінню підприємством в інтересах власників-акціонерів. *к*орпоративне управління у широ*ко*му змісті – це захист і врахування інтересів як фінансових, так і нефінансових інвесторів, які вносять свій вклад в діяльність корпорації.
Чечетов М., Мендрул А. [78]	корпоративне управління – це елемент загальної системи управління, який полягає в організації взаємодії учасників корпоративних відносин.
Задихайло Д. В., Кібенко О.Р., Назарова Г.В. [17]	корпоративне управління – це сукупність юридичних, економічних, організаційних норм і правил, у рамках яких функціонує корпорація (товариство), і на базі яких будуються взаємовідносини між усіма її учасниками.
Рішення НКЦПФР від 22.07.2014 р. № 955 [51]	корпоративне управління являє собою систему відносин між виконавчим органом компанії, її спостережною радою, її акціонерами та іншими зацікавленими особами
Звіт Комітету по фінансовим аспектам корпоративного управління [45]	корпоративне управління – це система, за допомогою якої спрямовуються та контролюються компанії. Виконавчі органі відповідальні за управління компаніями. Роль акціонерів в управлінні полягає у призначенні членів виконавчого органу та аудиторів.
Кодекс корпоративного управління Великобританії [94]	корпоративне управління – це в першу чергу те, що робить виконавчий орган компанії і як він визначає цінності компанії, а мета корпоративного управління полягає у сприянні ефективному, підприємницькому та виваженому управлінні, що може забезпечити довгостроковий успіх компанії.

Продовження таблиці 1.3

1	2
Кодекс управлінця Японії [96]	корпоративне управління – структура для прозорого, чесного, своєчасного та остаточного прийняття рішень підприємствами з урахуванням потреб і перспектив співвласників, споживачів, співробітників і місцевих громад. Управління, орієнтоване на економічне зростання, стимулювання здорового корпоративного підприємництва, підтримка сталого корпоративного зростання і збільшення корпоративної вартості в середньо- та довгостроковій перспективі – це основна ідея Кодексу управлінця.

Розкриті точки зору щодо сутності корпоративного управління вдало узагальнено в монографії Мороз О. В., Карачина Н. П., Халімон Т. М. [34], виділяючи дев'ять підходів, а саме: частковий, суспільний, нормативний, економічний, управлінський, фінансовий, юридичний, організаційний і соціально-економічний (табл. 1.4)

Таблиця 1.4 – Підходи до визначення сутності корпоративного управління

Підходи	Сутність корпоративного управління
Частковий (внутрішня архітектура)	Вибір найкращих механізмів управління і розподілу влади між різними групами учасників корпоративних відносин.
Суспільний (зовнішні відносини)	Відносини між корпорацією та суспільством.
Нормативний	Кодекс принципів і норм, які регламентують права, обов'язки і відповідальність осіб, які беруть участь в управлінні корпорацією.
Економічний	Система відносин між органами управління, посадовими особами корпорації і акціонерами.
Управлінський	Система виборних і призначених органів акціонерного товариства, яка управляє ним.
Організаційний	Організаційна модель, за допомогою якої компанія представляє і захищає інтереси своїх інвесторів.
Юридичний	Загальна назва юридичних концепцій і процедур, що лежать в основі створення й управління концепцією, зокрема, що стосуються прав акціонерів.
Фінансовий	Певні угоди, що забезпечують трансформацію заощаджень в інвестиції і розподіляють ресурси серед альтернативних користувачів в корпоративному секторі.
Соціально-економічний	Система управління, яка забезпечує баланс інтересів фінансових і не фінансових учасників корпоративних відносин.

При визначенні ефективності корпоративного управління виникає ряд методологічних питань. Хоча ефективність слід розглядати в контексті

конкретного підприємства, вона є багатогранним поняттям. О. Мороз, Н. Карачина, Т. Халімон [34] пропонують розрізняти економічну, організаційну та соціальну ефективність системи менеджменту.

Дослідження, проведені Д. Задихайло в галузі ефективності, привели до формування декількох основних підходів: системний, внутрішньо-організаційний, конкурентний, економічний, цільовий, соціальний [17].

Кожен із поданих підходів оцінювання ефективності організації (рис. 1.4), маючи свої переваги і обмеження, на нашу думку, є обґрунтованим при поясненні загального змісту безпосередньо корпоративного управління.

Рисунок 1.4 – Підходи до визначення категорії «ефективність управління»

Економічна ефективність відображає економічні результати діяльності підприємства при даній системі управління. З одного боку, її можна оцінити за показниками, що характеризують саму систему менеджменту, такими як

рівень автоматизації робочих місць, наявність інструкцій та нормативних документів, загальний діапазон управління тощо. З іншого боку, економічну ефективність визначають за показниками виробничо-господарської діяльності, наприклад, прибуток, собівартість, обсяг виробництва, рентабельність, ліквідність, фінансова стійкість тощо [29].

Для детального розуміння категорії «ефективність корпоративного управління» необхідно порівняти її з поняттям «ефективність управління» в цілому. Цей порівняльний аналіз дозволяє виявити відмінності між корпоративним управлінням та іншими формами управління, які наочно представлені на рисунку 1.5.

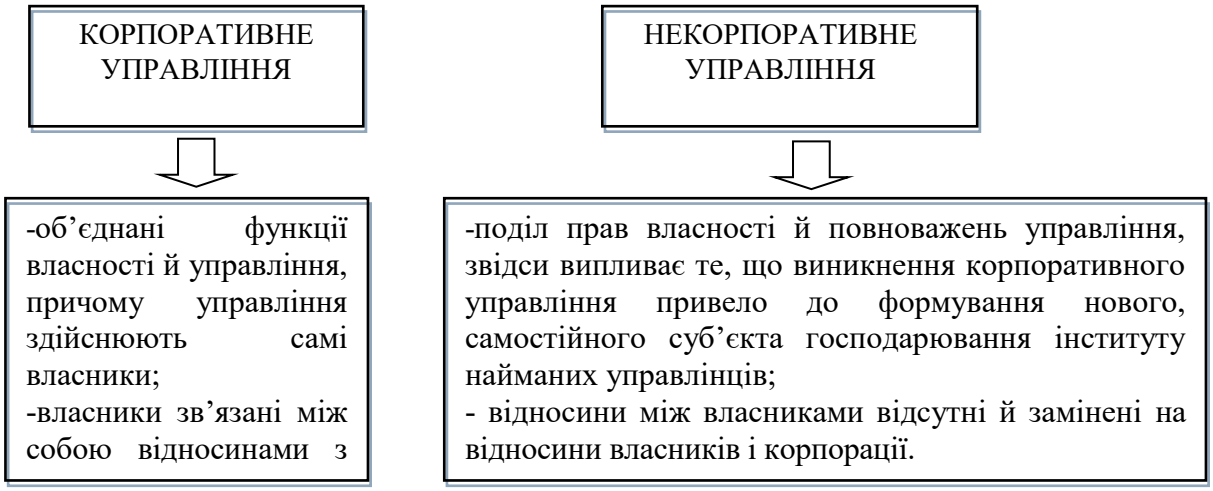

Рисунок 1.5 – Відмінності корпоративного управління від некорпоративного управління

З огляду на специфіку корпоративного управління, ми вважаємо, що ефективна система корпоративного управління передбачає налагоджену співпрацю між власниками та менеджментом, а також задоволення інтересів усіх учасників корпоративних відносин. Іншими словами, ефективність корпоративного управління полягає в інтеграції організаційної та соціально-економічної ефективності підприємства.

Водночас ми не погоджуємося твердженнями про те, що корпоративне

управління може розглядатися лише стосовно акціонерних товариств. Більш обґрунтованою, на нашу думку, є позиція, Н. Подольчак , який, виходячи з того, що економічною особливістю корпоративної форми є те, що вона виступає закінченою формою відокремлення власності від управління, вважає, що предметом корпоративного управління є корпоративне підприємство, під визначення якого підпадають всі підприємства, що мають корпоративні ознаки, в тому числі державні [43].

В своїй позиції ми хотіли б підкреслити, що проблеми корпоративного управління виникають у будь-якій організації або підприємстві, які функціонують на основі співпраці між різними соціальними групами учасників виробничого та економічного процесу.

В Україні довгий час тривав складний процес становлення і розбудови демократичної, правової держави, інтеграції її в світову політичну та економічну системи. Найбільший вплив на реформування економіки України справила приватизаційна політика. Масова приватизація не повністю вирішила головне економічне завдання – надходження інвестицій на підприємства та формування ефективного власника. Акції, емітовані в процесі приватизації, так і не стали фінансовим інструментом для внесення населенням вкладів з метою їх збереження та отримання прибутку від володіння акціями або їх наступного продажу.

Тенденція зміни кількості акціонерних товариств на протязі декількох років зображена на рисунку 1.6.

Необхідність підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах та створення системи захисту прав акціонерів виникли одночасно з розповсюдженням акціонерних форм організації господарювання.

Однак проблема виявилася настільки важливою, що сьогодні її можна віднести до основних на шляху побудови в Україні ефективної економіки та благополуччя в соціальному плані суспільства [31].

Ринок цінних паперів є особливою складовою фінансового ринку,

процеси пов'язані з випуском цінних паперів охопили більшість регіональних, функціональних та інституційних сегментів економіки країни.

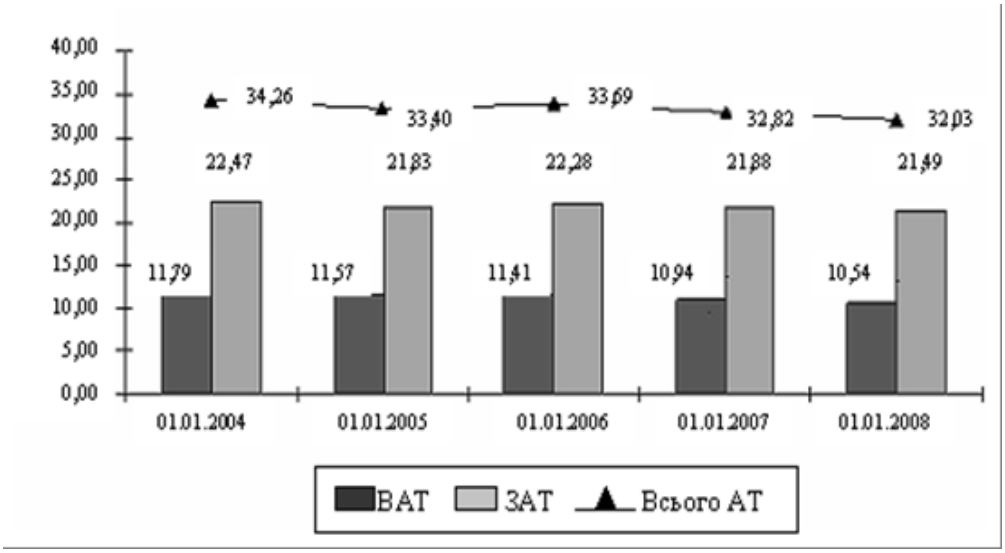

Рисунок 1.6 – Кількість акціонерних товариств в Україні в період їх розквіту (тис. од.) [4]

Загальна кількість особових рахунків власників іменних цінних паперів зображена на рисунку 1.7.

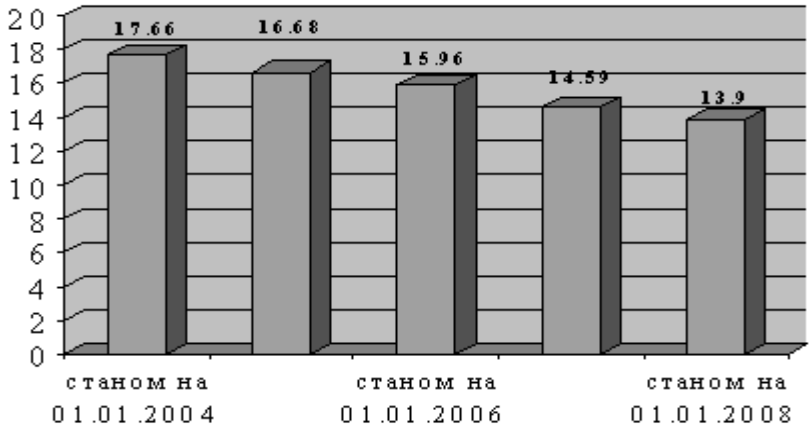

Рисунок 1.7 – Загальна кількість особових рахунків власників іменних цінних паперів (за адміністративними даними реєстраторів та зберігачів) в період їх розквіту, млн. од. [4]

За останні роки корпоративне управління на рівні акціонерних товариств набуло ефективного розвитку, про що свідчать результати оприлюдненого аналізу НКЦПФР (табл. 1.5).

Таблиця 1.5 – Інформація щодо розвитку корпоративного управління у публічних акціонерних товариствах [10]

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Кількість емітентів, за регулярними інформаціями яких проведено аналіз стану корпоративного управління	5504	6330	6113	6091
Кількість товариств, у яких проведено загальні збори	4140	4694	4544	5864
- у тому числі позачергових	485	620	695	809
Орган, який здійснював реєстрацію акціонерів для участі у загальних зборах акціонерів				
- мандатна комісія, призначена правлінням	2546	2886	2687	3664
- правління	691	663	564	687
- незалежний реєстратор	906	961	931	1309
Кількість товариств, у яких створено ревізійну комісію	3629	4300	3989	5406
Кількість представників акціонерів, що володіють менше 10 % у складі спостережної ради	59	59	59	59
Частота проведення аудиторських перевірок акціонерних товариств незалежним аудитором, %				
- не проводились взагалі	5,13	1,04	0,82	0,82
- менше ніж раз на рік	5,53	1,50	1,79	1,46
- раз на рік	87,61	85,14	83,58	86,20
- частіше, ніж раз на рік	1,74	12,32	13,81	11,52
Кількість товариств, у яких ревізійна комісія здійснювала перевірку фінансово-господарської діяльності за попередній рік, %	52,07	56,43	55,22	58,25
Товариство планує залучити інвестиції протягом наступних трьох років, %				
- випуск акцій	18,02	17,14	18,55	18,86
- випуск депозитарних розписок	3,44	0,98	0,76	0,45
- випуск облігацій	7,85	7,88	8,50	5,16
- кредити банків	57,85	63,16	62,98	66,65
- фінансування з державного і місцевого бюджетів	12,83	10,85	9,22	8,88
Товариство планує включити власні акції до лістингу фондових бірж протягом наступних трьох років	122	154	144	250
Товариств, які мають власний кодекс (принципи, правила) корпоративного управління, відсоток	*89*	*92*	*94*	*96*

Згідно з українським законодавством, вищим органом управління акціонерного товариства є загальні збори акціонерів [46]. Аналіз даних за

2023 рік свідчить, що переважна більшість акціонерних товариств проводили загальні збори, включаючи позачергові. Найчастіше реєстрацією акціонерів для участі в зборах займалася мандатна комісія, призначена правлінням, хоча спостерігається тенденція до залучення незалежних реєстраторів. Контроль за ходом реєстрації найчастіше здійснювали акціонери з великими пакетами акцій або НКЦПФР.

Щодо складу спостережних (наглядових) рад, то дані свідчать, що часто вони формуються з представників акціонерів, які володіють невеликими пакетами акцій. При цьому, у спостережних радах активно створюються комітети стратегічного планування. Вимоги до членів спостережних рад найчастіше визначаються в внутрішніх документах товариств і стосуються таких аспектів, як особисті якості, знання галузі та досвід роботи. Однак, у значній кількості компаній відсутні будь-які формалізовані вимоги до членів спостережних рад.

Таким чином, аналіз практики проведення загальних зборів акціонерів та формування спостережних рад в українських акціонерних товариствах в 2023 році дозволяє зробити висновок про те, що хоча загальні збори проводяться регулярно, існують певні недоліки у процесі їх організації та контролю. Крім того, склад спостережних рад не завжди відповідає принципам корпоративного управління, оскільки часто відсутні чіткі критерії відбору кандидатів. Це може негативно вплинути на ефективність корпоративного управління та захист прав акціонерів [10].

Аналіз стану корпоративного управління в українських акціонерних товариствах виявив ряд характерних особливостей.

По-перше, спостерігається певна самостійність нових членів спостережних рад у ознайомленні з внутрішніми документами компанії. Водночас, зберігається практика, коли відповідальність за зберігання протоколів засідань спостережної ради лягає на її членів або голову, що може створювати потенційні конфлікти інтересів.

По-друге, хоча законодавство чітко розподіляє повноваження між

органами управління акціонерного товариства, на практиці спостерігається певна невизначеність. Так, у значній кількості компаній статути містять положення про конфлікт інтересів, однак їхня ефективність залишається під питанням.

По-третє, внутрішні документи акціонерних товариств потребують подальшого вдосконалення, особливо в частині регулювання діяльності ревізійної комісії, виконавчого органу та проведення загальних зборів акціонерів.

По-четверте, рівень прозорості корпоративного управління залишається недостатнім. Лише невелика частина компаній використовує власні веб-сайти для розповсюдження фінансової звітності та іншої важливої інформації. При цьому, питання щодо розміру винагороди посадових осіб та структури акціонерного капіталу залишаються закритими.

Незважаючи на певні позитивні зрушення, проблема корпоративних конфліктів в Україні залишається актуальною. Військовий стан, недосконаліть законодавства, низький рівень корпоративної культури та інші фактори сприяють виникненню таких конфліктів та ускладнюють захист прав інвесторів.

Одним із фундаментальних документів, що визначає напрями реструктуризації та подальшого розвитку ринків капіталу в Україні, можна вважати Концепцію державної цільової економічної програми модернізації ринків капіталу в Україні. Цей документ детально аналізує причини відставання українського ринку капіталу від світових стандартів, зокрема вказуючи на недосконаліть корпоративного управління [25]. Серед основних проблем, що гальмують розвиток, виділяють:

1) Недостатність законодавчої бази, яка регулює діяльність на ринках капіталу.

2) Проблеми в корпоративному секторі та незахищеність прав інвесторів.

3) Низький рівень торгової активності на вітчизняному ринку акцій,

зумовлений концентрацією акцій у руках великих власників, які не зацікавлені в розширенні акціонерного капіталу.

4) Нерозвиненість сектору інституційних інвесторів, зокрема відсутність потужних інвестиційних банків, компаній, страхових компаній зі спеціалізацією на інвестиційному страхуванні та венчурних фондів.

5) Недостатнє розкриття інформації про емітентів, професійних учасників ринку та ризики, пов'язані з фінансовими інструментами, що ускладнює інвесторам оцінку вартості та потенціалу українських підприємств і прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень.

Паралельно, Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року (припинена у 2023 році через війну) [68] передбачала низку заходів, спрямованих на поліпшення захисту прав акціонерів, зокрема впровадження міжнародних принципів корпоративного управління в діяльність вітчизняних акціонерних товариств.

Очевидно, що ефективне корпоративне управління має ґрунтуватися на загальноприйнятих принципах, впровадження яких сприятиме підвищенню «корпоративної культури» та забезпеченню продуктивної співпраці як усередині компаній, так і між ними. Ці принципи зазвичай оформлюються у вигляді кодексів корпоративного управління – універсальних документів рекомендаційного характеру. Міжнародні організації, що розробляють такі кодекси, зазвичай тісно пов'язані з ринком цінних паперів, а їх застосування сприяє міжнародній співпраці в цій сфері.

Національні кодекси створюються у країнах з централізованим регулюванням ринку цінних паперів або ж координованою діяльністю його учасників (наприклад, Сорок рекомендацій з корпоративного управління в Нідерландах або Кодекс найкращої практики у Швейцарії). Кодекси, розроблені окремими учасниками ринку, можуть впливати на ринок в цілому лише за умови наявності відповідних законодавчих або організаційних механізмів (наприклад, Глобальні принципи корпоративного управління CalPERS) [22] рисунок 1.8.

Рисунок 1.8 – Основні принципи корпоративного управління

З метою підвищення рівня захисту прав інвесторів, починаючи з 2020 року, до Закону України «Про акціонерні товариства» періодично вносилися зміни, що позитивно вплинули на інвестиційний клімат в країні, посилили правовий захист власників акцій та зміцнили права міноритарних акціонерів. Закон України «Про акціонерні товариства» став ефективним інструментом протидії рейдерству та важливим кроком до підвищення корпоративної безпеки бізнесу.

Одним із значних досягнень цього Закону є чітке визначення повноважень органів акціонерного товариства, встановлення механізмів їх взаємодії та регулювання питань підзвітності та підконтрольності

менеджменту. Зокрема, встановлено вимогу щодо кворуму загальних зборів акціонерів на рівні 50%, що знижує ризик блокування проведення таких зборів. Також передбачено обов'язкове повторне скликання загальних зборів у разі відсутності необхідного кворуму на перших зборах.

До виключної компетенції загальних зборів акціонерів віднесено повноваження щодо обрання та відкликання голови виконавчого органу. Водночас, Наглядовій раді надано право відсторонити його від виконання обов'язків та призначити тимчасово виконуючого обов'язки до прийняття відповідного рішення загальними зборами. Наглядова рада також уповноважена обирати та відкликати членів виконавчого органу, а також встановлювати розмір їх винагороди.

На початкових етапах реформування ринку акціонерного капіталу законодавство України передбачало, що членами Наглядової ради можуть бути виключно акціонери. Нині ж дозволено обирати як акціонерів, так і їх представників, що вирішило проблему формування Наглядової ради в акціонерних товариствах, учасниками яких є юридичні особи.

Законом України «Про акціонерні товариства» комплексно врегульовано питання, пов'язані з реалізацією основних прав акціонерів, забезпечуючи баланс інтересів власників контрольних пакетів, дрібних акціонерів та власників привілейованих акцій. Власники великих пакетів акцій отримали можливість контролювати рух активів підприємства шляхом укладання значних правочинів (на суму від 10% вартості активів товариства) та правочинів із заінтересованістю. Рішення про вчинення таких правочинів приймаються наглядовою радою, а в деяких випадках – загальними зборами акціонерів.

Водночас, власники великих пакетів акцій захищені від втрати контролю над підприємством завдяки врегулюванню порядку придбання значного пакета акцій (понад 50% простих акцій). Особа, яка має намір придбати значний пакет, зобов'язана заздалегідь повідомити про це товариство та оприлюднити цю інформацію. Загальні збори акціонерного

товариства можуть прийняти рішення про вжиття заходів, що перешкоджають такому придбанню. Якщо ж придбання значного пакета відбулося, акціонери товариства мають право вимагати від його власника викупу належних їм акцій за ринковою вартістю. Цей механізм є новим для українського законодавства, але відповідає міжнародній практиці [46].

Закон України «Про акціонерні товариства» передбачає ряд гарантій для захисту інтересів дрібних акціонерів. Зокрема, якщо загальні збори приймають рішення про:

- припинення товариства: (крім ліквідації);
- вчинення значних правочинів або зміну розміру статутного капіталу;
- незастосування переважного права акціонерів при додатковій емісії акцій у приватному товаристві: то акціонери, які виступили проти таких рішень, мають право вимагати від товариства викупу їхніх акцій за ринковою вартістю.

Для підвищення інвестиційної привабливості привілейованих акцій, власникам таких акцій надано додаткові права. Зокрема, вони мають право голосу на загальних зборах при вирішенні таких питань, як:

1) Конвертація привілейованих акцій: зміна типу акцій або їх обмін на інші цінні папери.

2) Зміни до статуту: якщо такі зміни обмежують права власників привілейованих акцій.

3) Розміщення нових випусків привілейованих акцій: якщо це може вплинути на права існуючих власників.

4) Збільшення обсягу прав власників інших класів привілейованих акцій: якщо це може зменшити права їхніх акцій.

Якщо власник привілейованих акцій проголосував проти будь-якої з вищезазначених змін, він має право вимагати від товариства викупу його акцій за ринковою ціною.

Крім того, закон змінив класифікацію акціонерних товариств. Замість поділу на відкриті та закриті, товариства тепер поділяються на публічні та

приватні.

Ключові зміни та їхній вплив:

1) Посилення захисту прав дрібних акціонерів: Надання права вимагати викупу акцій у разі прийняття рішень, що суттєво впливають на їхні інтереси.

2) Підвищення привабливості привілейованих акцій: Надання власникам таких акцій додаткових прав та можливостей захисту своїх інтересів.

3) Уточнення класифікації акціонерних товариств: нова класифікація відображає сучасні тенденції розвитку ринку цінних паперів.

Загалом, ці зміни сприяють підвищенню прозорості та захищеності інвестицій на українському ринку акціонерних товариств.

Відмінності між публічними і приватними товаритвами полягають в наступному:

– ПАТ може здійснювати як приватне, так і публічне розміщення акцій, тоді як приватне – тільки приватне розміщення;

– ПАТ має пройти процедуру лістингу принаймні на одній фондовій біржі;

– акції ПАТ відчужуються без згоди інших акціонерів, при цьому статутом ПрАТ може передбачатися переважне право на придбання акцій, що продаються акціонерами;

– грошова оцінка майна, що вноситься до статутного капіталу ПАТ, має відповідати його ринковій вартості;

– в ПАТ голосування на загальних зборах відбувається з обов’язковим використанням бюлетенів, а при обранні наглядової ради й ревізійної комісії обов’язково застосовується процедура кумулятивного голосування (спеціальний порядок голосування, що дає змогу дрібним акціонерам обирати до складу органу управління своїх представників);

– ПАТ зобов’язане мати власну веб-сторінку в мережі Інтернет, де розміщується інформація, що підлягає опублікуванню;

– ПАТ зобов’язане повідомляти біржу, на якій воно пройшло процедуру лістингу, про: а) скликання загальних зборів; б) внесення змін до порядку денного загальних зборів; в) прийняття рішення про виплату дивідендів; г)прийняття рішення про припинення товариства шляхом поділу, виділення, перетворення, злиття або приєднання.

Слід зауважити, що деякі фахівці [4, 10, 37] вважають такий поділ недоліком закону, адже ним не встановлено правил трансформації акціонерних тоіваристів, не зрозуміло, чи обов’язково ВАТ має стати ПАТ, а ЗАТ – ПрАТ. Зокрема, стаття 5 Закону Закон України «Про акціонерні товариства» встановлює, що кількість акціонерів ПрАТ не може перевищувати 100 осіб. При цьому в ньому не прописано порядок дій ПрАТ в разі, якщо кількість його акціонерів перевищить цю цифру, ніде не сказано про обов’язковість зміни типу товариства на публічне. Та й санкції за недотримання вказаної норми не передбачені. Так само не встановлено терміну, протягом якого потрібно змінити тип акціонерного товариства. На нашу думку, така правова невизначеність може бути використана на шкоду товариству та його акціонерам.

Окрім того, введення нового поділу потребували внесення змін у статутні документи акціонерних товариств, або навіть їх перереєстрації, що тривали майже рік. У окремих акціонерних товариств, які мали велику кількість акціонерів похилого віку, виникали труднощі з переходом, наприклад, на бездокументарну форму акцій, оскільки їх запровадження потребувало роз’яснювальної роботи серед акціонерів.

Ще одним спірним постулатом Закону України «Про акціонерні товариства» вважаємо ч. 1 ст. 24, що зобов’язує ПАТ пройти процедуру лістингу та залишатися в біржовому реєстрі принаймні на одній фондовій біржі. При цьому законодавчим актом знов-таки не визначено терміну, протягом якого має бути проведена процедура лістингу, та не встановлено відповідальності за її непроведення або делістинг.

В Україні під дію Закону України «Про акціонерні товариства»

підпадають тисячі товариств як такі, що мають усі ознаки публічного товариства, зокрема за кількістю акціонерів. І вони були зобов'язані пройти процедуру лістингу. Разом із тим лише незначна частина таких товариств відповідають вимогам, які встановлені Положенням про функціонування фондових бірж, затвердженим Рішенням НКЦПФР: для внесення до котирувального списку тільки другого рівня лістингу компанія-емітент повинна мати вартість чистих активів і річний дохід від реалізації товарів, не нижчі від 50 млн грн. Отже, створювалися умови, за яких значна кількість емітентів через об'єктивні причини не змогла виконати законодавчу вимогу щодо проходження процедури лістингу.

Закон також встановлює, що у ПрАТ обрання членів Наглядової ради відповідно до ст. 53 може здійснюватися одним із способів, визначених у статуті: або шляхом кумулятивного голосування, або за принципом пропорційності представництва у складі ради акціонерів відповідно до кількості належних останнім голосуючих акцій.

На нашу думку, принцип пропорційного представництва на практиці може бути використаний із метою усунення міноритарних акціонерів від участі в управлінні. Адже акціонерне товариство може запровадити правило «кожним Х % акцій – 1 місце в наглядовій раді» й таким чином позбавити акціонерів, які володіють пакетом, меншим ніж Х % акцій, права бути обраними до Наглядової ради.

Ще однією важливою проблемою, якої, на жаль, не розв'язує законодавство, є те, що залишилась чинною норма, що загальні збори акціонерного товариства мають кворум за умови реєстрації для участі в них акціонерів, котрі разом володіють не менш ніж 60 % голосуючих акцій. Тому, як і раніше, майже неможливо протистояти свідомому зриву зборів акціонерів.

Зазначені неточності в законодавстві можуть спричинити плутанину, яка перешкоджатиме господарській діяльності акціонерного товариства та в кінцевому підсумку може призвести до реєстраційної тяганини або навіть до

зриву їх роботи. Крім того, як видно із проведеного аналізу, Закон України «Про акціонерні товариства» не повною мірою унеможливлює свідомий саботаж зриву акціонерних зборів, що є складовою поширеної схеми рейдерських атак [46].

Недосконаліть законодавства в сфері регулювання акціонерного капіталу, може стимулювати подальше внесення змін до нього або спричинити появу цілої низки роз'яснювальних підзаконних актів та інших подібних документів, які значно ускладнять діяльність вітчизняних акціонерних товариств і послаблять їхні позиції на ринку через зниження привабливості для акціонерів (особливо іноземних), що аж ніяк не сприятиме залученню в економіку країни іноземних інвестицій.

Аналіз існуючого стану правовідносин, які склалися в акціонерних товариствах показує, майже всі атрибути корпоративного управління наявні. В акціонерних товариствах створоена корпоративна культура, яка поперелжає порушення прав інвесторів (акціонерів), здебільшого міноритарних акціонерів: належна увага до інтересів акціонерів; наявність рівноваги впливу та балансу інтересів учасників корпоративних відносин; фінансова прозорість та відкритість акціонерних товариств; наявність правил ефективного менеджменту та належно організований внутрішній контроль.

1.3 Нормативно-правове забезпечення діяльності внутрішнього аудиту в системі корпоративного управління

Правове та нормативне забезпечення регулювання внутрішнього аудиту формується з урахуваням розміру та структури підприємства, вимог та потреб його керівництва, а також факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, в якому проходить діяльність акціонерного товариства [41].

Нормативне регулювання діяльності внутрішніх аудиторів визначає три

рівня його системи (рисунок 1.9).

У 1978 році Інститутом внутрішніх аудиторів (ІІА) розроблено стандарти професійної практики внутрішнього аудиту (Standarts for Professional Praktice of Internal Auditing). Стандати внутрішнього аудиту – прийняті правила проведення аудиту, вимог яких повинен дотримуватись аудитор щодо мети, методики, техніки, процедур, підсумкових документів та контролю роботи внутрішнього аудитора [31].

Стандарти професійної практики внутрішнього аудиту – це універсальні рекомендації, якими користуються всі підприємства. Вони динамічні та адаптуються до змін зовнішнього та внутрішнього середовища. Ці стандарти містять детальні вимоги до якості аудиторських перевірок, роботи внутрішніх аудиторів та конкретних процедур для різних видів аудиту (рис. 1.9).

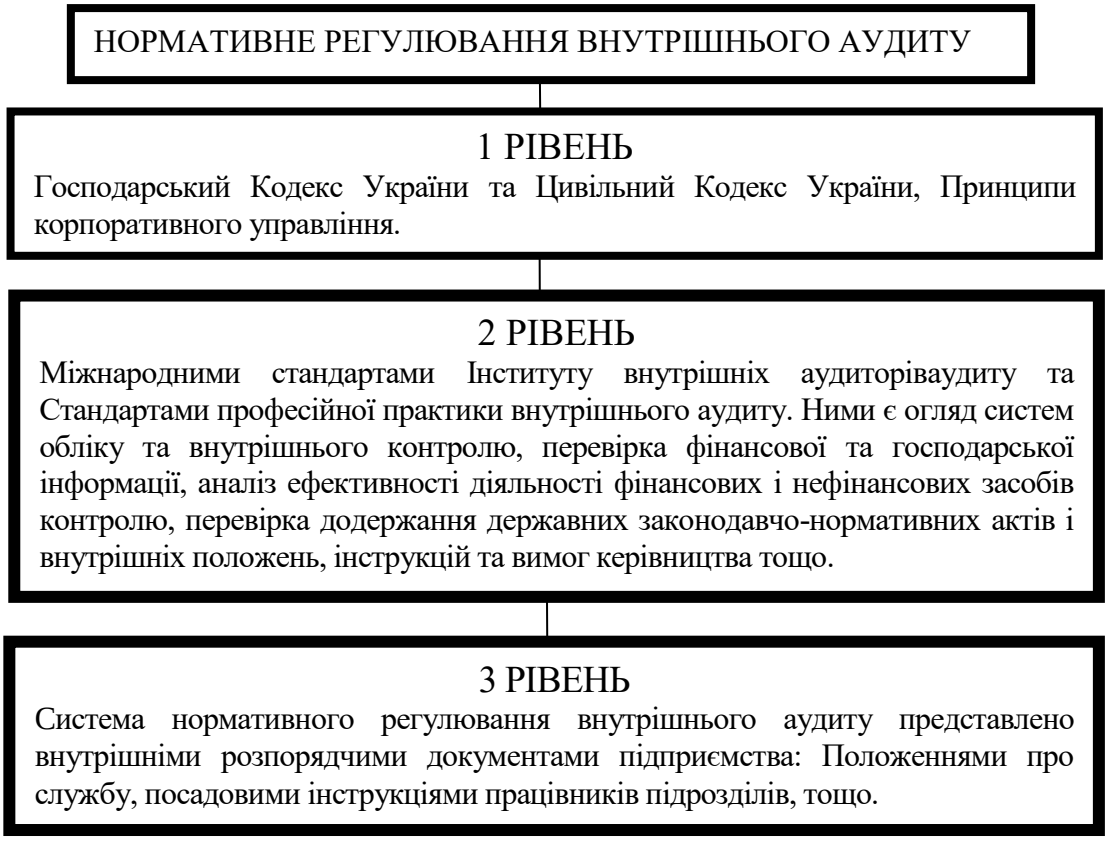

Рисунок 1.9 – Нормативне регулювання внутрішнього аудиту [31]

Стандарти професійної практики внутрішнього аудиту – це універсальні рекомендації, якими користуються всі підприємства. Вони динамічні та адаптуються до змін зовнішнього та внутрішнього середовища. Ці стандарти містять детальні вимоги до якості аудиторських перевірок, роботи внутрішніх аудиторів та конкретних процедур для різних видів аудиту (рис. 1.10).

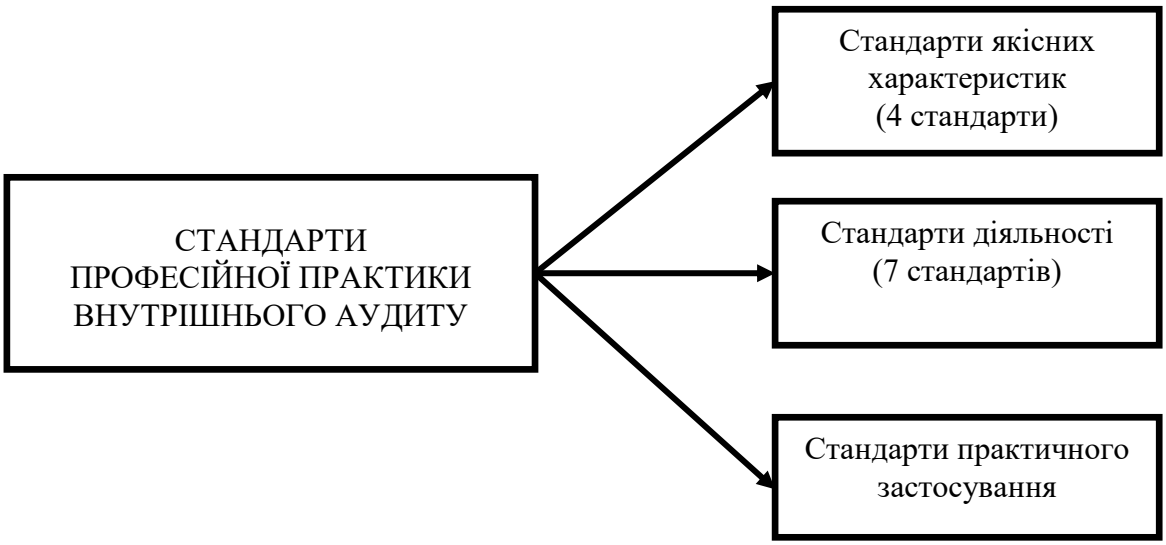

Рисунок 1.10 – Стандарти внутрішнього аудиту [31]

Основні функції стандартів професійної практики внутрішнього аудиту:

1) Визначення фундаментальних принципів: стандарти встановлюють базові правила та підходи до проведення внутрішніх аудитів.

2) Створення концептуальної основи: вони надають загальну рамку для широкого спектру аудиторських послуг.

3) Забезпечення критеріїв оцінки: стандарти дозволяють оцінити ефективність системи внутрішнього аудиту на підприємстві.

4) Надання рекомендацій: вони пропонують конкретні поради щодо вдосконалення систем контролю та процедур на підприємстві.

Іншими словами, стандарти професійної практики внутрішнього

аудиту є своєрідним «дорожньою картою» для внутрішніх аудиторів, яка допомагає їм забезпечити високу якість аудиторських перевірок та підвищити ефективність роботи підприємства.

Діяльність служби внутрішнього аудиту на підприємстві регламентується внутрішніми розпорядчими документами. Саме в них визначаються:

Повноваження аудиторів: Які права та обов'язки мають внутрішні аудитори, за що несуть відповідальність, а також як взаємодіють з іншими підрозділами підприємства.

Методи роботи: Які методи та інструменти використовують аудитори для проведення перевірок.

Об'єкти аудиту: Які сфери діяльності підлягають аудиторському контролю.

Цікаво, що на відміну від багатьох інших видів діяльності, внутрішній аудит в Україні не має чітко визначеного правового поля. Тобто, немає єдиного закону, який би регулював усі аспекти роботи внутрішніх аудиторів. У країнах з розвиненою ринковою економікою ці питання зазвичай вирішуються саморегульованими професійними об'єднаннями аудиторів.

В Україні існує декілька професійних організацій аудиторів, таких як: Спілка аудиторів України, Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України та інші. Вони відіграють важливу роль у розвитку професії внутрішнього аудитора.

Особливе місце серед них займає Всеукраїнський інститут внутрішніх аудиторів. Він співпрацює з провідними компаніями, які проводять навчання для внутрішніх аудиторів та бухгалтерів. Інститут пропонує отримати такі міжнародні сертифікати, як CIA, CFSA, CGAP та інші, що підтверджують високий рівень професійної компетентності [31].

Основні принципи роботи внутрішнього аудитора викладені в Кодексі етики Інституту внутрішніх аудиторів. Цей документ встановлює високі стандарти професійної поведінки та етичні норми, яких мають

дотримуватися всі внутрішні аудитори. Важливо розуміти, що Кодекс має загальний характер і не може передбачити всіх можливих ситуацій. Тому внутрішній аудитор завжди повинен керуватися принципами професійної етики, навіть якщо конкретний випадок не описаний в Кодексі [31].

Внутрішній аудит – це важлива функція будь-якого підприємства, яка забезпечує ефективність роботи та дотримання встановлених процедур. Хоча в Україні відсутнє чітке законодавче регулювання внутрішнього аудиту, професійні організації відіграють важливу роль у формуванні стандартів та підвищенні кваліфікації внутрішніх аудиторів. Дотримання Кодексу етики є обов'язковим для всіх внутрішніх аудиторів і гарантує високий рівень професіоналізму та об'єктивності аудиторських перевірок [23].

Застосування принципів професійної поведінки в контрольній діяльності необхідно всіма її учасниками. Тим більше, що дотримання професійної етики значно полегшить взаємодію між внутрішніми й зовнішніми аудиторами при проведенні зовнішнього аудиту фінансової звітності підприємства або наданні інших послуг. Ці принципи викладені, наприклад, в Кодексі етики Інституту внутрішніх аудиторів. Цей документ вимагає дотримання наступних основних принципів і правил поведінки, які зображені на рисунку 1.11.

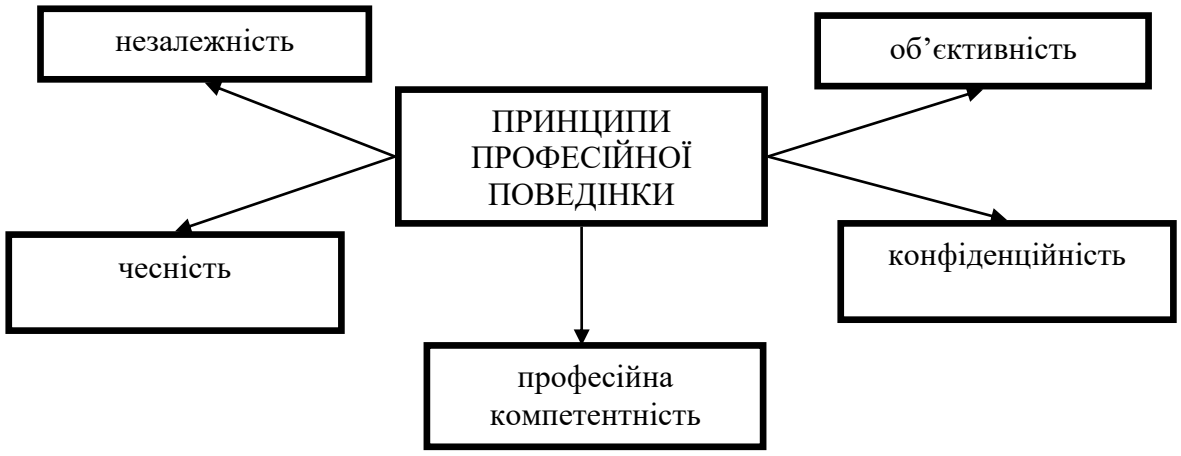

Рисунок 1.11 – Основні принципи професійної поведінки внутрішніх аудиторів [31]

На базі Міжнародних стандартів Інституту внутрішніх аудиторів кожному акціонерному товариству доцільно розробити свої внутрішні стандарти СВА.

Під внутрішніми стандартами СВА ми розуміємо, нормативні документи, що визначають однакові вимоги організації та проведення аудиторських перевірок, оформленню результатів перевірок і консультаційних послуг, до порядку подготовки підсумкових документів, підготовки й підвищення кваліфікації аудиторів та ін.

Наявність у СВА внутрішніх стандартів, розроблених з урахуванням вимог Міжнародних стандартів Інституту внутрішніх аудиторів є необхідною умовою якісної роботи внутрішніх аудиторів; формування довіри власників до інформації, підготовленої СВА, використання зовнішніми незалежними аудиторами під час аудиту фінансової звітності результатів роботи внутрішніх аудиторів.

До основних цілей створення внутрішніх стандартів СВА ми відносимо:

– встановлення основних принципів проведення перевірок;

– визначення нормативної бази, що лежить в основі широкого спектра послуг в області внутрішнього аудита;

– створення основи для оцінки діяльності внутрішніх аудиторів і СВА в цілому;

– сприяння вдосконаленню процедур, застосовуваних при проведені аудиторських перевірках.

Міжнародні стандарти Інституту внутрішніх аудиторів, як зазначалося вище, класифікуються на стандарти якісних характеристик; стандарти діяльності; стандарти практичного застосування. Це особливо актуально для великих корпорацій. Міжнародні стандарти варто розуміти як загальні вказівки або як відправну крапку для розробки внутрішніх стандартів діяльності СВА в кожному акціонерному товаристві, де така служба створена і функціонує.

При здійсненні контролю якості корпоративного управління надається оцінка та рекомендації з його вдосконалення для досягнення наступних цілей акціонерного товариства:

– просування відповідних етичних стандартів і цінностей в акціонерному товариству (корпорації);

– забезпечення ефективного процесу управління діяльністю акціонерного товариства і його оцінка;

– ефективного забезпечення інформацією з питань ризиків і контролю відповідних служб акціонерного товариства (корпорації);

– ефективна координація діяльності й обмін інформацією між Радою директорів, зовнішніми й внутрішніми аудиторами та менеджментом акціонерного товариства.

При наданні консультацій і проведенні аналітичних досліджень необхідно звертати увагу на ризик можливих помилок і їх можливі наслідки для акціонерного товариства.

Про здійснену роботу СВА звітує перед власниками (Радою директорів, Комітетом з аудиту) і найвищим управлінським персоналом акціонерного товариства. У звіті висвітлюються основні цілі, функції й завдання, які вирішуються СВА, надається вичерпна інформація про виконання або хід виконання плану роботи, про виявлені суттєві ризики, проблеми внутрішнього контролю і корпоративного управління, а також інші відомості, необхідні власникам і вищому керівництву [36].

Існуюче законодавство України, що регулює відносини в акціонерних товариствах, не завжди відповідає сучасним вимогам та не забезпечує належного захисту прав акціонерів. Це призводить до численних корпоративних конфліктів, що негативно впливає на інвестиційну привабливість українських компаній та гальмує розвиток фондового ринку.

Основна причина проблем полягає в тому, що законодавство не завжди встигає за змінами, які відбуваються в економіці та бізнесі. Крім того, існуючі норми можуть бути недостатньо чіткими або суперечливими, що

створює можливості для різного тлумачення і маніпуляцій.

Основними законодавчими актами, що регулюють корпоративне управління в Україні, є:

1) Цивільний кодекс України: містить загальні положення про юридичні особи, зокрема про акціонерні товариства [75];

2) Господарський кодекс України: визначає правові основи господарської діяльності, в тому числі корпоративних відносин [13];

3) Закон України «Про акціонерні товариства»: є основним законом, що регулює діяльність акціонерних товариств [46];

4) Закон України «Про депозитарну систему України»: регулює обіг цінних паперів;

5) Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки»: встановлює загальні правила функціонування ринків капіталу;

6) Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про затвердження Принципів корпоративного управління»: містить рекомендації щодо ефективного корпоративного управління [51];

7) Стандарти внутрішнього аудиту: визначають порядок проведення внутрішніх аудиторських перевірок [11];

8) Кодекс етики працівників підрозділу внутрішнього аудиту: встановлює етичні норми для внутрішніх аудиторів [23].

Незважаючи на наявність значної кількості нормативно-правових актів, система корпоративного управління в Україні має ряд недоліків. Основні з них:

1) недостатня деталізація окремих питань: багато аспектів корпоративного управління регулюються недостатньо чітко.

2) застарілі норми: деякі норми не відповідають сучасним вимогам бізнесу.

3) прогалини в законодавстві: існують питання, які взагалі не врегульовані законодавством.

Внутрішній аудит є невід'ємною частиною ефективного

корпоративного управління. Його основна мета – забезпечити дотримання компанією встановлених стандартів, правил та процедур, а також виявити потенційні ризики та недоліки в діяльності підприємства.

Служба внутрішнього аудиту зазвичай підпорядковується вищому керівництву компанії і здійснює незалежну оцінку діяльності всіх підрозділів. Її робота базується на чітко визначених стандартах та процедурах, які розробляються з урахуванням специфіки підприємства та вимог чинного законодавства.

Основні завдання внутрішнього аудиту:

1) контроль за фінансовою звітністю: перевірка точності та повноти фінансової інформації, відповідності її встановленим стандартам.

2) оцінка системи внутрішнього контролю: аналіз ефективності системи внутрішнього контролю на предмет запобігання шахрайства, помилок та неефективного використання ресурсів.

3) оцінка ефективності операцій: аналіз ефективності бізнес-процесів, виявлення неефективностей та розробка рекомендацій щодо їх усунення.

4) допомога у досягненні цілей компанії: надання керівництву об'єктивної інформації для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Переваги внутрішнього аудиту:

1) підвищення довіри інвесторів: завдяки забезпеченню прозорості та ефективності діяльності компанії.

2) зменшення ризиків: завдяки своєчасному виявленню та усуненню потенційних проблем.

3) покращення якості прийняття рішень: завдяки наданню керівництву достовірної та актуальною інформації.

4) оптимізація витрат: завдяки виявленню неефективних витрат та розробці рекомендацій щодо їх скорочення.

Внутрішній аудит відіграє важливу роль у забезпеченні сталого розвитку компанії. Він допомагає підвищити її конкурентоспроможність, знизити ризики та забезпечити дотримання вимог законодавства.

Ключові принципи внутрішнього аудиту:

1) незалежність: служба внутрішнього аудиту повинна бути незалежною від інших підрозділів компанії.

2) об'єктивність: аудитори повинні виконувати свою роботу об'єктивно, без упередженості.

3) конфіденційність: інформація, отримана в ході аудиту, повинна зберігатися в суворій конфіденційності.

4) професіоналізм: аудитори повинні володіти необхідними знаннями та досвідом.

Взаємодія з іншими органами управління:

Служба внутрішнього аудиту тісно співпрацює з іншими органами управління компанії, такими як:

1) спостережна рада: надає інформацію про результати аудиту, виявляє ризики та пропонує рекомендації щодо їх усунення.

2) правління: забезпечує виконання рекомендацій внутрішнього аудиту, а також визначає стратегічні напрямки розвитку компанії.

3) ревізійна комісія: здійснює фінансовий контроль та співпрацює з внутрішнім аудитом у вирішенні питань, пов'язаних з фінансовою звітністю.

Таким чином, внутрішній аудит є невід'ємною частиною сучасного бізнесу і сприяє підвищенню ефективності та прозорості діяльності компанії.

До основних функцій СВА належать забезпечення та гарантування:

– адекватності та належної деталізації відображення в бухгалтерському обліку акціонерного товариства та його діяльності;

– відповідності усіх фінансово-господарських операцій та бухгалтерських проводок акціонерного товариства вимогам Національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку, Міжнародних стандартів фінансової звітності та інших стандартів з метою використання для формування достовірної фінансової звітності;

– впевненості у тому, що всі операції акціонерного товариства санкціоновані Правлінням (а у випадках, передбачених Статутом –

Спостережною (Наглядовою) радою);

– впевненості у тому, що будь-яке недозволене або протиправне використання активів акціонерного товариства буде своєчасно попереджено або, принаймні, виявлено;

– виявлення недоліків у діяльності структурних підрозділів акціонерного товариства, аналіз причин їх виникнення та розробка механізмів їх запобігання у майбутньому.

Отже, головною метою внутрішнього аудиту є забезпечення корпоративних прав акціонерів, збереження та ефективне використання капіталу та інших ресурсів акціонерного товариства.

Принципових підходів до організації внутрішнього аудиту два:

– або створюється як відокремлений структурний підрозділ (для великих ПАТ чи ПрАТ) і очолюється головним внутрішнім аудитором;

– або в систему управління вводиться посада головного внутрішнього аудитора з відповідним підпорядкуванням йому структурних підрозділів. На наш погляд це найгірший варіант для великих акціонерних товариств.

Служба (департамент, відділ) внутрішнього аудиту підзвітна загальним зборам акціонерів і підпорядкована Спостережній (Наглядовій) Раді. Головний внутрішній аудитор призначається і знімається виключно рішенням загальних зборів акціонерів і підзвітний йому.

Певним чином виникає колізія в рамках чинного законодавства про господарські товариства, де прописана Ревізійна комісія (і до речі немає Аудиторського комітету, як це практикується за кордоном). На нашу думку, на етапі становлення СВА вона може стати складовою цієї комісії як постійно діючий на професійній основі орган системи корпоративного управління.

У даному випадку слід уникнути помилок при формуванні професійного середовища внутрішнього аудиту в цілому по Україні, коли аудитором могла стати особа, що має непрофільну економічну вищу освіту. Залежно від характеру діяльності акціонерного товариства до складу СВА

можуть входити інженери, маркетологи, юристи, економісти, фінансисти, бухгалтери, фахівці служб внутрішньої безпеки. Безумовно, зазначені фахівці повинні мати вищу спеціальну освіту і диплом вищого навчального закладу не нижче магістра. Наявність трирічного стажу роботи за професією так само повинно бути обов'язковою умовою при працевлвштуванні на роботу до СВА.

Внутрішні аудитори повинні нести відповідальність перш за все в межах виконання своїх обов'язків, які обов'язково регламентуються типовим Положенням про СВА акціонерного товариства. При цьому внутрішні аудитори повинні відповідати за некомпетентність або низький рівень кваліфікації, що вимагає від них постійного підвищення кваліфікації, як необхідної умови для продовження роботи на посаді внутрішнього аудитора.

На нашу думку, робота СВА має планувати та виконувати свої обовязки таким чином, щоб кожен акціонер товариства дійсно відчув, що в системі управління авансований ним капітал і його інтереси систематично і надійно захищаються.

РОЗДІЛ 2
МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ СИСИЕМИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика акціонерного товариства

Акціонерне товариство «Закритий недиверсифікований венчурний корпоративний інвестиційний фонд «Ліберті» (АТ ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ», Фонд) було засновано 15 лютого 2022 року та зареєстровано Подільською районною у місті Києві державною адміністрацією. До 19 грудня 2022 року Фонд мав іншу назву – «СДА Груп».

Юридична адреса фонду: 21050, Вінницька обл., Вінницький р-н, м. Вінниця, вул. Театральна, буд. 20.

Вид діяльності: виключно спільне інвестування. Фонд не потребує додаткових ліцензій для здійснення своєї діяльності.

Структура власності: Станом на кінець 2022 та 2023 років єдиним власником Фонду був Гігінеішвілі К. В., якому належать 100% акцій.

Термін діяльності: Фонд створений на 20 років, з 17 червня 2022 року по 17 червня 2042 року.

Управління активами: Управління активами Фонду здійснює ТОВ «Компанія з управління активами «Грюнвальд Ессет Менеджмент» (далі – Компанія), яка має відповідну ліцензію на діяльність з управління активами інституційних інвесторів.

Ключові дати та номери:

Дата реєстрації в ЄДРІСІ: 17.06.2022 р.

Номер свідоцтва про внесення до ЄДРІСІ: 01464

Реєстраційний код за ЄДРІСІ: 13301464

Реєстраційний код за ЄДРПОУ: 4482648

Відсутність структурних підрозділів: АТ ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» не має дочірніх підприємств, філій та інших відокремлених підрозділів.

ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» є закритим, тобто коло його учасників обмежено. Діяльність Фонду спрямована на інвестування у різноманітні активи з метою отримання прибутку. Управління активами Фонду здійснюється професійною компанією, яка має відповідну ліцензію. Фонд дотримується вимог чинного законодавства України.

АТ ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» є фінансовою установою, яка займається інвестуванням коштів. Діяльність Фонду регулюється законодавством України, а управління активами здійснюється професійною компанією.

АТ ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» здійснює свою діяльність у сфері фінансів. Основні види діяльності Фонду, згідно з класифікатором КВЕД, такі:

1) управління фондами: це основний вид діяльності Фонду, який передбачає управління фінансовими ресурсами з метою отримання прибутку.

2) трасти, фонди та подібні фінансові суб'єкти: цей вид діяльності пов'язаний з управлінням активами та інвестиціями від імені інших осіб.

3) інша допоміжна діяльність у сфері фінансових послуг: включає в себе широкий спектр додаткових фінансових послуг, які не відносяться до основних видів діяльності.

Фінансова звітність Фонду за період, що закінчився 31 грудня 2023 року, складена відповідно до МСФЗ. Це означає, що при підготовці фінансової звітності застосовуються міжнародно визнані принципи бухгалтерського обліку, що забезпечують її достовірність та порівнянність з фінансовою звітністю інших компаній.

Принцип безперервності діяльності: при складанні фінансової звітності передбачається, що Фонд продовжить свою діяльність в майбутньому.

Послідовність застосування облікових політик: Фонд застосовує однакові облікові політики від звітного періоду до звітного періоду, що забезпечує порівнянність фінансової звітності за різні періоди.

Структура фінансової звітності АТ ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» відповідає

вимогам НП(С)БО та МСФЗ. Вона включає в себе такі основні форми:

1) Баланс: відображає фінансовий стан Фонду на певну дату.

2) Звіт про фінансові результати: відображає фінансові результати діяльності Фонду за певний період.

3) Звіт про рух грошових коштів: відображає рух грошових коштів Фонду за певний період.

4) Звіт про власний капітал: відображає зміни у власному капіталі Фонду за певний період.

5) Примітки до фінансової звітності: містять додаткову інформацію, необхідну для розуміння фінансової звітності.

Фінансова звітність АТ ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» складена відповідно до міжнародних стандартів і забезпечує достовірну інформацію про фінансовий стан і результати діяльності Фонду. Це дозволяє інвесторам, кредиторам та іншим зацікавленим сторонам оцінити фінансове становище Фонду та приймати на його основі обґрунтовані рішення.

Станом на кінець 2022 та 2023 років на балансі АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» обліковувалися довгострокові фінансові інвестиції, які протягом року не змінювалися за сумою та становили 1 202 тис. грн.

У 2022 році АТ ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» придбав корпоративні права в статутному капіталі ТОВ «Експедиція» (м. Вінниця) у розмірі 10%.

Станом на кінець 2023 року була проведена переоцінка цих корпоративних прав згідно з даними фінансової звітності ТОВ «Експедиція». В результаті переоцінки було виявлено дооцінку на суму 576 тис. грн., внаслідок чого справедлива вартість корпоративних прав на кінець 2023 року склала 1 778 077,50 грн.

Фінансові інвестиції, придбані у 2022 році, обліковуються за справедливою вартістю з визнанням переоцінки у складі прибутку або збитку. Це означає, що їхня вартість переглядається регулярно і різниця між попередньою та новою оцінкою відображається у фінансових результатах.

Рішення про переоцінку фінансових інвестицій приймається

виконавчим органом АТ ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ».

Безумовна дебіторська заборгованість, тобто сума, яку Фонд очікує отримати від своїх дебіторів, обліковується за справедливою вартістю на дату виникнення. Після цього її вартість може коригуватися з урахуванням можливих збитків від непогашення. Станом на 31.12.2022 р. та 31.12.2023 р. на балансі Фонду обліковується дебіторська заборгованість (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Склад дебіторської заборгованості АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» станом на 31.12.2023 р. в порівняні з 31.12.2022 р., тис. грн.

Найменування показника	31.12.2023 р.	31.12.2022 р.
Інша поточна дебіторська заборгованість	6 700	6 700
Дебіторська заборгованість за розрахунками: з нарахованих доходів	1 491	-
Очікувані кредитні збитки щодо дебіторської заборгованості	(41)	(33)
Балансова вартість всього	8 150	6 667

Інша поточна дебіторська заборгованість включає розрахунки за позикою (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Склад іншої поточної дебіторської заборгованості за наданою позикою згідно з договором станом на 31.12.2023 р., грн.

№	Договір		Дата виникнення заборгованості	Дата погашення заборгованості	Сума боргу станом на 31.12.2023 р.
	Дата	№			
1	26.12.2022	№ 2022/12/26 (ТОВ «ЕКСПЕДІА», ЄДРПОУ 39110238) позика	27.12.2022	25.12.2024	6 700 000,00
2	26.12.2022	№ 2022/12/26 (ТОВ «ЕКСПЕДІА», ЄДРПОУ 39110238) відсотки за позикою	31.08.2023	25.12.2024	1 490 999,99
Разом					8 190 999,99

Акціонерне товариство АТ ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» має право надавати позики юридичним особам, у яких він є акціонером (тобто володіє не менше ніж 10% статутного капіталу). Рішення про надання позики приймається

Фондом на підставі письмової заяви від юридичної особи, яка є учасником Фонду.

Відповідно до облікової політики АТ ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ», дебіторська заборгованість за наданими позиками обліковується за амортизованою вартістю. Це означає, що вартість такої заборгованості регулярно переглядається з урахуванням таких факторів, як:

1) прострочення платежів: якщо боржник не вносить платіж в обумовлені терміни, це може свідчити про можливість непогашення боргу і призвести до зменшення вартості дебіторської заборгованості.

2) зміна фінансового стану боржника: якщо фінансовий стан боржника погіршився, це також може збільшити ризик непогашення боргу.

3) зміна економічних умов: зміни в економіці можуть вплинути на здатність боржника погасити борг.

АТ ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» регулярно проводить аналіз на знецінення дебіторської заборгованості. Якщо в результаті такого аналізу буде встановлено, що існує імовірність того, що Фонд не зможе отримати всі суми, які йому належать за договором позики, то вартість дебіторської заборгованості буде зменшена.

Надання позик юридичним особам, в яких АТ ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» є акціонером, є одним із способів інвестування коштів. Однак, такі інвестиції пов'язані з певними ризиками, пов'язаними з можливістю непогашення боргу. Для управління цими ризиками Фонд проводить регулярний аналіз дебіторської заборгованості (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Оцінка дебіторської заборгованості за позиками за амортизованою вартістю станом на 31.12.2023 р. в порівняні з 31.12.2022 р.

Резерв під збитки що оцінюється в сумі, яка дорівнює:	31.12.2022 р.	31.12.2023 р.	Причини змін
12-місячним очікуваним кредитним збиткам, в т.ч.: за дебіторською заборгованістю (позики)	33	41	Створення/придбання фінансових інструментів протягом 2023 р.

Дебіторська заборгованість АТ ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» не має жодних гарантій повернення. Прострочених боргів, які повинні були бути сплачені раніше, але не були, у компанії немає. Для оцінки ризиків того, що боржники не повернуть гроші, компанія використовує індивідуальний підхід до кожного випадку.

Грошові кошти АТ ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» в українських гривнях на кінець 2022 та 2023 років становили відповідно 151 тис. грн та 40 тис. грн.

Банківські рахунки АТ ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» обслуговуються в «РВС БАНКУ».

Залишки коштів на рахунку на кінець 2022 та 2023 років становили 150 726,23 грн. та 39 791,88 грн. відповідно. Компанія оцінює фінансовий стан банку як дуже надійний порівняно з іншими українськими банками. Детальнішу інформацію про надійність банку можна знайти в примітках до фінансової звітності.

Інші активи АТ ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» у вигляді готівки та рахунків в іноземній валюті відсутні.

Капітал АТ ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» становить 50 мільйонів гривень і залишався незмінним протягом 2022-2023 років. Однак, сума, яка була фактично внесена до статутного капіталу, зросла з 8 150 тис. грн. на кінець 2022 року до 8 253,9 тис. грн. на кінець 2023 року (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Склад власного капіталу АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» станом на 31.12.2023 р. в порівняні з 31.12.2022 р.

Найменування показника	31.12.2022 р., тис. грн.	31.12.2023 р., тис. грн.
Статутний капітал	50 000	50 000
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-130	1 714
Неоплачений капітал	-41 850	-41 746
Всього власний капітал	8 020	9 968

Станом на 31.12.2023 р. учасником АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» є: фізична особа-резидент Гігінеішвілі Карло Володимирович (м. Вінниця), який

володіє 100 % розміщених акцій, а саме 82 539 штуками на суму по номіналу 8 253 900, 00 грн. (рис. 2.1).

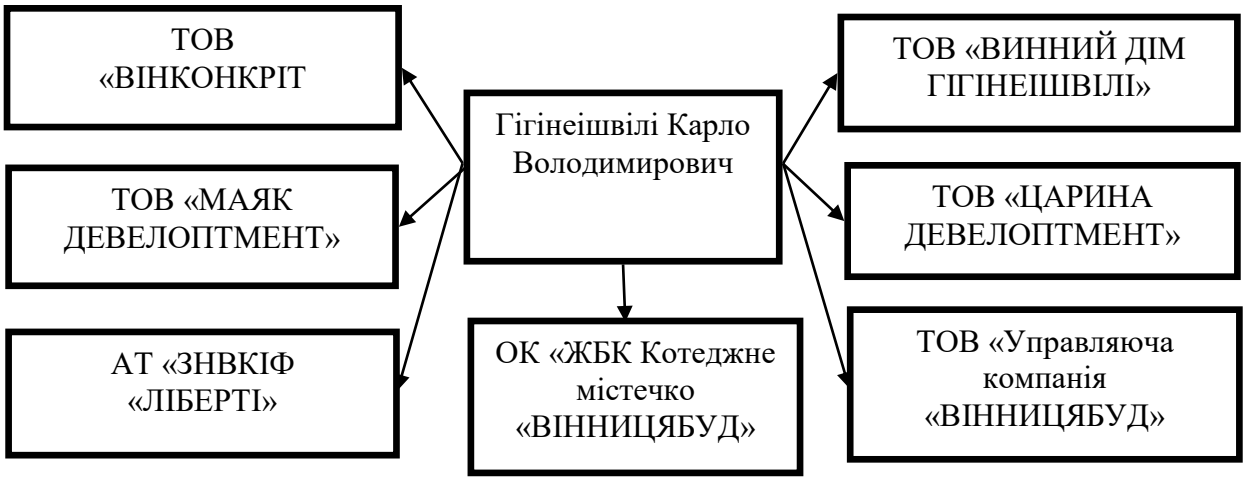

Рисунок 2.1. – Корпоративна структура аудиторів учасника Фонду

Визнання доходів і витрат за звітний період АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» відображено в Звіті про фінансові результати (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Склад доходів та витрат АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» станом на 31.12.2023 р. в порівняні з 31.12.2022 р.,. тис. грн.

Показники	2023	15.02-31.12.2022
1	2	3
Відсотки одержані	-	87
Доходи від коригування очікуваних кредитних збитків щодо дебіторської заборгованості	-	164
Всього інших операційних доходів	-	251
Винагорода КУА	196	78
Аудиторські послуги	39	-
Банківські послуги	2	3
Депозитарні послуги	8	4
Нотаріальні послуги	-	9
Держмито	-	49
Орендні послуги	11	-
Всього адміністративних витрат	261	184
Інші витрати	5	41
Інші операційні витрати (витрати від зменшення корисності дебіторської заборгованості)	-	197
Інші доходи	2 117	-
Відсотки одержані за позиками	1 541	-

Продовження таблиці 2.5

1	2	3
Доходи від переоцінки фінансових інвестицій	576	
Інші витрати (витрати від зменшення корисності дебіторської заборгованості)	8	-

АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» не сплачує податок на прибуток, оскільки згідно з чинним податковим законодавством України доходи інвестиційних фондів, таких як цей, звільнені від оподаткування. Це стосується як коштів, внесених засновниками, так і доходів, отриманих від інвестицій.

Щодо структури капіталу компанії, то станом на кінець 2022 року спостерігався збиток, однак завдяки додатковим внескам засновників та збільшенню статутного капіталу, власний капітал компанії суттєво зріс. У 2023 році компанія отримала чистий прибуток, який частково був використаний для погашення заборгованості та зменшення номінальної вартості акцій.

Таким чином, фінансовий стан АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» на кінець 2023 року характеризується стабільним зростанням власного капіталу та позитивним фінансовим результатом. Компанія активно працює над оптимізацією своєї капітальної структури та ефективним використанням залучених коштів

Ефективне управління капіталом в АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» передбачає чітке визначення стратегічних цілей та конкретних завдань, регулярний моніторинг їх виконання, а також постійне вдосконалення методів оцінки та аналізу використання всіх видів капіталу. Компанія розробила комплексну стратегію управління капіталом, яка спрямована на оптимізацію його структури та забезпечення ефективного використання.

Звіт про рух грошових коштів, складений відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, надає детальну інформацію про всі грошові потоки компанії за звітний період.

Застосування прямого методу дозволяє проаналізувати окремі статті надходжень та виплат грошових коштів, що пов'язані з операційною,

інвестиційною та фінансовою діяльністю АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Грошові потоки АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» станом на 31.12.2023 р. в порівняні з 31.12.2022 р., тис. грн.

Показники	2023 р.	15.02-31.12.2022 рр.
Надходження від:		
Надходження від повернення авансів	-	8 200
Інші надходження	-	87
Витрачання на оплату:		
Товарів (робіт, послуг)	259	132
Витрачання на оплату авансів	-	8 200
Інші витрачання	2	52
Чистий рух коштів від операційної діяльності	-261	-97
Надходження від отриманих %	50	-
Витрачання на придбання фінансових інвестицій	-	1 202
Витрачання на надання позик	-	6 700
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	50	-7 902
Надходження від власного капіталу	100	-
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	100	-
Чистий рух коштів за звітний період	-111	-7 999
Залишок коштів на початок року	151	8 150
Залишок коштів на кінець року	40	151

Станом на кінець 2023 року компанія АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» зберігала свої грошові кошти на поточному рахунку в АТ «РВС БАНК».

Управління ризиками є невід'ємною частиною діяльності компанії. Фінансові ринки є нестабільними, і керівництво прагне мінімізувати негативний вплив таких змін на фінансові результати. Для цього розроблено комплексну політику управління ризиками, яка охоплює як операційні, так і юридичні аспекти АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ»

Керівництво компанії усвідомлює, що інвестиційна діяльність пов'язана з різними видами ризиків, такими як кредитний, ринковий (включаючи валютний, процентний та інший ціновий) та ризик ліквідності. Ми постійно оцінюємо ймовірність та потенційний вплив цих ризиків на вартість наших активів. Для мінімізації ризиків використовуються спеціальні інструменти та методики.

Одним з основних ризиків, з якими стикається АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ», є кредитний ризик – можливість того, що наші партнери або клієнти не зможуть виконати свої фінансові зобов'язання.

Для управління цим ризиком Фонд застосовує комплексний підхід. Кожен підрозділ відповідає за оцінку кредитоспроможності своїх клієнтів та встановлення відповідних лімітів. Регулярно відстежується заборгованість клієнтів, щоб своєчасно виявляти можливі проблеми.

Крім того, ретельно обираються банки, в яких зберігаються кошти. При виборі банку аналізується його фінансовий стан та кредитний рейтинг.

Поточні економічні умови, пов'язані з військовим станом, створюють додаткові виклики для оцінки кредитних ризиків. Фонд дотримується МСФЗ 9, який вимагає визнавати очікувані кредитні збитки. Однак, визначення точного моменту, коли необхідно визнати такі збитки, є складним завданням.

Станом на кінець 2023 року АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» оцінює свій кредитний ризик як низький. Такий висновок зроблено на основі аналізу фінансового стану контрагентів, загальної економічної ситуації та прогнозів розвитку подій.

Особливу увагу АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» приділяє оцінці кредитного ризику коштів, розміщених на рахунку в АТ «РВС БАНК». Для цього враховується кредитний рейтинг банку, який був підтверджений незалежним рейтинговим агентством «Рюрик». Високий кредитний рейтинг банку свідчить про його фінансову стабільність і зменшує ризик неповернення наших коштів.

Крім того, АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» дотримується вимог регулятора, які класифікують кошти на поточному рахунку як активи з найнижчим рівнем кредитного ризику. Це означає, що вважається ризик втрати цих коштів мізерним.

Станом на кінець 2023 року АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» виявило необхідність сформувати резерв на покриття можливих кредитних втрат за

наданою позикою. Цей резерв був розрахований з урахуванням внутрішніх методик оцінки кредитних ризиків.

Для мінімізації кредитних ризиків АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» вживає низку заходів, таких як обмеження обсягу дебіторської заборгованості, диверсифікація інвестицій, ретельний аналіз платоспроможності контрагентів та своєчасне погашення заборгованості.

Крім кредитного ризику, АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» також стикається з ринковим ризиком, тобто ризиком зміни вартості інвестицій внаслідок коливань ринкових цін. Для управління цим ризиком використовуються різноманітні методи, включаючи статистичний аналіз, стрес-тестування та сценарійний аналіз.

Інший ціновий ризик – це ризик коливання вартості інвестицій внаслідок змін ринкових цін на фінансові інструменти, що не пов'язані зі змінами процентних ставок або валютних курсів. Цей ризик може бути пов'язаний з окремими емітентами чи загальними ринковими тенденціями.

Валютний ризик – це ризик змін вартості інвестицій внаслідок коливань валютних курсів.

АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» за звітний 2023 рік не здійснювало операцій з іноземною валютою та не інвестувало в фінансові інструменти, які підпадали б під вплив інших цінових ризиків. Це означає, що Фонд не був підданий впливу цих видів ризиків у звітному періоді.

Для мінімізації валютних ризиків у майбутньому АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» здійснює моніторинг частки активів, номінованих в іноземній валюті, та проводить аналіз чутливості до зміни валютних курсів.

АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» регулярно оцінює можливі ризики, пов'язані зі змінами валютних курсів та відсоткових ставок. Для визначення порогової чутливості до коливань валютних курсів ми використовуємо статистичні дані Національного банку України. Однак, оскільки в 2023 році компанія не проводила операцій в іноземній валюті, ризик коливання курсів для нас був відсутній.

Що стосується відсоткового ризику, то АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» усвідомлює його важливість в умовах високої інфляції. Для мінімізації цього ризику ми обмежуємо частку інвестицій у боргові інструменти з фіксованою відсотковою ставкою. Регулярно проводячи аналіз, оцінюється, як зміни відсоткових ставок можуть вплинути на вартість інвестицій. Однак, у 2023 році в портфелі АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» не було таких інструментів, тому відсотковий ризик був відсутній.

Одним з ключових ризиків, з якими стикається АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ», є ризик ліквідності. Це означає можливість того, що Фонд може зіткнутися з труднощами при своєчасному виконанні своїх фінансових зобов'язань. Для управління цим ризиком АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» розробила систему контролю ліквідності. Детально аналізуються терміни погашення зобов'язань та надходження коштів, а також складаються прогнози щодо майбутніх грошових потоків. Це дозволяє заздалегідь виявляти потенційні проблеми з ліквідністю та вживати необхідних заходів.

Ведення бухгалтерського обліку в АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» організовано відповідно до чинного законодавства та внутрішніх документів. Бухгалтерський облік забезпечує достовірну інформацію про фінансовий стан АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ», що є необхідною умовою для ефективного управління ризиками.

2.2 Створення і організація роботи служби внутрішнього аудиту товариства

Служба внутрішнього аудиту в АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» відіграє важливу роль у забезпеченні прозорості та ефективності роботи Фонда. Основна мета СВА – надати раді директорів об'єктивну інформацію про фінансовий стан Фонда, дотримання внутрішніх правил та законодавства.

СВА проводить регулярні аудити, які включають в себе оцінку систем внутрішнього контролю, перевірку фінансової звітності та аналіз ефективності управлінських рішень. Результати аудиту допомагають виявити потенційні проблеми, оцінити ризики та запропонувати рекомендації щодо покращення діяльності компанії. Створення СВА було обумовлено необхідністю забезпечити довіру акціонерів та інших зацікавлених сторін до компанії. СВА працює незалежно від інших підрозділів і підпорядковується безпосередньо раді директорів (рис. 2.2)

Рисунок 2.2 – Форми документальних перевірок СВА АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ»

СВА АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» здійснює два основних види аудиту: фінансовий та операційний.

Фінансовий аудит спрямований на оцінку ефективності системи бухгалтерського обліку та контролю. Мета такого аудиту – переконатися в тому, що фінансова звітність компанії відображає реальний стан її справ і відповідає всім необхідним стандартам.

Операційний аудит має на меті підвищення ефективності бізнес-процесів компанії. В рамках операційного аудиту перевіряється, наскільки раціонально використовуються ресурси компанії, чи ефективно організовані виробничі процеси, а також чи правильно здійснюються розрахунки з контрагентами.

Вибір виду аудиту залежить від конкретних цілей, які ставить перед собою керівництво компанії. Наприклад, якщо виникають сумніви щодо достовірності фінансової звітності, проводиться фінансовий аудит. Якщо ж необхідно оцінити ефективність роботи конкретного підрозділу або бізнес-процесу, то проводиться операційний аудит.

У ряді випадків буває досить складно віднести аудит до якого-небудь одного виду. Наприклад, бувають ситуації, коли аудиторське завдання переслідує як операційні цілі, так і цілі, спрямовані на забезпечення достовірності фінансової звітності: по-перше, потрібно переконатися в тому, що той чи інший процес ефективний, по-друге, повинні надати розумні гарантії у відношенні того, що операції достовірно відображені у звітності фінансовій підприємства Так, аналізуючи процес управління запасами, є доцільним не лише оцінити розмір цих запасів, їх достатність для забезпечення безперервності будівництва, ступінь ліквідності, але оцінити також і те, наскільки достовірно відображені запаси у звітності підприємств, що входять в корпоративну структуру, чи існують достатні резерви, створені під їх можливе знецінення.

Аудит на відповідність – це перевірка СВА дотримання вимог як нормативно-правової бази АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» (політики, процедури, регламенти, стандарти, технічні умови і т.д.), так і зовнішніх нормативно-правових актів держави.

Аудит інформаційних систем (інформаційних технологій) – це перевірка СВА, в першу чергу, безпеки інформаційних систем АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» та раціональності їх використання.

Аудит в області сталого розвитку – це перевірка СВА, на етапі

впровадження стандартів сталого розвитку, виконання планових завдань по захисту навколишнього середовища від шкідливого впливу, дотримання норм шкідливих викидів, вимог по захороненню відходів і т.д.

З точки зору зарубіжних економістів [96, 98, 99], майже половина робочого часу СВА витрачається на операційний аудит і близько чверті - на фінансовий. Все більше часу витрачається також на аудит інформаційних систем.

В АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» СВА є самостійним структурним підрозділом, створеним в управляючій Компанії. З метою забезпечення об'єктивності і незалежності своєї діяльності керівник СВА функціонально підпорядкований загальним зборам акціонерів товариства. СВА на АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» була створена і діє з метою вдосконалення системи корпоративного управління в структурі Товариства.

Основними завданнями СВА АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» є:

– забезпечення незалежної і об'єктивної оцінки як ефективності СВК в цілому, так і ефективності контролю окремих стратегічних проектів та напрямків діяльності фонду (інвестиції, оцінка активів);

– забезпечення ефективної комунікації з менеджментом корпорації АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ», що дозволяє менеджменту оптимізувати рішення, що приймаються і забезпечити усунення недоліків СВК;

– забезпечення ефективної комунікації з власниками та управлінським персоналом корпорації АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ», що дозволяє їм мати об'єктивну, своєчасну, повну і якісну за всіма показниками інформацію для прийняття рішень і отримання обгрунтованої впевненості в досягненні цілей;

– сприяння менеджменту у вдосконаленні системи корпоративного управління до рівня відповідності кращим світовим практикам;

– сприяння менеджменту корпорації у підвищенні ефективності СВК;

– сприяння менеджменту корпорації у створенні ефективності системи управління ризиками;

– сприяння менеджменту корпорації у створенні ефективної системи

управління та оцінки активів та інвестицій;

– сприяння менеджменту корпорації у створенні ефективної інформаційного середовища і системи інформаційної безпеки.

Відповідно до Міжнародних стандартів Інституту внутрішніх аудиторвів основними принципами внутрішнього аудиту є його незалежність і об'єктивність. Для забезпечення незалежності та нівелювання впливу потенційно можливого тиску на внутрішніх аудиторів в ході проведення ними аудиторських перевірок з боку підприємств корпорації, СВА підпорядкована функціонально загальним зборам акціонерів АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ». Функциональна підпорядкованість означає, що на зборах затверджується річний план роботи та бюджет СВА, оцінюється її робота і затверджується розмір винагороди співробітників СВА.

Загальними зборами АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» було затверджено Положення про процедури внутрішнього контролю, яке визначило цілі та принципи організації СВК в корпорації, органи та особи, відповідальні за здійснення процедур внутрішнього контролю. Відповідно до цього Положення, СВА здійснює безпосередню оцінку СВК корпорації.

АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ», зважившись на створення СВА доведеться долати різноманітні труднощі. Крім недосконалої нормативно-правової законодавчої бази, це і принципи управління в тій або іншій галузі, що збереглися ще з часів планової економіки, і звична безкарність керівників підприємств за допущені порушення, і необхідність підбору в стислий термін кадрів для СВА. Проте, труднощі поступово долаються і корпорація отримує не тільки реальну можливість підвищити ефективність управління, а й інші переваги. Так, вагомий аргумент для власників на користь створення СВА – значне меньшення витрат на утримання власної СВА, ніж користуватися послугами внутрішнього аудиту аудиторських фірм. Послуги зовнішніх консультантів обходяться в середньому на 30-50% дорожче. Оперативність власної СВА вище, оскільки керівники структурних одиниць корпорації можуть затребувати її послуги практично в будь-який момент. Крім того,

співробітники СВА мають більш глибокими знаннями організаційної, економічної і фінансової ситуації в корпорації, в тому числі і за рахунок залучення до своєї діяльності висококваліфікованих фахівців інших структурних підрозділів. І нарешті, фахівці СВА зацікавлені в підвищенні ефективності діяльності корпорації: будучи її підрозділом, СВА повинна постійно підтверджувати власну результативність.

Таким чином, у системі управління корпорацією внутрішній аудит займає важливе місце щодо забезпечення менеджменту АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» якісною інформацією.

2.3 Документальне та методичне забезпечення діяльності служби внутрішнього аудиту в системі корпоративного управлінння

Загальні збори АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ», з метою вдосконалення системи корпоративного управління прийняло рішення про створення в корпоративній структурі СВА. Планово, було визначено, що новий підрозділ буде здійснювати аналіз і оцінку операційної, інвестиційної та фінансової діяльності корпорації АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» з точки зору її ефективності, дотримання прав акціонерів та інвесторів, а також відповідності нормам національного і, за потреби, міжнародного законодавства з питань корпоративного управління. Загальними зборами АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» затверджено Положення про СВА.

Основна мета діяльності СВА – забезпечити дотримання корпорацією основних принципів і напрямків політики її акціонерів.

Базовим принципом СВА АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» є принцип незалежність структури від функціональних підрозділів корпорації та її управлінського персоналу.

У своїй діяльності СВА АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» керується

законодавством України, статутом та іншими документами фонду та корпорації, рішеннями загальних зборів акціонерів, Професійними стандартами внутрішнього аудиту, рекомендованими Міжнародним Інститутом внутрішніх аудиторів.

Виконання завдання, що являє собою аудиторську перевірку – це виконання певного набору відповідних контрольних процедур, що полягають в зборі, оцінці і аналізі аудиторських доказів, що стосуються СВК бізнес-процесу, що підлягає аудиту, і, як результат, висловлювання думки про ступінь надійності СВК цього бізнес-процесу.

Проведення внутрішньої аудиторської перевірки в АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» ініціюється начальником СВА на основі раніше затвердженого плану роботи СВА або за окремим позаплановим дорученням голови Комітету з аудиту.

Процес проведення внутрішньої аудиторської перевірки СВК бізнес-процесів АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» включає в себе декілька етапів (рис. 2.3).

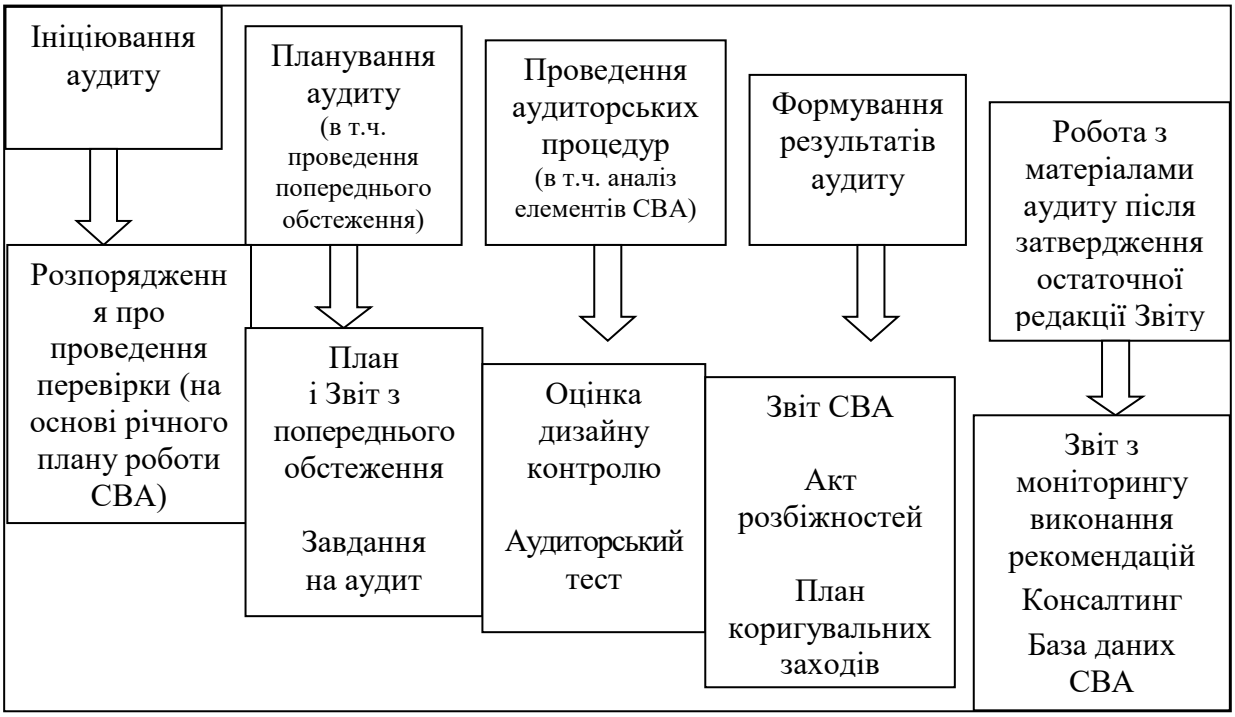

Рисунок 2.3 – Етапи проведення внутрішньої аудиторської перевірки в АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ»

Організація в корпорації АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» ефективно функціонуючої СВА – це складний багатоступеневий процес.

Одним із блоків цієї організаційної роботи є розробка і документальне закріплення нової (відповідно до нових умов господарювання) стратегії розвитку структурних підрозділів корпорації (що собою представляє корпорація, які її цілі, що вона може, в якій області має конкурентні переваги, яке бажане місце на ринку і т.п.), а також комплексу стандартів та заходів, здатних реалізувати цю стратегію.

Такими документами повинні бути положення про фінансову, виробничо-технологічну, інноваційну, постачання, збутову, інвестиційну, облікову та кадрову політику. Дані положення повинні розроблятися на основі глибокого аналізу (з проведенням необхідних розрахунків) кожного елемента політики і вибору з наявних альтернатив найбільш відповідають цілям діяльності і розвитку АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ».

Документальне закріплення політики АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» в різних сферах його діяльності дозволить здійснювати попередній, поточний та наступний контроль всіх аспектів його функціонування, відображених у

відповідних пунктах (елементах) політики.

Важливою тенденцією внутрішнього аудиту в АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» є розвиток аналітико-контрольних процедур з виявлення якості корпоративного менеджменту, що має пряме відношення до контролю прав власників. Така спрямованість перевірок внутрішніми аудиторами ставиться до реалізації «загальносистемного» блоку функцій корпоративного управління в АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ».

Слід зазначити, що частково потреба акціонерів у професійній думці щодо дотримання корпоративних процедур задовольняють рейтинги корпоративного управління, які публікуються, однак їх явно недостатньо. Крім того, рейтинг показує тільки загальний рівень корпоративного управління, не виявляючи і не показуючи конкретних порушень. Важливо й те, що за результатами проведення корпоративного внутрішнього аудиту

виробляються рекомендації з виправлення виявлених порушень і недоліків, що дає хороші можливості для підвищення рівня управління в АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ». Необхідно також відзначити, що участь у системі рейтингів корпоративного управління – процедура досить дорога.

Корпоративний внутрішній аудит власне і покликаний заповнити існуючу прогалину в оцінках корпоративного управління в АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» і надати, перш за все, акціонерам, достовірну інформацію про відповідність корпоративних процедур нормативним вимогам. Хоча корпоративний внутрішній аудит – це інструмент порівняно новий, він уже залучив увагу великих компаній, перед якими стоять завдання вдосконалення корпоративного управління.

З метою організації внутрішнього аудиту якості корпоративного управління в АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» можна рекомендувати наступне:

– при плануванні аналітико-перевірочних процедур біль ширше використовувати методичні прийоми і критерії побудови рейтингів корпоративного управління (РКУ);

– слід враховувати, що доказовість перевірки якості корпоративного управління не може бути забезпечена без залучення системи об'єктивних економічних показників, які відображають відповідність дій менеджменту цільовим критеріям, встановленим акціонерами.

Таким чином, можна констатувати, що оцінки якості корпоративного управління повинні мати комплексний характер, концентруватися на рівні власника і використовуватися в оцінці і стимулюванні менеджерів корпорації. З урахуванням наявної практики рейтингових оцінок якості корпоративного управління можна рекомендувати ряд важливих аналітико-контрольних критеріїв, доцільних для використання службами внутрішнього аудиту.

Програми перевірок фінансово-господарської діяльності Товариства включають тільки ті дані, які характеризують:

– критерії фінансового стану бізнес-одиниць, внесок кожної з них у

сукупні показники прибутковості АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» в цілому;

– діяльність кожної бізнес-одиниці з реалізації загально корпоративних інвестиційних проектів, ефективність використання тих лімітів інвестицій в основний капітал, які були виділені материнською компанією;

– зниження заборгованостей (при наявності) бізнес-одиниць перед АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ»;

– виконання не фінансових зобов'язань бізнес-одиниць перед материнською компанією або іншими учасниками АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» (факти не надання звітної інформації тощо) (рис. 2.4).

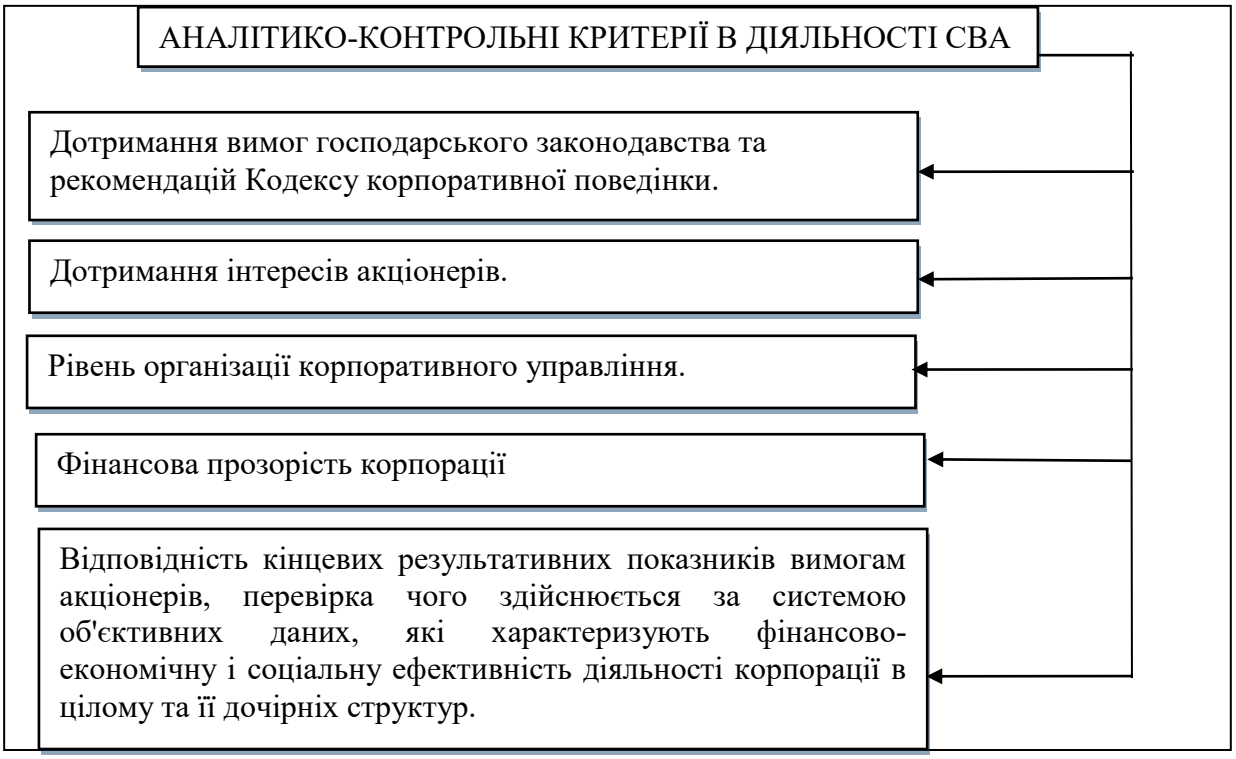

Рисунок 2.4 – Аналітико-контрольні критерії , що використовуються службою внутрішнього аудиту товариства

Створення корпоративного кодексу – це один із способів забезпечення інформаційної відкритості та публічності компанії, свідоцтво прихильності високим стандартам корпоративного поведінки. Кодекс поліпшує імідж

акціонерного товариства в зовнішньому середовищі, скорочує час до виходу на міжнародні ринки капіталу, до іноземних інвестицій, котирування акцій на закордонних біржах. Тому саме акціонери мають прикласти зусиль до розробки та прийняття документа, який містив би норми взаємин із зовнішніми партнерами, і правила поведінки всередині товариства.

Корпоративний кодекс АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» дозволяє досягти наступних результатів:

– формування бажаної корпоративної культури;

– розуміння персоналом та партнерами акціонерного товариства призначення, цілей, засобів їх досягнення, стратегії;

– встановлених спільних цінностей;

– побудову ефективної системи зовнішніх і внутрішніх комунікацій.

Корпоративний кодекс – це документ, який має на меті підвищення інвестиційної привабливості акціонерного товариства, поліпшення його репутації.

Один з головних аргументів «за» для інвесторів – прозорість управління, можливість контролю фінансово-господарської діяльності, особливо в частині використання вкладених коштів і відповідно розміру частки інвестора в акціонерному капіталі. Якщо акціонерне товариство зацікавлено в розвитку, в залучені інвестицій, планує опанувати нові сектори ринку або зміцнити наявні позиції, то доречно на сайті розмістити саме Корпоративний кодекс управління. В багатьох зарубіжних країнах Кодекс корпоративного управління є нормою для серйозного бізнесу і сприймається як крок до поліпшення корпоративного управління [98].

Корпоративний кодекс допомагає вирішенню таких питань, як: підвищення ефективності управління, формування та розвитку корпоративної культури, створення і підтримання системи внутрішньофірмових комунікацій, визначення єдиних цілей та ідеології організації.

Жорсткого стандарту щодо того, чим має бути наповнений корпоративний кодекс, немає. Зазвичай у ньому сформулюються місія і

завдання, основні цінності, фіксуються стандарти поведінки персоналу, описуються корпоративні традиції.

Як правило, корпоративний кодекс – документ, який описує стандарти та цінності компанії, процедури їх впровадження в практичне життя акціонерного товариства механізми контролю виконання прийнятих правил. У результаті кожен співробітник повинен розуміти, як власники та управлінський персонал бачить акціонерне товариство, які її цілі, що керівництво акціонерного товариства очікує від колективу.

Корпоративний кодекс, принаймні, містить також й ідеологічну складову, в якій позначаються цінності, принципи роботи акціонерного товариства. Часто корпоративний кодекс стає свого роду камертоном, який «налаштовує» колектив на базові принципи акціонерного товариства.

Корпоративний кодекс АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» складається з розділів, які наведені на рисунку 2.5.

Таким чином, кодекс, будучи інструментом корпоративного PR, підвищує інвестиційну привабливість компанії. Управлінська функція кодексу полягає в регулюванні поведінки в складних етичних ситуаціях. Виконуючи функцію розвитку корпоративної культури, кодекс може транслювати цінності компанії всім співробітникам, орієнтувати співробітників на єдині корпоративні цілі і тим самим підвищувати корпоративну ідентичність.

У створенні корпоративного кодексу АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» в першу чергу брали участь топ-менеджери та акціонери, оскільки саме їхні уявлення про бізнес лежать в його основі.

Проект корпоративного кодексу був обговорений в колективі, розміщений на веб-сторінці АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ».

Корпоративний кодекс може і повинен стати унікальним документом акціонерного товариства, що містить не тільки стратегічне бачення керівництва, норми і цінності фірми, правила поведінки в складних етичних ситуаціях, а й способи їх трансляції членами колективу.

Рисунок 2.5 – Структура корпоративного кодексу АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ»

Кодекс служить інструментом внутрішньокорпоративного PR, орієнтиром, що фіксує загальні цінності акціонерного товариства. Це його властивість працює і на згуртування колективу працівників, і на зміцнення репутації акціонерного товариства. Зарубіжні аналітики в своїй більшості відзначають, що майже всі знамениті компанії-бренди зобов'язані своїм успіхом перш за все чіткій і сильній внутрішньої інтеграції співробітників компанії навколо єдиних корпоративних принципів.

РОЗДІЛ 3
НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ СИСТЕМИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ»

3.1 Удосконалення процедурного інструментарію самооцінки ризиків і контролю в діяльності служби внутрішнього аудиту

Підвищення ефективності внутрішнього аудиту залежить від правильної організації і планування його роботи. В умовах військового стану, значна більшість акціонерних товариств стикаються з високим рівнем ризиків. СВА при виконанні своїх професійних обов'язків необхідно планувати і організовувати свою роботу з урахуванням оціненого високого рівня ризиків.

Виявлення ризиків відбувається на підставі дослідження бізнес-процесів та інформації про збої (відхиленнях) в господарській діяльності акціонерного товариства до настання наслідків відхилень.

Дослідження категорії «ризик», «ризик-менеджмент» приділена чисельна низька наукових досліджень як зарубіжних, так і вітчизняних вчених-економістів. Проте, слід зазначити, що серед дослідників [8, 27, 67, 69] немає єдиної думки щодо визначення поняття «ризик». Кожен автор прагне дати своє визначення поняттям «ризик», «управління ризиками», побудувати власну класифікацію можливих ризиків. Той факт, що на сьогодні не існує однозначного розуміння сутності ризиків, пояснюється практично повним ігноруванням з боку регуляторних органів комплексного підходу до оцінювання ризиків за сферами діяльності та організаційними формами суб'єктів господарювання. До теперішнього часу відсутні єдині підходи до визначення в нормативно-правових актах держави таких понять

як: «ризик», «рівень ризиків», «ризик-менеджмент», «система ризик-менеджменту», «процеси ризик-менеджменту», «управління ризиками». Відповідно, в практичній діяльності кожне акціонерне товариство формує систему управління ризиками, враховуючи власне бачення розвитку бізнесу. Саме на такій основі і формується діяльність СВА акціонерних товариств.

Ризик-орієнтований внутрішній аудит в акціонерному товаристві – це організована, регламентована внутрішніми документами, що використовує дані системи управління ризиками та керуюча власними ризиками, незалежна діяльність з оцінки і контролю ефективності системи управління, яка спрямована на вдосконалення діяльності самого акціонерного товариства та досягнення цілей бізнесу.

Ризик-орієнтований внутрішній аудит передбачає, що спочатку внутрішні аудитори мають отримати розуміння діяльності акціонерного товариства, а в подальшому, оцінити ризики суттєвого викривлення фінансової звітності. На основі оцінених ризиків внутрішні аудитори виявляють і виконують аудиторські процедури по відношенню до:

– можливих неточностей в інформації про сальдо рахунків, видах операцій;

– розкриттів в фінансовій звітності, або невірно представлених, або відсутніх в ній даних;

– нехтування управлінським персоналом засобів контролю і маніпулювання фінансовою звітністю;

– інших недоліків, які існують в засобах контролю, які можуть призвести до суттєвих викривлень фінансової звітності.

Особливості застосування ризик-орієнтованого підходу полягає у виконанні процедур оцінки ризиків на більш ранньому етапі виконання завдання з аудиту, в тому числі на основі інформації, яка отримана в ході минулих аудитів. Зусилля аудиторської групи в ході проведення внутрішнього аудиту повинні бути сфокусовані на виявленні основних зон ризиків суттєвого викривлення, при цьому внутрішні аудитори мають

базувати своє судження на глибиному розумінні діяльності акціонерного товариства[62].

Схематичне відображення підходів до планування та виконання ризик-орієнтованого завдання з внутрішнього аудиту представлена на рисунку 3.1.

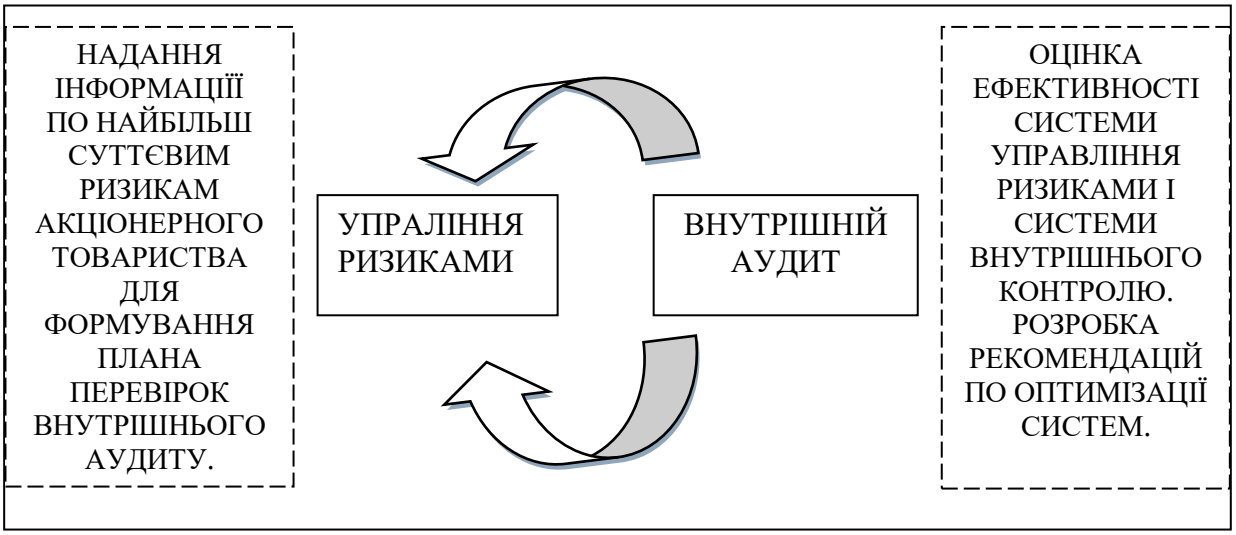

Рисунок 3.1 – Ризик-орієнтований підхід у внутрішньому аудиті

З метою комплексного вивчення ризиків АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» долреяно можливі ризики класифікувати за різними групами залежно від ознаки, а саме:

1) За зв'язком з конкретним бізнес-процесом.

Ця класифікаційна ознака є основною для складання класифікації ризиків АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ». Класифікація за цією класифікаційною ознакою ґрунтується на угрупуванні всіх ризиків корпорації у зв'язку з конкретними бізнес-процесами.

Під бізнес-процесом, у цьому випадку, пропонуємо розуміти структурований, вимірюваний набір видів діяльності, що циклично здійснюється різними структурними підрозділами акціонерного товариства і в комплексі складає один логічний акт бізнес-діяльності, організований для досягнення результатів за допомогою задоволення потреб клієнтів.

Процес придбання і витрачання запасів (наприклад, будівельних

матеріалів) в АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» враховує процес обліку запасів; організацію та документальне оформлення їх закупівель, приймання, відвантаження; оцінку запасів; облік витрат, пов'язаних із створенням і зберіганням запасів; облік кредиторської заборгованості, що утворилася внаслідок їх придбання; контроль запасів за місцями зберігання.

Процес виробництва в обліковому процесі АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» об'єднує господарські операції з планування і контролю за виробництвом, виробничого споживання елементів виробництва і випуску готової продукції, обчислення собівартості товарів, що реалізуються, узагальнення результатів виробничої діяльності.

Процес реалізації й отримання доходів в АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» містить господарські операції, пов'язані з реалізацією готової продукції і стягненням дебіторської заборгованості; розрахунком витрат фінансово-збутової діяльності; контролем за обсягом, асортиментом і прибутковістю продукції, що випускається; надходженням готівкових і безготівкових коштів.

Фінансово-інвестиційний процес в АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» охоплює стисле і довгострокове прогнозування потоків готівкових коштів, їх інвестування в цінні папери, отримання дивідендів і відсотків.

Залежно від змісту фінансово-господарської діяльності структурних підрозділів корпорації АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» можуть бути виокремлені й інші бізнес-процеси.

2) За специфікою джерела виникнення.

Дана класифікаційна група дозволяє здійснити поділ ризиків за специфікою джерела їх виникнення на зовнішні та внутрішні ризики.

Зовнішні ризики (це ризики незалежні від діяльності корпорації) важко достовірно оцінити й організувати управління ними, що вимагає значних матеріальних витрат.

До цієї групи ризиків належать: інфляційний ризик, процентний ризик, валютний ризик, податковий ризик і частково інвестиційний ризик (при зміні

макроекономічних умов інвестування).

Внутрішні ризики (це ризики залежні від діяльності акціонерного товариства). Вони можуть бути пов'язані з некваліфікованим менеджментом, надмірною прихильністю до ризикових (агресивних) операцій, недооцінкою партнерів та іншими аналогічними чинниками, негативним наслідкам яких значною мірою можна запобігти за рахунок ефективного управління.

Тому насамперед корпорація АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» повинна звернути увагу на управління внутрішніми ризиками бізнес-процесів корпорації.

Як свідчить світова практика, саме внутрішні ризики бізнес-процесів спричинили корпоративні скандали і банкрутство найбільших міжнародних компаній (Enron, Worldcom, Parmalat та ін.) [1].

3) За типом збитку.

Класифікація за даною ознакою дозволяє об'єднати ризики АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» за напрямом можливого збитку: допустимий ризик, критичний ризик, катастрофічний ризик.

Допустимий ризик – ризик, втрати за яким не перевищують розрахункової суми за господарською операцією.

Критичний ризик – ризик, втрати за яким не перевищують розрахункової суми валового доходу за здійснюваною господарською операцією.

Катастрофічний ризик – ризик, втрати за яким визначаються частковою або повною втратою власного капіталу.

4). За рівнем виникнення ризиків.

Відповідно, до цієї класифікаційної групи ризиків, відносять ризики, що можуть виникати на різних рівнях управління корпорацією: на рівні акціонерного товариства, структурного підрозділу, окремого співробітника.

5) За характером вияву в часі.

Завжди існують ризики в АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ», зміна яких яким-небудь

чином залежить від часу, тому необхідно всі ризики класифікувати за двома групами: постійні ризики і тимчасові ризики.

Постійний ризик характерний для всього періоду здійснення господарських операцій і пов'язаний з дією постійних чинників. Прикладом постійного фінансового ризику є процентний ризик, валютний ризик тощо.

Тимчасовий ризик характеризується як такий, що має перманентний характер, та виникає лише на певних етапах здійснення господарської операції. Прикладом такого виду ризику може бути неплатоспроможність ефективно функціонуючого підприємства.

6) За ступенем наслідків.

В рамках цієї класифікаційної групи доречно розглянути поліл на три групи ризиків :

– ризик, що спричиняє тільки економічні втрати. При цьому виді ризику наслідки можуть бути тільки негативними.;

– ризик, що спричиняє упущену вигоду. Характеризує ситуацію, коли акціонерне товариство через об'єктивні і суб'єктивні причини, не може здійснювати заплановану господарську операцію;

– ризик, що спричиняє як економічні втрати, так і додаткові доходи.

Запропонований підхід до організації внутрішнього аудиту в АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» полягає у використанні методології управління ризиками, на основі якої вибудовується методологія самого внутрішнього аудиту.

Самооцінка ризиків та контролю являє собою процес, спрямований на ідентифікацію внутрішніх ризиків, які, можуть вплинути на досягнення цілей і націлений на розробку процедур оцінки суттєвості ризиків та контролю за ними. Застосування самооцінки в процесі внутрішнього аудиту залежить від концепції, якої дотримується керівник СВА.

За результатами проведеного аналізу наукових джерел [1, 8, 12, 32, 67], нами сформульовані основні підходи до організації процедур самооцінки ризиків та контролю в АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Основні підходи до організації процедур самооцінки ризиків та контролю в АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ»

Підхід	Коментарі
Підхід, орієнтований на окремі процеси	Процедури самооцінки використовуються для оцінки типового контролю, встановленого в рамках бізнес-процесів, з перевіркой чи реалізується на практиці і наскільки являється витратним за часом.
Підхід, орієнтований на окремі проекти	Дані заходи будуть являться частиною стандартної системи оцінки ризиків, в рамках якої здійснюється підготовка регістрів, які фіксують ризики, методологія по складанню більшості із яких рекомендується безпосередньо менеджером корпорації. Ризик проєкту буде представляти собою комбінацію випадків, які відбулися з відхиленням від проекту, і випадків, які мали низьку результативність в частині якості порушення строків чи перевитрат засобів. СВК в даному випадку буде концентруватися навколо можливих шляхів успішної реалізації проєкту, якщо реалізація конкретного проєкту мається на увазі включення більшості ряду нових типів операцій, доцільно розробляти і адаптувати нові контрольні процедури. Наявність ризиків в данному випадку може надати позитивний ефект по відношенню діючих контрольних процедур і надати гарантії, що нові контрольні процедури мають більшу ефективність.
Підхід, орієнтований на роботу персоналу	Заходи по впровадженню самооцінки направлені на результати роботи співробітників корпорації як основної рушійної сили. В данному випадку результати роботи і виникнення можливих проблем в ході її виконання формуються під впливом специфіки роботи в команді і взаємовідносин між її членами, які направлені на реалізацію поставлених цілей бізнесу. Концентрація уваги на «м'якому» контролі в термінології оцінки результатів праці співробвтників корпорації є ключовим фактором в подібних типах заходів.
Підхід, направлений на підвищення рівня підготовки персоналу	Методика самооцінки являє собою різноманітне вивчення типів ризиків, які можуть впливати на увесь корпоративний ресурс, в т.ч. на основні фонди, персонал, інтелектуальну власність, інформаційні системи, продукцію і послуги. Тісний взаємозв'язок з навколишнім середовищем підвищує рівень усвідомленості про можливі надзвичайні ситуації, які можуть знищити всі корпоративні активи. Проведення практичних заходів в подібному форматі сконцентровано на аналізі стрес-сценаріїв, які вподальшому являються базою для формування стратегії по зниженню ризиків і підвищенню гарантій відносно забезпечення діяльності в надзвичайних ситуаціях.

Сформульовані основні підходи до організації процедур самооцінки ризиків та контролю, які використовуються в АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» з

метою аналізу менеджментом і персоналом корпорації своєї господарської діяльності, з позиції оцінки пов'язаних з нею ризиків і ефективності передбачених контрольних процедур.

Особливістю запропонованого підходу є більш глибоке залучення управлінського персоналу вирішення питання при фокусуванні та націлювання обмеженого ресурсу СВА.

Модель самооцінки ризиків АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» складається з трьох ключових етапів:

– вивчення стратегії акціонерного товариства;

– ідентифікація та ранжування суттєвих ризиків, для реалізації стратегії Акціонерного товариства;

– визначення тих ризиків, на мінімізацію та контроль за якими має бути націлена робота СВА.

Реалізація даного підходу в АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» має здійснюватися наступним чином:

– організація та проведення зустрічі з управлінським персоналом усіх структурних підрозділів корпорації;

– ідентифікація і розстановка акцентів на ризикових областях з метою сприяння менеджменту корпорації у визначенні завдань внутрішнього аудиту на наступний рік.

– концентрація уваги СВА на життєво важливих аспектах діяльності з метою гарантії того, що їх робота приносить реальну користь корпорації та її власникам.

Маючи результати заходів самооцінки, можна забезпечувати націлювання зусиль внутрішнього аудиту на ті моменти, які керівництво АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» розглядає як значні ризики в успішній реалізації стратегічних цілей бізнесу.

3.2. Удосконалення методики проведення якісної і кількісної оцінки ризиків внутрішнього аудиту

Складність дослідження ризиків внутрішнього аудиту полягає в різній природі їх виникнення. До ризиків професійної діяльності внутрішнього аудиту належать ризики при проведенні перевірок і надання супутніх послуг, пов'язаних з перевірками достовірності фінансової звітності або її окремих елементів [67]. Ризики ідентичні професійним ризикам, що враховуються і при проведенні зовнішнього аудиту, і до яких відносяться такі ризики як: аудиторський ризик, невід'ємний ризик, ризик засобів контролю, ризик невиявлення, ризик аналітичного огляду. Не можна не звернути увагу на той факт, що до цих ризиків незастосовна класична методика управління ризиками.

Для проведення оцінки ризиків професійної діяльності внутрішнього аудиту нами використана традиційна методика зовнішнього аудиту, на основі якої розроблено практичні методи оцінки ризиків.

Певним кроком у розвитку методики є запропоноване коригування відсотка вибірки при здійснення вибірки під час виконання аудиторського завдання СВА із застосуванням коефіцієнта ризику помилок і шахрайства, що відображає сучасні тенденції в розвитку теорії організації роботи СВА.

До ризиків, які притаманні професійній діяльності внутрішнього аудиту, відносяться інші ризики і частину ризиків професійної діяльності внутрішнього аудиту (наприклад, ризики оцінки інвестиційних проектів, ризики планування внутрішнього аудиту, ризики виконання робіт за спеціальними завданнями) застосовні методологічні основи теорії управління ризиками [84, 85, 86].

Для проведення якісної оцінки ризиків внутрішнього аудиту доречно обрати фактори ступеня компетентності експертів (наприклад, головного менеджера). З цією метою було проведено анкетування співробітників

корпорації, яких планується використовувати в якості експертів. В подальшому, отримані дані були узагальнені, а ризики зі сформованого переліку були проранжовані з урахуванням встановлених рейтингових оцінок ймовірності настання ризикових подій і суттєвості їх наслідків.

Для оцінки ймовірності та суттєвості ризиків пропонується застосовувати рейтингову оціну (від одного до п'яти) ризикових подій, яку використовували для проведення якісної оцінки ризиків внутрішнього аудиту (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Рейтингова оцінка ризикових подій для АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ»

Рівень ймовірності	Опис	Пояснення	Рівень суттєвості	Опис
5	Висока ймовірність	Подія майже обов'язково відбудеться	5	Катастрофічна
4	Ймовірно	Імовірність того, що подія відбудеться, значна	4	Значна
3	Ймовірно	Ймовірно, що подія відбудеться	3	Велика
2	Низька ймовірність	Низька ймовірність того, що подія відбудеться	2	Помірна
1	Віддалена ймовірність	Подія відбудеться тільки за виняткових умов	1	Незначна

При цьому ми пропонуємо розуміти під:

– незначною суттєвістю ризику процесу – наслідки від ризику, які відсутні або досить незначні. Таким ризиком можна знехтувати.;

– помірною суттєвісттю ризику процесу – наслідки від ризику, які незначні і / або легко переборні;

– великою суттєвістю ризику процесу – наслідки, які суттєво впливають на виконання процесу, в якому він виявлений, але ліквідація наслідків не пов'язана з великими витратами;

– значною ймовірністю ризику процесу – наслідки, які суттєво впливають на результати діяльності корпорації в цілому і ліквідація наслідків пов'язана з великими витратами;

– катастрофічна ймовірність ризикупроцесу – наслідки, які можуть не дозволити виконати стратегічні цілі бізнесу корпорації (призвести до банкрутства).

За результатами анкетування необхідно виявити ризики процесів внутрішнього аудиту з найбільш високою рейтинговою оцінкою суттєвості та ймовірності. Такі ризики підлягають управлінню в першу чергу.

Для оцінки ризиків внутрішнього аудиту нами застосована математична модель і методика визначення рейтингової значущості ризиків з використанням лінійної карти ризиків, відмінною від класичної матричної форми такої карти (рис. 3.2).

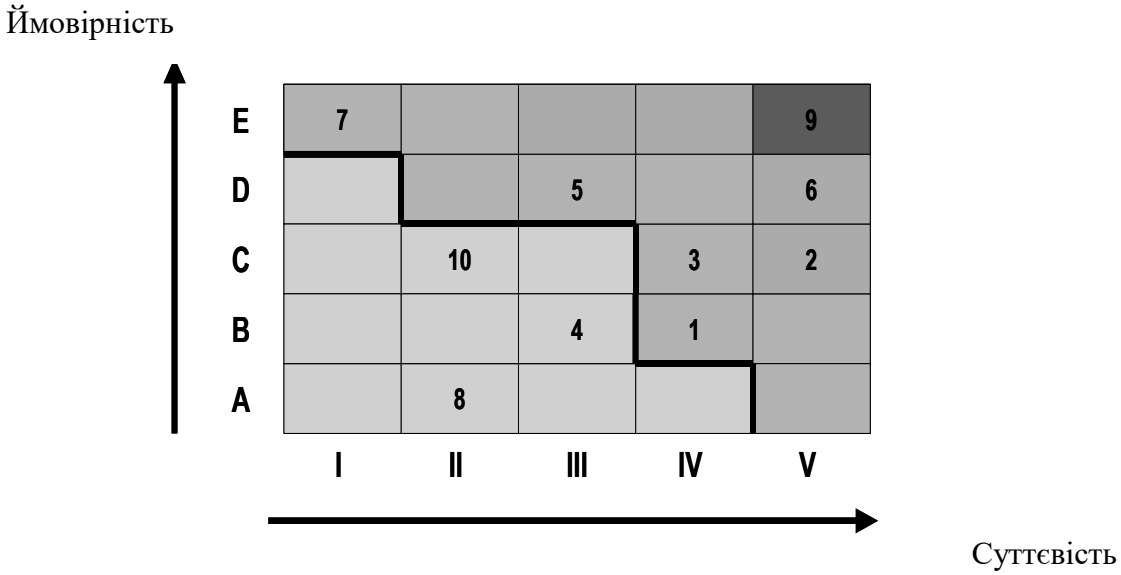

Рисунок 3.2 – Матрична карта ризиків

Арабськими цифрами на карті позначені ризики, які були класифіковані за п'ятьма категоріями ймовірності і п'ятьма категоріями суттєвості, причому так, щоб кожному поєднанню ймовірність/суттєвість відповідав один вид ризику. Така класифікація, що розміщує кожний ризик в специфічну окрему «коробочку» не є обов'язковою, але дозволяє встановити пріоритети, показуючи положення кожного ризику щодо інших.

Жирна ламана лінія – це критична межа чутливості до ризику, що

визначається управлінським персоналом корпорації.

Ризики бізнес-процесів, що знаходяться вище цієї межі, вважаються зовсім недопустимим. Наприклад, при розробці стратегії корпорації, за виявленими недопустимими ризикам до прийняття стратегії потрібно зрозуміти, як зменшити або передати такі ризики, у той час як ризики нижче межі є керованими в робочому порядку.

Загальна картина розташування ризиків на запропонованій карті ризиків, можливо й недостатньо інформативна для ілюстрації значущості ризиків для корпорації. Крім того, для обчислення значущості ризиків при їх якісній оцінці використовується поняття математичного сподівання, що застосовується для кількісної оцінки ризиків, відповідно, значущість ризиків зазвичай визначається як добуток средньозважених рейтингових оцінок імовірності виникнення ризикової події та суттєвості при його настанні. Значимість ризиків, визначена як добуток двох величин дозволяє відобразити цю величину на карті ризиків, але не надає повного уявлення про справжню значущість ризиків для бізнес-процесу.

На нашу думку, для визначення значущості ризиків при їх якісної оцінки та побудови карти ризиків доцільно застосовувати теорію розв'язання багатокритеріальних завдань вибору ефективних рішень. Дана теорія припускає рішення завдання багатокритеріальної оптимізації – завдання з декількома критеріями, які з різних сторін характеризують різні рішення. Найчастіше, заздалегідь, виділяють напрям поліпшення кожного критерію, наприклад його збільшення. Але одночасне збільшення всіх критеріїв практично завжди неможливо. Для даної теорії характерно рішення наступної нерівності:

$$C \geq A + B, \text{ причому } A \geq 0 \text{ і } B \geq 0 \qquad (3.1)$$

На рисунку 3.3 наведена трикутна зона АВО, будь-яка точка всередині якої задовольняє цій нерівності, причому сторона ОА трикутника дорівнює

стороні ОВ (рівнобедрений трикутник). Усі межі включені в область допустимих значень, а по лінії АВ розташоване граничне значення величини С.

Як видно з рисунка 3.3, значення А і В не можуть одночасно мати максимальні значення. Необхідно дотримуватися умов нерівності – при збільшенні одного показника необхідно знижувати другий, щоб сума А і В була меньшою С.

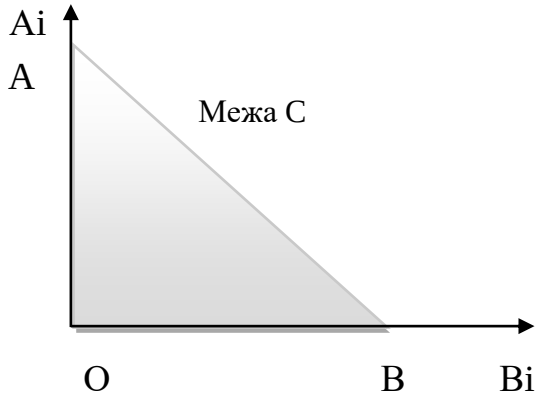

Рисунок 3.3 – Співвідношення між А і В

Тому в багатокритеріальних задачах мова ведуть не про оптимальні рішення, а про ефективні.

Ефективні рішення – це такі рішення, які не можуть бути поліпшені (прийняти максимальне значення) відразу за всіма критеріями [61].

Положення даної теорії можна застосовувати для проведення ілюстрації ранжирування ризиків. У якості показника А пропонується розуміти значення ймовірності настання ризикової події, а в якості показника В – значення суттєвості при настанні ризикової події, тоді сума цих двох показників буде дорівнювати рейтинговій оцінці значущості ризику (показник С), причому показники А і В не можуть бути більш п'яти. Цей опис можна проілюструвати на прикладі лінійної карти ризиків з урахуванням рейтингових оцінок (рис. 3.4).

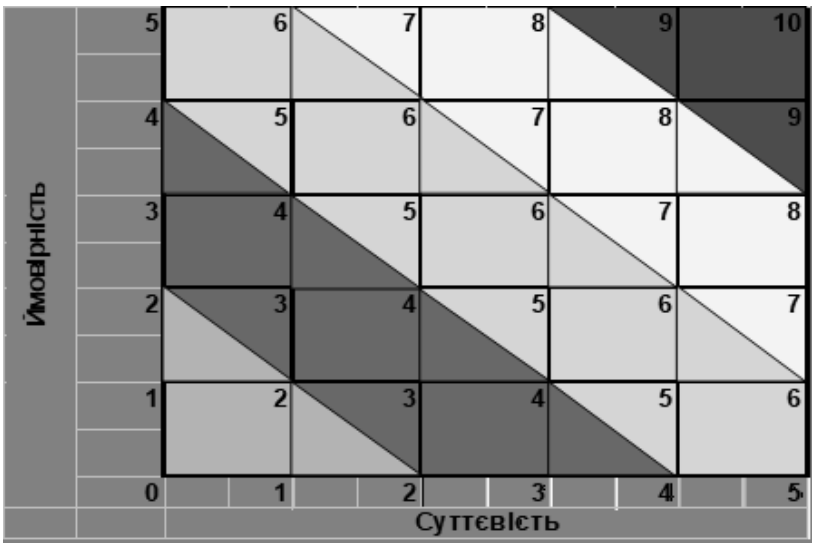

Рисунок 3.4 – Лінійна карта ризиків з показниками значущості

Визначення рейтингової значущості ризиків відносно один одного можна провести точніше, ніж при застосуванні традиційної матричної карти ризиків (рис. 3.4). Задавши допустиме значення значущості, можна визначити категорію значущості ризику. Наприклад, визначивши допустиме значення значущості що дорівнює чотирьом, ми побачимо, що для виконання умов нерівності максимальне значення ймовірності може бути рівним чотирьом при нульовій суттєвості, а максимальне значення суттєвості може бути рівним чотирьом при нульовій ймовірності.

Усі ризики всередині трикутника 4-0-4 будуть мати значимість менше допустимої. Якщо при будь-яких значеннях імовірності та суттєвості ризик виявиться вище межі допустимої значущості ризику (лінія 4-4), то значимість даного ризику вище. При значенні ймовірності вище чотирьох ризик буде мати велику значущість при будь-якому значенні суттєвості, а при значенні суттєвості вище чотирьох ризик також буде мати велику значущість при будь-якому значенні ймовірності.

На рисунку 3.4:

– ризики в зоні вище 8-8 – це катастрофічні ризики, що вимагають прийняття рішень з управління ризиками на рівні Ради директорів;

– ризики від цієї зони до 4-4 – це значні і великі ризики, що вимагають управління на рівні керівництва компанії;

– ризики від цієї зони до 2-2 – це помірні ризики, що вимагають управління на рівні менеджменту;

– ризики в зоні нижче 2-2 – низькі ризики, які управляються в межах операційної діяльності.

Формулу розрахунку значущості ризиків можна представити в наступному вигляді:

$$\text{Значимість} = \text{СР Суттєвість} + \text{СР Імовірність}, \quad (3.2)$$

де, СР Суттєвість – середньозважена (експертна) рейтингова оцінка суттєвості при настанні ризикового події;

СР Імовірність – середньозважена (експертна) рейтингова оцінка ймовірності настання ризикового події.

Застосування даної методики дозволяє більш просто провести необхідні розрахунки і наочно представити результати якісної рейтингової оцінки ризиків для прийняття рішень про їх реальної значимості для компанії.

Наведений якісний метод оцінки ризиків за допомогою рейтингових оцінок і методу факторного аналізу на основі експертних оцінок є подальшим розвитком відомих методів якісної оцінки ризиків.

Кількісна (експертна) оцінка проводиться з метою отримання вартісних характеристик, необхідних, як для визначення найбільш суттєвих (значущих) ризиків, так і для аналізу ефективності контрольних заходів та системи управління ризиками компанії в цілому.

Розглянута математична модель кількісної оцінки ризиків використовує методологію теорії ймовірностей і відомих математико-економічних методів. Дана методика дозволяє з високим ступенем

ймовірності проводити кількісну оцінку, а також ранжування внутрішніх ризиків за ступенем небезпеки (величини можливого збитку) для корпорації з прив'язкою до вартісних показників, які визначають майновий та/або фінансово-економічний стан корпорації. Ранжування ризиків внутрішнього аудиту в залежності від вартісної величини збитку при можливому настанні ризикового події показує значимість кожного окремого ризику для компанії і дозволяє правильно вибрати метод (методи) управління ризиками.

Для проведення розрахунків можга застосовувати наступну послідовність дій.

Ймовірність – необхідно встановити шкалу перерахунку експертних (рейтингових) якісних оцінок ймовірності настання ризикових подій у відповідні кількісні значення у відсотках. Передбачається, що даний процес має вигляд лінійної функції та крок перерахунку рейтингового значення ймовірності настання ризикової події в процентне значення дорівнює 20 за умови, що рейтингу одиниця відповідає ймовірність 20%, а рейтингу 5 – максимальна в 100 %.

Таким чином, якісні (рейтингові) оцінки ймовірності відповідають наступній кількісній шкалі (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Кількісна шкала інтерпретації ймовірності

Рівень ймовірності	1	2	3	4	5
% ймовірності	20%	40%	60%	80%	100%

Для застосування даної шкали до рейтингових средньозваженим оцінками ймовірності настання ризикової події, визначеної за результатами якісного аналізу, використовується формула:

$$\text{Р} = 20\% * \text{Хймов} \tag{3.3}$$

де, Р – кількісна оцінка ймовірності настання ризикової події в одиничному циклі процесу, виражена у відсотках;

Хймов – средньозважена (якісна) оцінка ймовірності відповідного ризику, визначена за результатами анкетування (експертного опитування).

Суттєвість – необхідно встановити шкалу перерахунку експертних (рейтингових) якісних оцінок суттєвості настання ризикових подій у відповідні кількісні значення у вартісному (грошовому) вимірі.

Для проведення процесу перерахунку рейтингових оцінок у кількісні (вартісні) значення можна використовувати метод корреаліціонно-регресійного аналізу, який є одним з методів статистичного аналізу взаємозалежності декількох ознак. За допомогою цього методу статистичного аналізу можна встановити залежність зміни показника при відносному зміну іншого.

У разі дослідження зв'язку між двома показниками – результативним (вартісна оцінка) і факторингу (рейтингова оцінка) – регресивна залежність (приріст показника) може бути виражена наступної (лінійної) формулою для деяких інтервалів значень:

$$Y = a0 + ai\ x \qquad (3.4)$$

де, Y – кількісна (вартісна) оцінка суттєвості (в грошових одиницях);

a0 – вартісна оцінка для початкового значення інтервалу;

ai x – приріст вартісної оцінки показника a, де AI різниця між вартісними оцінками початкового і кінцевого значень інтервалу, x – факторний показник, що є різницею між показником якісної рейтингової оцінки в інтервалі і якісної рейтинговою оцінкою початкового значення інтервалу.

Кількісні значення граничних значень областей ризиків, корпорація має обрати залежно від виду діяльності та внутрішньої філософії власників, і також управлінський персонал корпорації до визначення прийнятного ризику

й готовність прийняти ризик.

Таким чином, передбачається, що експертні якісні оцінки суттєвості відповідають наступній кількісній шкалі в грошових одиницях (гривні) (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Кількісна шкала інтерпретації суттєвості

Рівень суттєвості	1	2	3	4	5
Вартісна оцінка	*a1*	*a2*	*a3*	*a4*	*a5*

В якості граничних значень АІ можуть прийматися різні значення, що визначаються на основі кількісних показників, що характеризують результати фінансово-господарської діяльності корпорації та її майновий стан. Кількісні значення повинні обиратися з прив'язкою до показників застосовних в корпорації (наприклад, показники фінансової звітності, системи збалансованих показників, ключовими показниками ефективності (КПЕ)).

Наприклад, розглянемо наступні кількісні показники:

– значення а5 (катастрофічний ризик) – вартість майна корпорації або вартість бізнесу корпорації (оцінюється зовнішнім оцінювачем);

– значення а4 (критичний ризик) – обсяг реалізації (за формою № 2 фінансової звітності);

– значення а3 (значний ризик) – величина прибутку до оподаткування (за формою № 2 фінансової звітності);

– значення а2 (допустимий ризик) – величина чистого прибутку (за формою № 2 фінансової звітності);

– значення а1 (прийнятний ризик) – величина дорівнює одній дванадцятій величини чистого прибутку.

Застосування даної вартісної шкали дозволяє при попаданні ризику в певний інтервал вартісних значень оцінити значущості збитку при настанні ризикового події, а також зробити достовірні висновки про ймовірну значущості окремого ризику (у вартісній оцінці) і ступеня впливу його

наслідків на результати фінансово-господарської діяльності компанії.

Математичне очікування збитку: Математичне очікування збитку при настанні ризикової події визначається за формулою:

$$M(x) = (P + X)/100 \quad (3.5)$$

де, M (x) – математичне сподівання збитку (у грошових одиницях);

P – кількісна оцінка ймовірності настання ризикового події в одиничному циклі процесу,%;

X – кількісна оцінка відповідного ризику (в грошових одиницях).

Позитивними моментами цих математичних методів, які застосовні для якісної і кількісної оцінки ризиків, оцінки витрат і ефективності управління ризиками є їх теоретична обґрунтованість, простота розрахунків, яка не вимагає значних витрат, і висока достовірність отриманих результатів, на підставі яких приймаються управлінські рішення.

Проведена кількісна оцінка ризиків внутрішнього аудиту дозволяє побудувати перелік значущих ризиків і процесів внутрішнього аудиту, який представляє собою перелік актуальних сфер діяльності внутрішнього аудиту, ранжованих за величиною середньо кількісної оцінки (значущості) ризиків внутрішнього аудиту (табл. 3.5).

В якості прикладу, критична істотність α4 приймалася у розмірі 5500000 грн. Середньо кількісні оцінки суттєвості, ймовірності та значущості ризиків процесів внутрішнього аудиту згруповані в таблицю 3.5.

У цілому ризики перших шести процесів бізнес-процесу «Внутрішній аудит» з таблиці 3.5, яким раніше не приділялося особливої уваги, заслуговують такої уваги з боку власників і управлінського персоналу корпорації і підлягають в першу чергу управлінню, з метою мінімізації дії джерел ризиків внутрішнього аудиту.

Таблиця 3.5 – Середні кількісні оцінки суттєвості, ймовірності та значущості ризиків процесів внутрішнього аудиту

Найменування процесу	Кількість ризиків в процесі	Середньокількісна оцінка для ризиків процесу		
		Суттєвість (в грн)	Ймовірність (% / 100)	Значущість (в грн.)
Надання внутрішнім аудитом супутніх послуг	6	3 196 000	0,538	1 719 448
Організація взаимодії СВА з зовнішнім аудитом	1	1 530 000	0,856	1 309 680
Контроль виконання рішень з усунення порушень	1	2 332 000	0,516	1 203 312
Підготовка доповнень до програми управління ризиками	1	2 844 000	0,404	1 148 976
Підготовка інформаційних матеріалов для Комітету з аудиту і управлінського персоналу	1	2 652 000	0,43	1 140 360
Проведення перевірки об’єкта	13	2 460 000	0,44	1 082 400
Планування роботи СВА	4	2 460 000	0,414	1 018 440
Взаємодія з зовнішнім аудитом і аналіз його роботи	2	2 223 000	0,404	898 000
Розробка нормативних документів внутрішнього аудиту	1	2 113 000	0,402	849 426
Планування розвитку нормативної бази СВА	1	1 959 000	0,414	811 026
Підготовка інформації про типові порушення	1	1 585 000	0,486	770 310

Управління, в першу чергу, ризиками цих процесів дозволить організувати роботу СВА з урахуванням зарубіжного досвіду роботи, що дозволить якісно підвищити ефективність роботи внутрішнього аудиту.

Використання запропонованої методики і практичних підходів до виявлення актуальних для управління ризиків, їх якісної і кількісної оцінки ризиків, організації управління внутрішніми ризиками, дозволить СВА АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ» спланувати свою роботу відповідно до Міжнародних стандартів, знизити свої ризики з одночасним підвищенням якості виконуваних робіт, надати додаткові гарантії власникам і управлінському персоналу про достовірність фінансової звітності, ефективності систем внутрішнього контролю та управління ризиками, виконання вимог законодавства й внутрішніх регламентуючих документів,

посилити попереджувальний характер роботи СВА по виявленню джерел ризиків виникнення помилок і шахрайства.

3.3 Удосконалення процесу інтеграції внутрішнього аудиту в систему корпоративного управління

Внутрішній аудит в системі корпоративного управління є однією з необхідних передумов ефективної роботи підприємства і важливим інструментом для прийняття відповідних рішень щодо подальшого розвитку акціонерних товариств [2].

Повне і своєчасне розкриття інформації підприємством є важливою умовою захисту прав та інтересів акціонерів, що підвищує інвестиційну привабливість підприємства та стимулює його подальший розвиток.

Наявність внутрішнього аудиту в товаристві є позитивним сигналом для потенційних інвесторів та підвищує інвестиційну привабливість компанії.

Ефективне корпоративне управління повинне будуватися на ефективній взаємодії чотирьох сторін:

- Ради директорів як представника власників акціонерного товариства;
- вищого виконавчого керівництва;
- зовнішнього аудитора – незалежної аудиторської фірми;
- служби внутрішнього аудиту [17].

Для формування комплексного підходу до внутрішнього аудиту як інтегрального компоненту системи корпоративного управління пропонуємо формування методики з управління його ресурсною базою. В якості основних ресурсів і процедур ми виділяємо:

- внутріфірмові стандарти;
- кадрова політика;
- ресурс робочого часу;

– інформаційно-технологічні ресурси.

Формування детальних підходів щодо кожного виду ресурсу здійснюється через призму загальних корпоративних передумов, зумовлених специфікою діяльності кожного структурного підрозділу корпорації АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ».

Пропонуємо структурувати внутрішній нормативно-правовий ресурс з виділенням двох самостійних блоків, які містять необхідні документи, в розрізі наступних напрямків:

1) управління внутрішнім аудитом;

2) безпосередньо виконання роботи, тому що формування подібного документа на базі чітко виділеної структури (рис. 3.5) надає можливості для управління ним, дає гарантії відображення усіх суттєвих аспектів діяльності внутрішнього аудиту та швидкого реагування на зміни.

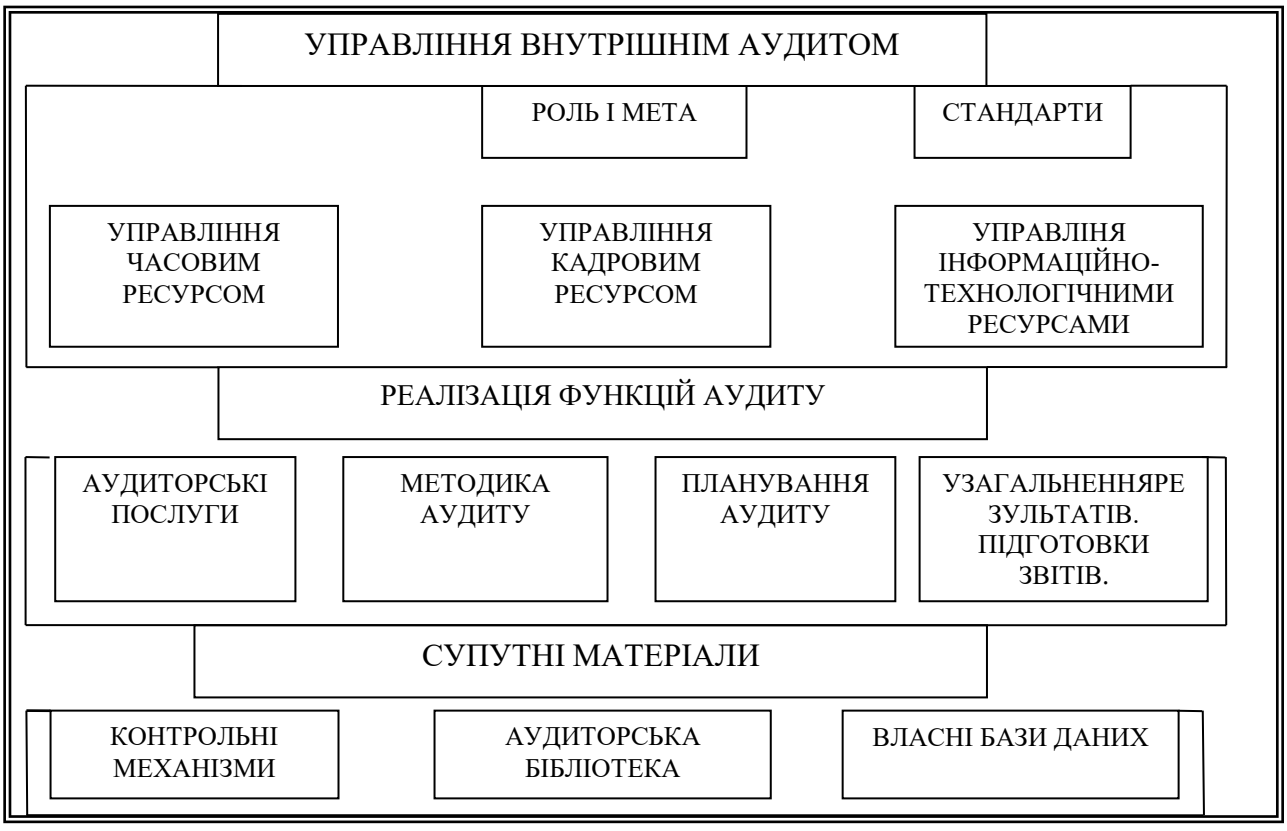

Рисунок 3.5 – Структурування внутрішнього нормативно-правового ресурсу внутрішнього аудиту

В межах корпоративного управління внутрішній аудит служить для забезпечення фінансової та управлінської прозорості, відповідності діяльності стратегічним цілям, за досягнення яких правління і менеджмент відповідають перед загальними зборами акціонерів [2].

Тобто, внутрішній аудит є інструментом підвищення ефективності та здійснення наглядових функцій правлінням, і захисту інтересів власника. Ефективність діяльності внутрішнього аудиту визначається, в тому числі і ступеню задоволеності очікувань і потреб усіх груп інтересів, у складі яких виділяють зовнішні і внутрішні, тобто властиві самій організації.

Перед внутрішніми аудиторами постає завдання чітко сформульовати оперативну та довгострокову мету і задачі, оцінити ступінь їх відповідності меті та задачам організації в цілому. При цьому внутрішні аудитори повинні провести аналіз фінансово-господарської діяльності і планів на предмет відповідності фактичних результатів поставленій меті і задачам, щоб визначити, чи здійснюється фінансово-господарська діяльність, чи виконуються плани так, як це намічено.

Відповідно внутрішні аудитори повинні встановити ступінь адекватності сформульованих менеджментом критеріїв, що дозволяють визначити чи виконана поставлена мета та задачі чи ні. Якщо менеджмент сформулював адекватні критерії, внутрішні аудитори повинні використовувати їх в своїй оцінці. У разі неадекватності критеріїв внутрішні аудитори спільно з менеджментом повинні розробити прийнятні критерії оцінки. В ході виконання завдань по консультуванню внутрішні аудитори повинні звернути увагу на стан контролю відповідно до мети завдання, а також бути готовими до наявності інших істотних недоліків контролю. Внутрішні аудитори повинні використовувати знання про контроль, отримані в ході надання послуг з консультування, в процес виявлення і оцінки істотних ризиків, що стоять перед організацією.

В межах нашого дослідження, ми розглядали внутрішній контроль як цілеспрямований процес, що дозволяє уточнити його поняття і цілі.

Внутрішній контроль – це елемент системи корпоративного управління, що консолідує процеси оперативного і стратегічного контролю, що забезпечує незалежну зворотний зв'язок про якість управління в інтересах представницьких органів.

Безпосередню участь у внутрішньому контролі на стратегічному рівні приймають представницькі та виконавчі органи управління. Крім того, опосередковано впливають на цей процес дії акціонерів, зовнішніх аудиторів, клієнтів, державних органів та інших зацікавлених осіб.

Місце внутрішнього контролю в системі корпоративного управління показано на рисунку 3.6 через організаційну модель інтеграції внутрішнього аудиту в систему корпоративного управління.

Сформульовані практичні рекомендації щодо її впровадження:

а) законодавче закріплення за Радою директорів контрольної функції з введенням обов'язки щодо розкриття інформації про діючу систему контролю, її недоліки, планові заходи щодо їх усунення;

б) розширення і конкретизація функціонала ревізійної комісії з акцентом на вивчення процедур оцінки та управління ключовими ризиками та винесення незалежного судження з результатами проведеної роботи;

в) прозорість, керованість, комплексність і мобільність системи корпоративних структур акціонерного товариства;

г) закріплення за СВА наступних основних завдань і функцій:

– оцінка ефективності роботи СВК;

– перевірка повноти застосування та ефективності методики оцінки ризиків і процедур управління ними;

– перевірка надійності функціонування СВК за використанням автоматизованих інформаційних систем, включаючи контроль цілісності баз даних та їх захисту від несанкціонованого доступу та/або використання, наявність планів дій на випадок непередбачених обставин;

– перевірка достовірності, повноти, об'єктивності та своєчасності бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, перевірка

надійності збору та обробки інформації;

– перевірка достовірності, повноти, об'єктивності та своєчасності подання інших відомостей згідно з нормативними правовими актами до органів державної влади;

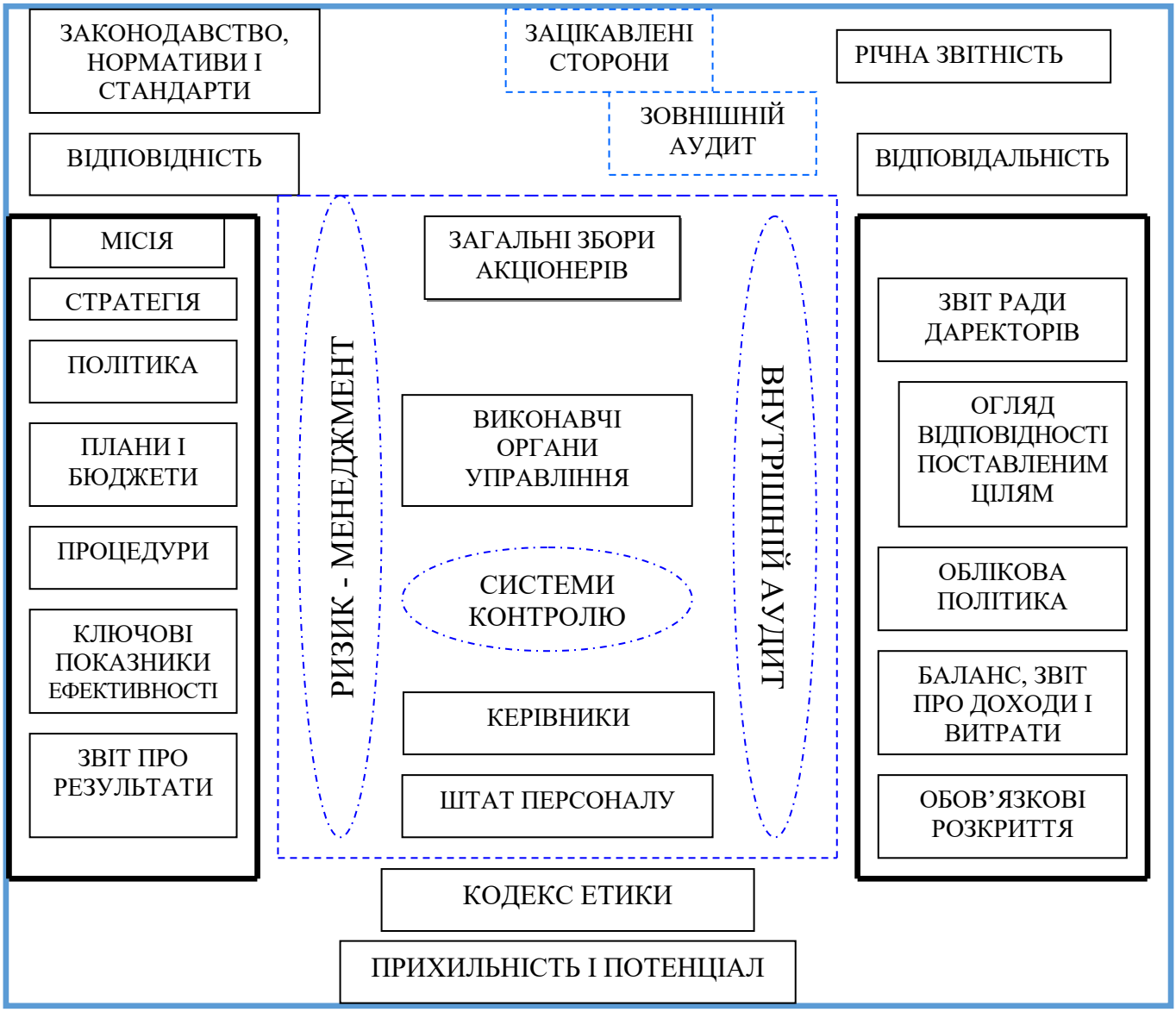

Рисунок 3.6 – Система корпоративного управління

– перевірка застосовуваних способів забезпечення збереження майна;

– оцінка економічної доцільності та ефективності здійснюваних операцій;

– перевірка відповідності внутрішніх документів вимогам законодавства і стандартів саморегульовних організацій;

– перевірка процесів і процедур внутрішнього контролю;

– перевірка систем, створених з метою дотримання правових вимог, професійних кодексів поведінки, інші питання, передбачені внутрішніми документами.

– оцінка роботи служби управління персоналом.

д) проведення в обов'язковому порядку незалежної перевірки і оцінки діяльності служби внутрішнього аудиту.

Для того, щоб система внутрішнього аудиту могла ефективно працювати у системі корпоративного управління, необхідно забезпечити умови створення ефективного поля для роботи внутрішніх аудиторів. Таку ефективність може забезпечити раціональна організація роботи самої системи управління, її чітка структуризація; формалізація типових процедур та створення внутрішніх норм та правил для роботи персоналу системи управління.

ВИСНОВКИ

Внутрішній аудит в системі корпоративного управління є однією з необхідних передумов ефективної роботи товариства і важливим інструментом для прийняття відповідних рішень щодо подальшого розвитку акціонерних товариств. Повне і своєчасне розкриття інформації у фірнансовій звітності є важливою умовою захисту прав та інтересів акціонерів, що підвищує інвестиційну привабливість товариства та стимулює його подальший розвиток.

Динаміка росту прямих іноземних інвестицій в економіку України протягом останніх років, навіть не зважаючі на військовий стан, який триває майже три роки, свідчить про підвищення уваги до діяльності акціонерних товариств боку іноземних інвесторів.

Вагомою умовою розширення можливостей залучення інвестицій, що сприяє зростанню продуктивності й конкурентоздатності акціонерних товариств та підвищенню ринкової вартості акцій є корпоративне управління.

Роль корпоративного управління у забезпеченні поступального економічного розвитку держави обумовлюється його впливом на інвестиційні процеси, позицію інвесторів, ступінь мотивації менеджменту підприємства працювати над підвищенням ефективності використання капіталу, збільшенням прибутковості діяльності товариств, що лежить у площині інтересів широкого кола заінтересованих осіб, дозволяє узгодити стратегічні орієнтири розвитку акціонерних товариств із соціальною їх місією у регіонах, що має кінцевим результатом зростання національного багатства та покращення рівня життя простих громадян.

Усе це вказує на актуальність та практичне значення для розкриття основних питань в написанні добраної теми магістерської роботи.

Ситуація в області внутрішнього аудиту продовжує зазнавати позитивних змін, в результаті яких посилюється стратегічна роль

внутрішнього аудиту в системі корпоративного управління, а основним завданням даної функції стає підвищення ефективності бізнесу. У нестабільних умовах ведення бізнесу фактори ризику та зростання залишаються керівників товариств ключовими пріоритетами. Ризик є важливим аспектом будь-якої господарсько-економічної діяльності.

Інструментом внутрішнього аудиту в системі корпоративного управління повинна стати теорія управління ризиками і вибудувана на її базі методологія внутрішнього аудиту, що дозволить вчасно виявляти й аналізувати проблеми, формувати раціональний план перевірки (виконання робіт) та ефективно розподіляти ресурси, виявляти в ході перевірки випадкову помилку виконавця або випадки шахрайства, визначати порушення при виконанні внутрішніх процедур.

Управління власними ризиками – найважливіше завдання внутрішнього аудиту. Для виконання цього завдання необхідні науково обґрунтовані методи виявлення ризиків внутрішнього аудиту, проведення оцінки і ранжування ризиків за ступенем значущості для товариства, наявність критеріїв вибору ефективних методів управління, контрольних заходів, а також оцінки ефективності діяльності ризик-орієнтованого внутрішнього аудиту.

За наслідками наукового дослідженя виявлено та узагальнено проблеми теоретичного обґрунтування та практики проведення внутрішнього аудиту в акціонерних товариствах України, що зумовило визначення пропозицій щодо удосконалення методики його проведення, зокрема:

– досліджено та критично оцінено сучасний стан корпоративного управління акціонерних товариств;

– удосконалено основні підходи до організації процедур самооцінки ризиків і контролю;

– розроблено практичні підходи для проведення якісної і кількісної оцінки ризиків внутрішнього аудиту;

– розроблено модель інтеграції внутрішнього аудиту в систему

корпоративного управління.

Практичне значення одержаних результатів під час написання кваліфікаційної роботи полягає в тому, що надані рекомендації щодо напрямів підвищення ефективного використання внутрішнього аудиту як інтегрального компоненту системи корпоративного управління прийняті до розгляду керівництвом АТ «ЗНВКІФ «ЛІБЕРТІ».

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Балдинюк В. М. Ризик-менеджмент як інструмент управління діяльності суб'єктів господарювання. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 5. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2861/2785 (дата звернення : 05.11.2024).

2. Баюра Д. О. Аудит у системі корпоративного управління акціонерних товариств. URL : https://fincontrolnew.com.ua/attachments/69d804ac-b9cc-4889-a7b1-9cb92fde724a_03_2020_7.pdf (дата звернення : 11.07.2024).

3. Баюра Д. О. Система корпоративного управління в Україні – стан та перспективи розвитку : монографія. Київ : Видавничополіграфічний центр «Київський університет», 2009. 288 с.

4. Бершадський А. О., Юрчишена Л. В. Акціонерні товариства: тенденції, проблеми функціонування та дивідендна політика. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. № 3. С. 95-102.

5. Бутинець Т. А., Савченко Р. О. Внутрішній контроль та його місце в системі управління підприємством. Бухгалтерський облік, контроль і аналіз: проблеми теорії та методології : монографія. Київ, 2013. С. 347-375.

6. Вимоги до інформації, що стосується аудиту або огляду фінансової звітності учасників ринків капіталу та організованих товарних ринків, нагляд за якими здійснює Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку : Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 22.07. 2021 р. № 555. Дата оновлення: 03.12.2021. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1176-21#Text (дата звернення: 21.07.2024).

7. Внутрішній аудит : від теорії до практики : практ. пос. Експерти Проекту «ЄС для підсилення державних фінансових систем місцевих урядів». 2020. Decentralization : вебсайт. URL : https://decentralization.gov.ua/uploads/ library/file /557/30.03.2020.pdf (дата звернення : 11.09.2024).

8. Воронко Р. М. Сучасне бачення організації внутрішнього контролю та управління ризиками на підприємстві. І Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Облік, аналіз, аудит і оподаткування в умовах глобалізації економіки». URL : https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/13309/1/%D0%92%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%A0.%D0%9C.PDF (дата звернення : 15.09.2024).

9. Гавриличенко Є. В. Внутрішній аудит : конспект лекцій для студентів денної і заочної форм навчання (для студентів денної і заочної форм навчання другого рівня (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 071 – Облік і оподаткування). Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. 164 с.

10. Гейнц Р. М. Корпоративне управління в акціонерних товариствах: новели правового регулювання. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2023. № 12. С. 88-90.

11. Глобальні Стандарти Внутрішнього Аудиту: Інститут внутрішніх аудиторів (IBA). 2024. https://www.theiia.org/globalassets/site/standards/editable-versions/global-internal-audit-standards-ukrainian.pdf (дата звернення: 10.08.2024).

12. Гойло Н. В. Організація роботи служби внутрішнього аудиту на основі ризик-орієнованого підходу. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2020. № 3 (59). С. 38-45

13. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Дата оновлення: 03.09.2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text (дата звернення: 25.10.2024).

14. Гриньова В. М., Попов О. Є. Організаційно-економічні основи формування системи корпоративного управління в Україні : монографія. Харків : Видавництво ХДЕУ, 2003. 324 с.

15. .Дмитренко О. М. Внутрішній аудит як інструмент підвищення ефективності системи бухгалтерського обліку підприємства. *Ефективна економіка.* 2017. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z =5591

(дата звернення: 15.11.2024).

16. Дослідження практики внутрішнього аудиту і внутрішнього контролю в Україні. URL : http://www.ifc.org/ifcext/eca.nsf/ AttachmentsByTitle/IAIC_StudyFinal_Ukr.pdf /$FILE/IAIC_StudyFinal_Ukr.pdf (дата звернення : 17.10.2024).

17. Задихайло Д. В., Кібенко О.Р., Назарова Г.В. Корпоративне управління : навч. посіб. Харків : Еспада, 2003. 688 с.

18. Зведений план діяльності з внутрішнього аудиту в системі Міністерства фінансів України на 2023-2025 роки. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%97%D0%B2%D0%B5%D0%B4_%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD_%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD_%D0%BD%D0%B0_2023-2025_%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%8_(%D0%B7%D1%96_%D0%B7%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BC%D0%B8)_17_07_2023.pdf (дата звернення : 13.08.2024).

19. Йовенко І. Проведення внутрішнього аудиту на підприємстві: важливі аспекти. URL : https://www.pspaudit.com.ua/files/iovenko.pdf (дата звернення : 29.09.2024).

20. Калініна О. М. Особливості корпоративного управління в різних країнах. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 17. Ч. 1. С. 79-82.

21. Каменська Т. О. Внутрішній аудит: виникнення та розвиток. URL : https:// journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/620898 (дата звернення : 18.08.2024).

22. Кодекс корпоративного управління: ключові вимоги і рекомендації НКЦПФР. URL : file:///C:/Users/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B7%D0%BE %D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C/Downloads/corporate_governance _code_final_ukr.pdf (дата звернення : 27.09.2024).

23. Кодекс Етики Інституту внутрішніх аудиторів. URL : https://theiia.org.ua/ wpcontent/uploads/2022/05/code-of-ethics-ukrainian.pdf

(дата звернення : 01.10.2024).

24. Ковальова О. П. Генезис та реалії корпоративного управління в Україні. *Економіка транспортного комплексу.* 2018. Вип. 32. С. 64-74.

25. Концепція державної цільової економічної програми модернізації ринків капіталу в Україні : схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.11.2007 р. № 976-р. Дата оновлення: 28.09.2017. URL : https://www.kmu.gov.ua/npas/97230579 (дата звернення : 27.11.2024).

26. Копотієнко Т. Ю. Теоретичні засади внутрішнього аудиту. *Бізнес Інформ*. 2021. №10. С. 284-290.

27. Копотієнко Т. Ю. Оцінка аудиторського ризику у внутрішньому аудиті. *Східна Європа: економіка, бізне та управління*. 2018. Вип. 3 (14). С. 392-397.

28. Коркушко О. Н., Кушнір Л. А. Внутрішній аудит на підприємстві: суть та особливості організації. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 42. С. 363-366.

29. Кротюк В., Куценко О. Базель 2: нова концептуальна редакція Базельської вимоги про капітал. *Вісник НБУ*. 2006. № 3. С. 2-5.

30. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2020 року, частина I Ради з Міжнародних стандартів аудиту та надання впевненості (International Auditing and Assurance Standards Board). URL : https://www.apob.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/Ukr_IAASB_HB_2020-Part_% D0%86.pdf (дата звернення : 03.11.2024).

31. Міжнародні стандарти професійної практики внутрішнього аудиту (стандарти). URL : http://iia-ua.org/ wp-content/uploads/2013/08/IPPF-Standards-2017-Ukrainian.pdf (дата звернення : 15.11.2024).

32. Михайленко О. В., Ніколаєнко С. М., Насіканова О. О. Управління ризиками діяльності підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2017. Вип. 6. С. 144-147.

33. Момот Т. В. Вартісно-орієнтоване корпоративне управління: від

теорії до практики впровадження. Харків : ХНАМГ. 2006. 360 с.

34. Мороз О. В., Карачина, Н. П., Халімон Т. М. Корпоративне управління на підприємствах України: постприватизаційний етап еволюції : монографія. Вінниця : УНІВЕР. СУМ, 2008. 180 с.

35. Назарова К. О., Гнатченко Д. Д. Внутрішній аудит у запобіганні шахрайства та обману в операційній діяльності торговельних мереж. *Бізнес-навігатор*. 2018. № 3-2. С. 137-141.

36. Назаренко Т. П. Служба внутрішнього аудиту: особливості організації. *Економічний аналіз.* 2016. Том 23. № 2. С. 119-125.

37. Нечаєв Ю., Куликовський О. Корпоративне управління в акціонерних товариствах: досконалість у нових деталях : монографія. URL : http://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA011230 (дата звернення : 26.09.2024).

38. Нові можливості для корпоративного управління. Пояснюємо, як працюють різні моделі. URL : https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/press-room/deloitte-press/2023/new-opportunities-for-corporate-management.html (дата звернення : 26.09.2024).

39. Огійчук М. Ф., Рагуліна І. І., Новіков І. Т., Рагуліна М. М. Внутрішній аудит : навч. посіб. Вид. 5-те, перероб. і допов. Київ : Алерта, 2022. 390 с.

40. Оболенцев В. Ф. Внутрішній аудит як підсистема державної системи. URL : https://dl.kname.edu.ua/pluginfile.php/125516/mod_resource/ content/1/2.1.pdf (дата звернення : 28.10.2024).

41. Онищенко В. Є., Марінова В. А. Внутрішній контроль як фактор ефективності інформаційної системи бухгалтерського обліку. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. № 40. URL : https://economyandsociety.in.ua/index. php/journal/article/view/ 1494/1440 (дата звернення : 27.09.2024).

42. Пантелеєв В. П. Засади організації внутрішнього контролю підприємств. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2017. № 1-2. С. 15-22.

43. Подольчак Н. Ю., Білик О. І., Джурик Ю. А. Дослідження теоретичних аспектів корпоративного управління. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління.* 2020. Том 31 (70). № 6. С. 8-12.

44. Пишпек С. Про ефективне управління корпоративною власністю. *Економіка України*. 2000. № 4. С. 86-88.

45. Посібник для звітності по ефективності внутрішнього контролю: досвід вищих органів аудиту в галузі впровадження і оцінки внутрішнього контролю: видання 2002 року Секретаріату Комітету професійних стандартів. URL : https://www.eurosai.org/ (дата звернення: 10.10.2024).

46. Про акціонерні товариства : Закон України від 27.07.2022 р. № 2465-IX. Дата оновлення: 01.01.2023. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text (дата звернення: 07.08.2024).

47. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII. Дата оновлення: 20.01.2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text (дата звернення : 27.09.2024).

48. Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 р. №1576-XII. Дата оновлення: 31.03.2023. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text (дата звернення : 09.08.2024).

49. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні : Закон України від 30.10.1996. № 448/96-ВР. Дата оновлення: 15.05.2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення : 06.08.2024).

50. Про затвердження Стандартів внутрішнього аудиту : наказ Міністерства фінансів України від 04102011 № 1247 (у редакції наказу Міністерства фінансів України від 14082019 № 344) Дата оновлення: 01.01.2023. URL : https://zakonradagovua/laws/show/ z1219-11/ ed20111004 (дата звернення : 15.11.2024).

51. Про затвердження Принципів корпоративного управління: Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 22.07.2014 р.

№ 955. URL : https://www.nssmc.gov.ua/documents/rshennyapro-zatverdzhennya-printsipv-korporativ nogo-upravlnnya/ (дата звернення : 17.10.2024).

52. Про заходи щодо розвитку корпоративного управління в акціонерних товариствах: Указ Президента України від 21.03.2002 р. № 280/2002. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/2002#Text (дата звернення : 05.01.2024).

53. Про схеми компенсації інвесторам : Директива Європейського Парламенту і Ради 97/9/ЄС від 03.03.1997 р. № 97/9/ЄС. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984003-97?find=1&text=%D0%B2%D0%BD%D1%83%D1%82%D1%80%D1%96%D1%88%D0%BD%D1%96%D0%B9+%D0%B0%D1%83%D0%B4%D0%B8%D1%82#w2_1 (дата звернення : 10.10.2024).

54. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23.02.2006 р. 3480-IV. Дата оновлення: 27.09.2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text (дата звернення : 29.09.2024).

55. Принципи корпоративного управління ОЕСР. Організація економічного співробітництва та розвитку. URL : http:// www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36989 (дата звернення : 23.09.2024).

56. Проскуріна Н. М. Формалізація дії механізмів організаційно-функціональної оптимізації внутрішнього аудиту в системі корпоративного управління. *Загальні питання економіки*. 2010. URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/21_2010/5.pdf (дата звернення : 25.09.2024).

57. Ризик-орієнтоване планування діяльності з внутрішнього аудиту : метод. посіб. Міністерство фінансів України. Київ : 2020. URL :https://mof.gov.ua/storage/files/5__%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%A0%D0%B8%D0%B7%D0%B8%D0%BA-%D0%BE%D1%0%D1%96%D1%94%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0

%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96_%D0%B7_%D0%B2%D0%BD%D1%83%D1%82%D1%80%D1%96%D1%88%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%B0%D1%83%D0%B4%D0%B8%D1%82%D1%83.pdf (дата звернення : 09.09.2024).

58. Робертсон Дж. Аудит : Пер. с англ. М.: Контакт, 1993. 496 с.

59. Романів С. Р. Порядок проведення внутрішнього аудиту системи корпоративного управління підприємства. URL : http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/23924/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F%202016%20%D0%A4%D0%9E%D0%90.pdf (дата звернення: 13.09.2024).

60. Рудніцька Р. Роль аудиту в оцінюванні ефективності державного управління: світовий досвід розвитку. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2013. 2 (17). С. 72-79.

61. Рудницький В. С., Бунда О. М. Процедури моделювання та прийняття рішень в процесі аудиту : монографія. Львів : Львівська комерційна академія, 2009. 216 с.

62. Савченко Р. О. Організація системи внутрішнього контролю на основі ризик-орієнтованого підходу. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу* : міжнар. зб. наук. пр. 2013. С. 296-302.

63. Сіщук Л. В. Перспективи удосконалення корпоративного управління в акціонерних товариствах. *IUS PRIVATUM*. № 1-2. 2020 С. 29-39.

64. Слободяник Ю. Б., Зварич Л. В. Внутрішній аудит : навч. посіб. Суми : ТОВ «ВПП «Фабрика друку», 2018. 248 с.

65. Сметанко О. В. Удосконалення процесу внутрішнього аудиту протидії кібершахрайству в системі корпоративного управління товариством. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка».*2015. Вип. 1 (45). Т. 1. С. 250-254.

66. Спіцина Н. В., Кравцова С. В. Внутрішній аудит: підходи до

визначення, відмінності від зовнішнього аудиту. *Бізнес Інформ.* 2020. № 5. С. 342-348.

67. Стецюк О. Я., Чубай В. М. Оцінювання рівня ризику виникнення шахрайства на підприємстві. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 49. URL : https://doi.org/ 10.32782/2524-0072/2023-49-4 (дата звернення : 02.11.2024).

68. Стратегієя розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/Strategija_financovogo_sectoru_ua.pdf (дата звернення : 27.07.2024).

69. Танасієва М. М., Никифорак І. І. Ризики як об'єкт внутрішнього контролю: виявлення та оцінка. *Економіка, управління та адміністрування*. 2021. № 3 (97). С. 30-35.

70. Утенкова К. О. Внутрішній аудит в аграрних підприємствах: проблеми і перспективи розвитку. *Облік і фінанси АПК : освітній портал*. URL : https://magazine.faaf.org.ua/vnutrishniy-audit-v-agrarnih-pidpriemstvah-problemi-i-perspektivi-rozvitku.html (дата звернення : 15.09.2024).

71. Фаріон Н. О. Принципи корпоративного управління: міжнародний та вітчизняний досвід. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 22. С. 134-139

72. Філозоп О. В. Розвиток внутрішнього аудиту в Україні: організація і методика : автореф. дис. … канд. ккон. наук : 08.00.09. Житомир : ЖДТУ, 2010. 22 с.

73. Харун О. А. Розвиток корпоративного управління в умовах глобалізації. *Східна Європа: Економіка, Бізнес та Управління*. 2018. Вип. 6 (17). С. 409-415.

74. Царенко О. В. Методологічні підходи розбудови домінант системи управління якості аудиторських послуг в Україні. *Економіка та держава*. 2022. № 4. С. 4-7.

75. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.1.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 03.09.2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (дата звернення : 11.07.2024).

76. Цьома О. С. Особливості становлення системи корпоративного управління в Україні. URL : http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/ 3359/1/77.pdf. (дата звернення : 05.09.2024).

77. Черниш С. С. Організаційно-методичне забезпечення внутрішнього аудиту. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/4_ukr/ 58.pdf (дата звернення : 10.08.2024).

78. Чечетов М., Мендрул А. Корпоративне управління в умовах економічної трансформації. *Економіка України*. 2001. №4. С. 10-18.

79. Чечуліна О. О. Європейський досвід внутрішнього аудиту. *Фінансовий контроль.* 2011. № 7. С. 6-11.

80. Чуєнков А. Є. Сутність та організація служби внутрішнього аудиту. URL : http://soskin.info/ea/2010/7-8/ 201055zmist.html (дата звернення : 14.09.2024).

81. Чумакова І. Ю., Коваль Ж. Г. Сутність функції внутрішнього аудиту в системі державного управління. *Наукові праці НДФІ*. 2016. № 3 (76). С. 135-148.

82. Шалімова Н. С., Андрощук І. І. Розвиток підходів щодо класифікації та видів завдань, що виконуються в рамках внутрішнього аудиту. *Технологічний аудит та резерви виробництва*. 2015. №4/5 (24). С. 52-57.

83. Швець А. Г. Суть внутрішнього аудиту та його організація на підприємстві. URL : http://nauka.kushnir.mk.ua/ ?p=28156 (дата звернення : 03.07.2024).

84. Шерстюк О. Л. Діагностика аудиторського ризику. *Вісник КНТЕУ*. 2013. № 1. С.117-127.

85. Шмиголь Н. М., Трохимець О. І. Теоретико-методичні аспекти мінімізації аудиторських ризиків службами внутрішнього аудиту. *Держава та регіони. Серія: економіка і бізнес*. 2022. № 1 (124). С. 149-152.

86. Шерстюк О. Л., Волошина О. В. Ідентифікаційні ознаки ризику неефективності системи внутрішнього контролю. *Таврійський науковий*

вісник. Серія: «Економіка». 2023. Вип. 18. С. 245-255.

87. Brink V. Z. Internal Auditing: Its Nature and Function and Methods of Procedure. 1st ed. Th e Ronald Press, 1941. 1st Edition.

88. Bonić L., Đorđević M. Potentials of Internal auditing in Enterprise Risk Management. *Economics and Organization*. 2012. Vol. 9, № 1, pp. 123-137.

89. Colbert J.L. Understanding the Relationship between Business Risk and Inherent Risk. *Managerial Auditing Journal*. 1991. Vol. 6. № 3. URL : https://doi.org/10.1108/02686909110006543 (дата звернення : 17.09.2024).

90. Glynn J. Public Sector Financial Control and Accounting. 2nd ed. WileyBlackwell, 1993. 320 p.

91. Japan: landmark corporate governance reforms. *Freshfields Bruckhaus Deringer LLP*. 2021. № 5. P. 1-6.

92. Moeller, Robert R. Brink's modern internal auditing : a common body of knowledge. 7th ed. 2009. 766 p.

93. PN-EN ISO 19011:2018-08: Настанови щодо аудиту менеджменту, англійська версія. PKN. URL : https://ikmj.com/uk/%D1%85%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0-%D0%B2%D0%BD%D1%83%D1%82%D1%80%D1%96%D1%88%D0%BD%D1%96%D1%85-%D0%B0%D1%83D0%\B4%D0%B8%D1%82%D1%96%D0%B2-%D1%81/ (дата звернення: 15.11.2024).

94. Report of the Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance and Gee and Co. Ltd. The financial aspects of corporate governance of 1 December 1992. URL : https://ecgi.global/sites/default/files//codes/documents/cadbury.pdf (дата звернення : 27.08.2024).

95. The UK Corporate Governance Code (April 2016). Financial Reporting Council. URL : https://www.frc.org.uk/ getattachment/ca7e94c4-b9a9-49e2-a824-ad76a322873c/UK-Corporate-Governance-Code-April-2016.pdf/ (дата звернення : 27.11.2024).

96. Thompson Rose M. A Conceptual Framework of Potential Conflicts

with the Role of theInternal Auditor in Enterprise Risk Management. *Accounting and Finance Research*. 2013. Vol. 2, № 3, pp. 145-149.

97. The UK Corporate Governance Code. April 2016. *Financial Reporting Council*. URL : https://www.frc.org.uk/ getattachment/ca7e94c4-b9a9-49e2-a824-ad76a322873c/UK-Corporate-Governance-Code-April-2016.pdf/ (дата звернення : 10.09.2024).

98. Sawyer L. B., Dittenhofer A. M., Scheiner J. H. Sawyer's Internal Auditing: The Practice of Modern Internal Auditing. 5th ed. *Inst. of Internal Auditors*. 2003. pp. 7-8.

99. Staciokas R., Rupšys R. Application of Internal Audit in Enterprise Risk Management. *Engineering Economics*. 2005. №. 2 (42). pp. 20-25.

100. Zwaan L, Stewart J., Subramaniam N. Internal audit involvement in Enterprise Risk Management. *Griffith Business School*. 2009. № 02. 27 p.